

**5 – 6 YAŞ ÇOCUKLARIN BAĞLANMA STİLLERİNİN
AKRAN İLİŞKİLERİNE ETKİSİ**

SEMİHA ÖNDER

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

HAZİRAN, 2016

TELİF HAKKI ve TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 24 ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Semiha

Soyadı : ÖNDER

Bölümü : İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Öğretmenliği

İmza :

Teslim tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : 5 – 6 Yaş Çocukların Bağlanma Stillerinin Akran İlişkilerine Etkisi

İngilizce Adı : 5 - 6 Years Old Children Of Attachment Styles Effect Of Peer Relations

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Semiha ÖNDER

03.06.2016

JÜRİ ONAY SAYFASI

Semiha ÖNDER tarafından hazırlanan “5 – 6 Yaş Çocukların Bağlanma Stillerinin Akran İlişkilerine Etkisi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Fatma TEZEL ŞAHİN

Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Başkan: Doç. Dr. Müdriye Yıldız Bıçakçı

Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi

Üye: Yrd. Doç. Dr. Zeynep Kurtulmuş

Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 21/06/2016

Bu tezin Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Tahir ATICI

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEŞEKKÜR

Araştırmanın her aşamasında ilgisini, yakınlığını, yardımlarını eksik etmeyen, yaklaşımıyla beni sürekli destekleyen danışmanım Sayın Doç. Dr. Fatma Tezel Şahin’e en içten teşekkürlerimi ve sonsuz saygılarımı sunuyorum.

Araştırmanın veri toplama araçlarından olan “Güvenli Yer Senaryoları Testi”nin uygulanması ve değerlendirilmesine ilişkin bilgi ve deneyimlerini paylaşan Hacettepe Üniversitesi Öğretim Üyesi Sayın Doç. Dr. Sait Uluç’a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

“Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği” nin uygulanması ve değerlendirilmesine ilişkin bilgi ve deneyimlerini paylaşan Pamukkale Üniversitesi Öğretim Üyesi Sayın Doç. Dr. Hülya Gülay Ogelman’a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum

Ayrıca araştırmanın analizleri sırasında yardımını eksik etmeyen Sayın Ahmet Gül’e teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca araştırma kapsamında hazırlanan ve kullanılan anketlerin ve ölçeklerin cevaplandırılmasında zaman ve emek harcayan öğretmenlere, annelere ve birlikte çalışmış olduğum çocuklara teşekkürlerimi sunuyorum.

Araştırmanın hazırlanması sırasında ilgisi ve manevi desteğiyle daima yanımda olduğunu hissettiren sevgili eşim Evren Önder’e, en değerli varlıklarım oğullarım Raif Hakan’a ve Hurşit Erkan’a araştırma sürecim boyunca yoğunluğumun bitmesini sabırla bekledikleri için sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Semiha ÖNDER

5 – 6 YAŞ ÇOCUKLARIN BAĞLANMA STİLLERİNİN AKRAN İLİŞKİLERİNE ETKİSİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Semiha Önder

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

HAZİRAN, 2016

ÖZ

Bu çalışma Ankara Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki ilkokullara bağlı anasınıfına devam eden 5-6 yaş çocukların bağlanma stillerinin akran ilişkilerine etkisinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırma evrenini 2015-2016 eğitim öğretim yılında Ankara Yenimahalle ve Keçiören merkez ilçelerinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki ilkokullara bağlı anasınıflarına devam eden 5-6 yaş çocuklar oluşturmuştur. Tabakalı örnekleme yöntemine göre 2015-2016 eğitim öğretim yılında Ankara Yenimahalle ve Keçiören merkez ilçelerinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki ilkokullara bağlı anasınıfına devam eden 5-6 yaş çocuklarından 100 güvenli bağlanan, 100 güvensiz bağlanan toplam 200 çocuk araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırmada çocukların ve anne-babaların demografik özelliklerini belirleyebilmek amacıyla “Genel Bilgi Formu”, çocukların bağlanma stillerini belirleyebilmek amacıyla “Güvenli Yer Senaryoları Testi” ve çocukların akran ilişkilerini belirleyebilmek amacıyla “Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği” kullanılmıştır. Güvenli ve güvensiz bağlanan çocukların akran ilişkileri ve demografik özelliklerine göre akran ilişkileri incelenirken Mann Whitney U ve Kruskal Wallis-H Testi ile sınanmıştır. Gruplar arasında farklılık olup olmama durumu incelenirken Post-Hoc Çoklu Karşılaştırma Testi ile aralarında farklılık olan gruplar belirlenmiştir. Sonuçlar yorumlanırken anlamlılık düzeyi 0,05 olarak

belirlenmiştir. Bağlanma stillerinin akran ilişkilerine etkisi incelendiğinde; güvenli bağlanan çocukların sosyal davranışlarının güvensiz bağlanan çocuklara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Güvenli ve güvensiz bağlanan çocukların demografik özelliklerine göre akran ilişkileri incelendiğinde; akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme, akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme, akranları tarafından dışlanma, akranlarına karşı kaygılı korkulu olma, aşırı hareketlilik ve akranlarına karşı saldırganlık puanları bakımından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmüştür. Güvenli bağlanan çocuklarda çocuğun yaşı, cinsiyeti, baba öğrenim durumu ve okulöncesi kuruma devam etme süresine göre akran ilişkilerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmüştür. Güvenli bağlanan çocuklarda anne yaşı, anne öğrenim durumu, baba yaşı, çocuk sayısına göre akran ilişkilerine etkisi incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Güvensiz bağlanan çocuklarda ise çocuğun yaşı, cinsiyeti, anne öğrenim durumu, baba öğrenim durumu ve okulöncesi kuruma devam etme süresine göre akran ilişkilerine etkisi incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmüştür. Güvensiz bağlanan çocuklarda anne yaşı, baba yaşı ve çocuk sayılarının akran ilişkilerine etkisinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Bilim Kodu :
Anahtar Kelimeler : Okul öncesi dönem, bağlanma stilleri, akran ilişkileri
Sayfa Adedi : 144
Danışman : Doç. Dr. Fatma TEZEL ŞAHİN

5 - 6 YEARS OLD CHILDREN OF ATTACHMENT STYLES EFFECT OF PEER RELATIONS

(M.S Thesis)

Semiha ÖNDER

**GAZI UNIVERSITY GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL
SCIENCES**

MAYIS, 2016

ABSTRACT

This study is made to search the effect of 5-6 years old children's attachment styles to their peer relationship. These children are the ones who go on the kindergartens in Ankara which is related to primary schools of National Ministry of Education. This study covers the children who continues kindergartens in Keçiören and Yenimahalle towns of Ankara. According to the method of graded examples, 100 securely attached and 100 insecurely children are selected for this study. To be able to identify the demographic features of children and their parents, General Information Form is used. To identify children's attachment styles The Test of Trustful Place Scenarios is used. To identify children's peer relationship Ladd and Profilet Child Behaviour Test is used. While securely and insecurely attachment children's peer relationship is being searched, Mann Whitney U and Kruskal Wallis –H test is evaluated. In searching whether there is difference between groups or no, with the Post Hoc Multi Comparison test is used. In the process of commenting results, the degree of meaningfulness is identified as 0,05. When the effect of attachment styles is searched, it has been seen that the securely children have more sociable behaviours than the distrustful ones. When it is searched according to demographic features, a meaningful difference has been observed between groups. Social behaviours to peers, non-social

behaviours, anxiety, aggression are really different between groups. A meaningful difference has been observed in peer relationship according to child's age, sex, father's education and the duration in kindergarten. A meaningful difference hasn't been observed statistically in securely attachment children, according to mother's age, education, father's age, the number of children. On the other hand in insecurely attachment children there is a statistically meaningful difference in peer relationship according to age, sex, parents' education and duration in kindergarden. A meaningful difference in peer relationship hasn't been identified in distrustful children according to parent's age and the number of child.

Science Code :

Key Words : Preschool, attachment styles , peer relations

Page Number : 144

Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Fatma TEZEL ŞAHİN

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI ve TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET	iv
ABSTRACT	vii
TABLolar LİSTESİ.....	xi
BÖLÜM 1.....	1
GİRİŞ.....	1
1.1 Problem Durumu.....	1
1.2 Araştırmanın Amacı	4
1.3 Araştırmanın Önemi	5
1.4 Varsayımlar	6
1.5 Sınırlılıklar.....	6
BÖLÜM 2.....	8
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	8
2.1 Bağlanma	8
2.2 Bağlanma İle İlgili Kuramsal Görüş ve Teoriler	9
2.3 Gelişim Dönemlerine Göre Bağlanma Davranışı ve Bağlanma Stilleri	11
2.4 Bağlanmayı Etkileyen Etmenler	13
2.5 Akran İlişkileri	18
2.6 Akran İlişkileri İle İlgili Terimler	19
2.7 Akran İlişkilerine Ait Kuramlar	24
2.8 Akran İlişkilerinin Önemi	29

2.9 Okulöncesi Dönemde Akran İlişkileri.....	30
2.10 Akran İlişkilerini Etkileyen Etmenler	31
2.11 Bağlanma İle İlgili Araştırmalar	38
2.12 Akran İlişkileri İle İlgili Araştırmalar	44
BÖLÜM 3.....	48
YÖNTEM.....	48
3.1 Araştırma Modeli	48
3.2 Evren ve Örneklem	49
3.3 Veri Toplama Araçları.....	55
3.3.1 Genel Bilgi Formu.....	55
3.3.2 Güvenli Yer Senaryoları Testi	55
3.3.3 Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği	57
3.4 Verilerin Toplanması	59
3.5 Verilerin Analizi	60
BÖLÜM 4.....	60
BULGULAR VE YORUM	61
4.1 5-6 Yaş Çocuklarının Bağlanma Stillerine Göre Akran İlişkileri Arasındaki İlişkiye İlişkin Bulgular	61
4.2 Güvenli ve Güvensiz Bağlanan Çocuklarının Demografik Özelliklerine Göre Akran İlişkileri Arasındaki İlişkiye İlişkin Bulgular	66
BÖLÜM 5.....	113
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	113
5.1 Sonuç	113
5.2 Öneriler	116
KAYNAKLAR.....	118
EKLER.....	130
EK-1. Araştırma İzni	131

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. <i>Güvenli Yer Senaryoları Testi Sonuçlarına Göre Araştırmaya Alınan Güvenli ve Güvensiz Bağlanan Çocukların Demografik Bilgilerine İlişkin Dağılımı</i>	51
Tablo 2. <i>Güvenli Yer Senaryoları Testi Sonuçlarına Göre Araştırmaya Alınan Güvenli ve Güvensiz Bağlanan Çocukların Anne Babalarının Demografik Bilgilerine İlişkin Dağılımı</i>	53
Tablo 3. <i>Çocukların Bağlanma Stillerine Göre Akran İlişkileri Puanlarına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları</i>	62
Tablo 4. <i>Güvenli Bağlanan Çocukların Yaşına Göre Akran İlişkileri Puanlarına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları</i>	67
Tablo 5. <i>Güvensiz Bağlanan Çocukların Yaşına Göre Akran İlişkileri Puanlarına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları</i>	70
Tablo 6. <i>Güvenli Bağlanan Çocukların Cinsiyetine Göre Akran İlişkileri Puanlarına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları</i>	73
Tablo 7. <i>Güvensiz Bağlanan Çocukların Cinsiyetine Göre Akran İlişkileri Puanlarına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları</i>	75
Tablo 8. <i>Güvenli Bağlanan Çocukların Okulöncesi Kuruma Devam Etme Süresine Göre Akran İlişkileri Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları</i>	79
Tablo 9. <i>Güvensiz Bağlanan Çocukların Okulöncesi Kuruma Devam Etme Süresine Göre Akran İlişkileri Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları</i>	83
Tablo 10. <i>Güvenli Bağlanan Çocukların Anne Yaşlarına Göre Akran İlişkileri Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları</i>	86
Tablo 11. <i>Güvensiz Bağlanan Çocukların Anne Yaşlarına Göre Akran İlişkileri Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları</i>	88

Tablo 12. Güvenli Bağlanan Çocukların Baba Yaşlarına Göre Akran İlişkileri Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	91
Tablo 13. Güvensiz Bağlanan Çocukların Baba Yaşlarına Göre Akran İlişkileri Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	93
Tablo 14. Güvenli Bağlanan Çocukların Anne Öğrenim Düzeylerine Göre Akran İlişkileri Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	96
Tablo 15. Güvensiz Bağlanan Çocukların Anne Öğrenim Düzeylerine Göre Akran İlişkileri Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	98
Tablo 16. Güvenli Bağlanan Çocukların Baba Öğrenim Düzeylerine Göre Akran İlişkileri Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	102
Tablo 17. Güvensiz Bağlanan Çocukların Baba Öğrenim Düzeylerine Göre Akran İlişkileri Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	104
Tablo 18. Güvenli Bağlanan Çocukların Çocuk Sayısına Göre Akran İlişkileri Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	108
Tablo 19. Güvensiz Bağlanan Çocukların Çocuk Sayısına Göre Akran İlişkileri Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	110

BÖLÜM 1

GİRİŞ

1.1 Problem Durumu

Akranlar, aileden sonra çocuğun düzenli ve uzun olarak sosyal etkileşime girdiği ilk kişilerdir. Bununla birlikte akranlar, öğretmen, rehber, model olmanın yanı sıra duygusal, psikolojik, bilişsel hatta fiziksel gelişim açısından da birbirleri üzerinde önemli etkiler meydana getirmektedirler. Bu bağlamda akran ilişkileri; aynı yaş, gelişim ya da olgunluk düzeyine ulaşmış, benzer yaşam öyküsü, değer, yaşam tarzı ve sosyal bağlamı paylaşan bireyler arasında var olan etkileşim ve devamlılık gösteren eylemler bütünü olarak tanımlanabilir (Ogelman, Körükçü ve Ersan, 2015). Günümüzde kadının iş yaşamında aktif olarak rol almasıyla yaşanan sosyal değişimler, okul öncesi eğitimi gündeme getirmiş, önem kazandırmış, yaygınlaşmasını sağlamıştır. Bu durum çocukların aile dışında akranları ile erken yaşta etkileşime girmeye başlaması anlamına geldiğinden, çocukların akran ilişkilerinin önemini daha da arttırmıştır. Çocukların akran merkezli sosyal yeterliği kazanmaları, akran gruplarıyla ilgili sosyal yapı oluşturmaları, okul öncesi dönem boyunca gerçekleşmektedir. Sağlıklı akran ilişkileri kurmak, uyumun ve yaşam boyu sosyal iletişimin önemli öğelerinden biridir. Akran ilişkileri bilişsel açıdan; okula uyumun, akademik hazır oluşun, akademik motivasyonun ve akademik başarının önemli belirleyicilerindendir. Duygusal açıdan; akranlar stresli durumlarda birbirlerine destek sağlayarak, birbirlerini rahatlatırlar. Akran grupları çocukların duygusal gelişimlerini, özel duygularını düzenlemeyi sağlayacak etki mekanizmaları oluşturur. Akranlarla ilişkiler, çocukların yakın ilişkiler geliştirmelerini sağlayarak zaman içerisinde çocuğun arkadaş sayısının artmasını ve uyumunu kolaylaştırır (Salı, 2014).

Okulöncesi dönemde akran ilişkilerini etkileyen bazı etmenler bulunmaktadır. Bunlar; bireysel farklılıklar, aile, kültür ve sosyal çevredir.

Her çocuk farklı bireysel özelliklere sahiptir. Bu bireysel özellikler çocuğun akran ilişkileri üzerinde etkilidir. Bireysel özelliklerin başlıcaları; sosyal çekingenlik, utangaçlık, aşırı hareketlilik, mizaç, kendilik kavramı, zihinsel yeterlilik, dil, cinsiyet ve fiziksel çekiciliktir (Erten, 2012).

Kültür, bir grup insan tarafından paylaşılan, ortaya çıkartılan ve gelecek kuşaklara aktarılan davranışlar, değerler ve kuralların toplamıdır. Bir toplumun dünyaya bakış açısıdır (Gülay, 2010). Kültürün akran ilişkileri üzerindeki etkisi, çocuğun sosyalleşmesindeki aktif rolüdür. Toplumlar eğitim sistemlerini belirlerken kültürel değerlerini dikkate alırlar. Çocuklarını kendi kültürel değerlerinin beklentilerine uygun davranışlar geliştirecek şekilde yetiştirirler. Böylece çocukların içinde yaşadıkları topluma uyum sağlamasına yardımcı olurlar. Kendi kültürünün dışında bir kültürde yaşamak zorunda kalan bir çocuğun, sosyal uyumsuzluğunun en önemli nedenlerinden biri kültürler arası farklılıklardır (Arı, 2005).

Aile, bireylerin içinde büyüdüğü ve geliştiği en küçük toplum birimidir. Çocuk, toplumla kaynaşmayı, toplum üyesi kimliğini, sağlıklı ruhsal gelişmesini bu çevrede kazanır. Okulöncesi eğitim çağında bulunan çocuklar iyi bir gözlemcidirler. Anne - babalarının kendileriyle, birbirleriyle ve başkaları ile ilişkilerini gözlemlerler. Çocuk, insan ilişkilerinde önemli rol oynayan anlaşma, uzlaşma ve işbirliğine ilişkin davranışları, anne-babaları ile etkileşimleri ve gözlemleri sonucunda kazanır (Erten, 2012).

Özellikle çocuğun anne ile arasındaki güvenli bağ sonraki yıllarda çocuğun çevresindeki kişilerle duygusal yakınlık kurma ve olumlu ilişkiler geliştirme düzeyini etkilemektedir. Bu durum akran ilişkilerinde; akranlar tarafından kabul edilme, reddedilme, akranların şiddetine (zorbalık) maruz kalma şeklinde farklılaşmaktadır. Akran kabulü, bir çocuğun akran grubu tarafından sevilme ve sevilme derecesi ile ortaya çıkan profildir. Akran kabulü gelişimde kendilik değerini arttıran koruyucu bir faktördür. Akranları tarafından kabul edilen çocuklar, daha az davranış sorunu gösterirler, reddedilenlere göre daha çok arkadaşına sahiptirler, etkinliklerde diğer çocuklar tarafından sıklıkla tercih edilirler, akranları tarafından sevilirler (Gülay, 2010).

Akranlar tarafından reddedilme ise, akranlar tarafından sevilme ya da sevilme düzeyinin az olmasıdır. Akran reddi sosyal memnuniyetsizlik, akran ilişkilerinden kaçınma, yalnızlık,

kaygı, çekingenlik, uyum problemleri, sınıf katılımlarında azalma, akademik başarısızlık gibi sonuçlara neden olabilmektedir. Akranları tarafından reddedilen çocuklarda saldırganlık, zorbalık gibi birçok davranış sorunu görülebilmekte, akranları tarafından dışlanmakta ve pek sevilmemektedirler (Gülay, 2011). Yaşamın ilk yıllarında akranları tarafından reddedilen çocuklarda, ilköğretim ve lise dönemlerinde okulu bırakma, akademik başarısızlık, akran reddinin devamı gibi sorunlar görülebilmektedir (Beyazkürk, Anlıak ve Dinçer, 2007).

Literatür incelendiğinde; akran ilişkileri ile ilgili ülkemizde yapılan çalışmaların üniversite öğrencileri (Can ve Akdoğan, 2007), lise öğrencileri (Çakır, ve Yazıcıoğlu, 2007; Ertokuş Delikara, 2000) ve ilköğretim öğrencilerinde (Akgün, 2005; Bilgiç ve Yurtal, 2008; Gültekin, 2003; Pekel, 2004; Önder ve Gülay, 2008) yoğunlaştığı dikkat çekmektedir. Okul öncesi dönemle ilgili araştırmaların ise daha sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Örneğin; farklı eğitim yaklaşımları uygulayan okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların kişiler arası problem çözme becerilerinin (Anlıak ve Dinçer, 2005), 6 yaş çocuklarının depresif eğilim düzeyleri ile sosyometri puanları arasındaki ilişkinin (Önder ve Gülay Duman, 2006), 5-6 yaş çocuklarına yönelik akran ilişkileri ölçeklerinin geçerlik güvenirlik çalışmaları (Gülay, 2008), 5-6 yaş çocuklarının sosyal konumlarını etkileyen çeşitli değişkenlerin (Gülay, 2009), bilişsel yaklaşıma dayalı kişiler arası sorun çözme becerileri kazandırmanın (Kargı, 2009), 5-6 yaş çocuklarında yaş ve cinsiyete göre akran ilişkilerinin (Gülay, 2011), okulöncesi dönem çocuklarının akran kabullerinin okula uyum değişkenliği üzerindeki yordayıcı etkisinin (Gülay ve Ertan, 2011), okul öncesi dönemde görülen akran zorbalığının (Uysal, 2011), anne ve öğretmen ile olan ilişkilerin okulöncesi dönem çocuklarının akran ilişkilerini yordayıcı etkisinin (Ogelman vd. 2015) incelendiği görülmektedir.

Görüldüğü üzere okulöncesi döneme yönelik yapılan araştırmaların büyük bir kısmında yaş ve cinsiyet değişkeni ele alınmıştır. Oysaki okulöncesi dönemde akran ilişkilerinin geliştirilmesinde yaş ve cinsiyet değişkeninin yanı sıra, çocuğun bağlanma stillerinin de önemli etken olduğu düşünülmektedir. Bundan dolayı çalışmada çocuğun bağlanma stilleri değişken olarak ele alınmıştır. Bu bağlamda okulöncesi dönem çocuklarının akran ilişkilerinin, bilinmesinin, riskli grupların belirlenmesine ve dolayısıyla var olan problemin önlenmesinde önemli bir aşama olacağından, ilişkilerin tespit edilmesi, ortaya konulması önemli görülmektedir. Bu alanda yapılacak çalışmaların, okulöncesi eğitimin kalitesinin artırılmasına, çocuklara sağlıklı sosyal ilişkiler geliştirecekleri ortamların oluşturulmasına,

akranlarıyla sorun yaşıyan çocuklara zamanında ve tam anlamıyla destek sağlamaya ve daha da önemlisi sorunları başlamadan önlemeye katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu nedenlerle, milli eğitim bakanlığı bünyesindeki ilkokullara bağlı anasınıfına devam eden 5- 6 yaş çocukların akran ilişkilerine bağlanma stillerinin etkisi var mıdır? Sorusu araştırmanın problem cümlesini oluşturmaktadır.

1.2 Araştırmanın Amacı

Akran ilişkilerinin çocuğun hayatında kısa ve uzun süreli etkileri akranların önemini arttırmaktadır. Okul öncesi dönemde, olumlu akran ilişkileri, çocukların kısa sürede okula uyumunu sağlamakta ayrıca yeni bilgi, beceri ve davranışların öğrenilmesini kolaylaştırmaktadır. Okul öncesi dönemde çocuklar hareketli ve grup oyunlarına karşı büyük ihtiyaç duyarlar. Akranlarından olumlu ya da olumsuz öğrenmeleri yaşantılarına geçirirler. Bu öğrenmeler çocuk için bilişsel bir yolculuktur. Akranlar birbirlerine duygusal açıdan gerektiği durumlarda destek olurlar. Akranlarından destek alan çocuk daha öz güvenli ve etkinliklere katılımda daha istekli olur. Psikolojik olarak, akranlarla ilişkiler kişinin yalnızlık duygusundan uzaklaşmasını sağlayacaktır. Sosyal gelişim açısından ise çocuklar akran ilişkileri ile sosyal davranışları öğrenme ve uygulama fırsatı bulurlar (Erten ve Ogelman, 2011). Toplumsal yapı içindeki değişiklikler farklı etkileri beraberinde getirmektedir. Günümüzde okulöncesi eğitim yaygınlaşmakta ve bu eğitime başlama yaşı düşmektedir. Bu durum çocukların daha erken yaşta akranlarıyla iletişime geçmelerine neden olmaktadır. Çocuklar gerek aile ortamlarında gerekse okulöncesi eğitim kurumlarında akranlarıyla sürekli etkileşim içerisindeyler. Bu etkileşim sonucunda akran ilişkileri çocukların gelişimlerini her yönden etkilemektedir.

Okul öncesinde akran ilişkilerini etkileyen etmenleri değerlendirmek adına yapılan araştırmalarda daha çok yaş, cinsiyet gibi benzer değişkenler ele alındığı görülmektedir. Bundan dolayı bu araştırma, anasınıfına devam eden 5- 6 yaş çocukların bağlanma stillerinin akran ilişkilerine etkisini incelemek amacıyla yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın alt amaçları şu şekildedir:

Alt Amaçlar:

- 5-6 yaş çocuklarının bağlanma stillerine göre akran ilişkileri farklılık göstermekte midir?

•Güvenli ve güvensiz bağlanan 5-6 yaş çocukların demografik özelliklerine göre akran ilişkileri farklılık göstermekte midir?

1.3 Araştırmanın Önemi

Doğumdan hemen sonra bebeğin ilk etkileşimde bulunduğu kişi annesidir. Doğumla başlayan bu etkileşim sonraki dönemlerde devam eder. Araştırmalar, güvenli bağlanan çocukların yaşamının ileriki yıllarında akranlarıyla daha empatik ve olumlu sosyal davranış sergilediğini ayrıca güvensiz bağlanan akranlarından da duygusal olarak daha olumlu olduklarını ortaya koymuştur (Güner, 2011). Açlık, uyku, temizlik ve korunma gibi ihtiyaçları anne tarafından karşılanmakta, annenin bebek için önemi sadece fizyolojik ihtiyaçlarını karşılaması ile sınırlandırılmamaktadır. Doğduğu andan itibaren sıcaklık ve sevgiyi hissetmek isteyen bebek ilk yakınlaşmasını da anneyle yaşamaktadır (Çağdaş, 2003).

Hayatın ilk yıllarında bebeğin psikososyal görevi güvenmeyi öğrenmektir. Anne ile ilişkiden doğan güven duygusu ileride kurulacak ilişkilerin de temelini oluşturmaktadır (Yavuzer, 2004). Bebeğin anne/baba ile güvenli bir bağlanma kurması onun sosyal ve duygusal gelişiminin temel taşlarından biridir. Bağlanma ilk birkaç ayda gelişmeye başlayarak dokuzuncu ayda kuvvetle gelişmiş olur. Anne/baba ile oluşacak güvenli ve sevgi dolu bir bağ onun benlik saygısı, arkadaş ilişkileri, problem çözme yeteneği ve benlik kontrolüne önemli katkıda bulunur (Hortaçsu, 2003).

Literatürde de görüldüğü gibi çocukların sosyal gelişiminde anneye bağlanma stillerinin de önemli olduğu görülmektedir. Bu nedenle bu çalışma okulöncesi eğitime devam eden 5-6 yaş çocukların bağlanma stillerini ve bağlanma stillerinin farklı değişkenler açısından etkisini ortaya koyması bakımından önemlidir.

Çocukların kendi kültürlerini öğrenmelerinde anne babaları kadar akranlarının da etkisi oldukça önemlidir. Aynı yaşta ya da olgunluk düzeyindeki bireyleri tanımlayan akranlar çocuğun hayatında çeşitli yönlerden önemlidir. Akran ilişkileri çocukların sosyal gelişimlerinin vazgeçilmez ve önemli bir parçasıdır. Çocukların akran merkezli sosyal yeterliliği kazanmaları, akran gruplarıyla ilgili sosyal yapı oluşturmaları, okul öncesi dönem boyunca gerçekleşmektedir. Sağlıklı akran ilişkileri kurmak, uyumun ve yaşam boyu sosyal iletişimin önemli öğelerinden biridir.

Akran ilişkilerinin çocuğun hayatında kısa ve uzun süreli etkileri de akranların önemini artırmaktadır. Okulöncesi dönemde olumlu akran ilişkileri çocukların kısa sürede okula uyumunu ve öğrenmesini kolaylaştırmakta; bilişsel becerilerini, sosyal yeterliliklerini, duygusal düzenlerini desteklemektedir. Ayrıca yeni bilgi, beceri ve davranışların öğrenilmesini kolaylaştırmaktadır (Gülay, 2008).

Bu çalışmanın okulöncesi dönemde erken yaşlarda çocukların akran ilişkilerini ortaya koyması bakımından önemlidir.

Ayrıca bu çalışma güvenli ve güvensiz bağlanan çocukların akran ilişkilerine bağlanma stillerinin etkisini ortaya koyması bakımından önemlidir.

Genel olarak alan yazına bakıldığında okulöncesi dönemdeki çocukların akran ilişkileri ve akran ilişkilerini etkileyen etmenlere yönelik çalışmaların sınırlı sayıda olmasından dolayı bu çalışmanın alana katkı sağlayacağı ve bu alanda çalışan diğer araştırmacılara yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

1.4 Varsayımlar

Araştırmanın varsayımları aşağıda sıralanmıştır.

- Araştırmada kullanılan “Güvenli Yer Senaryoları Testi”nin çocukların bağlanma stillerini belirleyeceği varsayılmaktadır.
- Araştırmada kullanılan “Ladd ve Profilet Davranış Ölçeği”nin çocukların akran ilişkilerini belirleyeceği varsayılmaktadır.

1.5 Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıkları aşağıda sıralanmıştır.

- Ankara ili Yenimahalle ve Keçiören merkez ilçelerindeki Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki ilkokullara bağlı anasınıflarına devam eden 5-6 yaş çocukları ile sınırlıdır.
- Anne babasıyla beraber yaşayan çocuklarla sınırlıdır.
- “Güvenli Yer Senaryoları Ölçeği”nin güvenli, güvensiz bağlanma alt boyutları ile sınırlıdır.

- “Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği”nin akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış, akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme, akranları tarafından dışlanma, akranlarına karşı kaygılı korkulu olma, aşırı hareketlilik ve akranlarına karşı saldırganlık alt boyutları ile sınırlıdır.

BÖLÜM 2

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1 Bağlanma

Bağlanma çocukluk döneminde gerçekleşecek başarılı bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimle ilişkilidir. Göbek bağı kesildikten sonra anneden ayrıldığını varsaydığımız insanoğlu çok kısa süre içinde sosyal ve duygusal bağlar geliştirerek yeniden anne, baba veya bakıcısına bağlanır. Sadece çocuklukla sınırlı kalmayan bağlanma ilişkisi zihinsel bir şema oluşturarak artıları ve eksileri ile davranışlarımızı yönlendirmektedir.

Bağlanma davranışı Bowlby'e göre; ayrımına varılmış kişi ile bireysel olarak tercih edilen ve genellikle güçlü veya bilgili olarak algılanan kişinin yakınlığını elde etmek için yapılan tüm davranışlara verilen addır. Bebeğin emme, izleme, gülme ve ağlama davranışları, yetişkin bakıcının tepkilerini korumak, aralarında bir bağ kurmak için doğuştan gelen davranışlardır. Bağlanma davranışı bebeğe hayati avantajlar sağlar, bebek ve bakıcıyı birbirlerine yakınlaştırarak bebeğin tehlikelere karşı korunmasını sağlar (İlaslan, 2009).

Çocuklar, hayatlarındaki önemli kişilerle bağlanma ilişkisi kurarlar. Bu çocuğun yaşamındaki ilk sosyal deneyimdir. Bağlanma, bebek ile anne-baba arasında duygusal olarak olumlu ve karşılıklı yardım edici bir ilişkinin kurulmasını belirler. İlişki uygun bir şekilde kurulduğunda, anne-baba kendilerini bebeklerine uydururlar. Bebek de anne-babasına ihtiyaçları hakkında ipuçları verir. Bowlby'e göre diğer insanlara kişisel olarak bağlanma, yaşamı değiştiren bir önem merkezidir ve bu sadece bebeklik veya okul çağı için geçerli değil tüm yaşam boyunca sürecek bir etkidir. Bu başlangıç bağlanması kişinin, yaşam gücünü ve hayattan lezzet alması durumlarını şekillendiren bir yol çizecektir (Çağdaş, 2002).

Bowlby, bağlanmanın dört özelliği olduğuna inanmaktadır:

Yakınlığın sürdürülmesi; ağılandığı insanlara yakın olma arzusu,

Güvenli barınak; tehlike ve korku durumunda rahatlık ve güvenlik için bağlanma figürüne dönme,

Güven esası; çocuğun çevreyi keşfedebilmesi için bağlanma figürünün güven dolu hareketleri,

Ayrılık acısı; bağlanma figürünün yokluğunda endişe oluşması durumu (Seven, 2006).

Bebeğin, ana-babasıyla iletişiminde kullandığı ve hayatının ilk dokuz ayında geliştirdiği davranışlarına bağlanma davranışları denir. Emme, sokulma/uzanma, bakış, gülümseme, ağlama bebeğin başlıca bağlanma davranışlarıdır (Çağdaş,2002).

2.2 Bağlanma İle İlgili Kuramsal Görüş ve Teoriler

2.2.1 Bowlby'nin Bağlanma Kuramı

Bowlby insanların tuhaf, karanlık, tehlikeli ve bilinmeyen şeylerden korktuklarını ve bunlarla mücadele edebilmek için birinin desteğine ve yakınlığına ihtiyaç duyduğu için herkesin bir bağlanma donanımıyla dünyaya geldiğini söylemektedir. Bağlanma duygusal bir bağıdır. Bu bağ, rahatlığı ve güvenliği içermektedir. Bağlanma davranışının emme, tutma, gülme gibi içgüdüsel tepkilerden oluştuğunu ve bunun anneyi bebeğe bebeği de anneye yakınlaştırdığını söylemektedir. Bebekler bağlanma figürleri ortadan kalktığında üç temel tepki gösterdiklerini söylemektedirler. Birincisi; ağlayarak var olan durumu protesto etmek, ikincisi; umutsuzluk, üçüncüsü ise; bağlanmanın çözülmesidir (Hazan ve Shaver, 1994). Bowlby'nin teorisi bugün en baskın bağlanma teorisidir (Cassidy, 1999).

Bowlby, bağlanma davranışlarının bebeğin güvenlik ve rahatlık ihtiyacı tarafından harekete geçirildiğini ileri sürmektedir. O, güvenlik duygusuna katkıda bulunan keşfetme ve bağımsızlığa izin verecek bir bağlanma rolüne vurgu yapmıştır. Bowlby'nin bağlanma sisteminin çalışması hedef doğrultulu bir temele dayalıdır. Bu temelde uzun ve kısa vadede sistemin işlevlerinin başarısı davranışların düzeltilmesine yönelik sürekli olarak çevreden gelen dönütlere bağlıdır (İlaslan, 2009).

2.2.2 Freud'un Teorisi

Freud bağlanmanın bedensel ihtiyaçlardan kaynaklandığını bebeğin beslenme, emme gibi oral aktivitelerden tatmin sağladığını ileri sürmüştür. Bebeğin beslenme sırasındaki tatmini anneye ilişkili olduğundan dolayı annenin bebeğin bağlanmasında en önemli obje olduğu belirtilmiştir. Bağlanma sürecinde bebeğin rolünün pasif olduğu ama sonuçta oluşacak bağın bebeğin daha sonraki gelişimi için çok önemli olduğu iddia edilmiştir. Anne ile bağlanma ilişkisiyle oluşacak güvenlik hissinin, çocuğun daha sonraki duygusal ilişkilerinde sağlıklı olmasını ve ustalık ve merak hisleri geliştirmesini sağladığı düşünülmektedir (Miller, 1993).

Anne kavramını Freud; tek, eşsiz, tüm yaşam için değiştirilemez olarak kurulan ilk ve en güçlü sevgi objesi ve daha sonraki ilişkiler için de ilk örnek olarak tanımlamıştır. Freud'un kişilik kuramını genişleten nesne ilişkileri kuramcıları (20. Yüzyılın ortalarında), psikoanalitik kuramın farklı bir yorumunu sunmuş olsalar da, bakış açıları benzerdir. Bu kuramcılara göre çocukların anne babalarına duyduğu bağlılık, yetişkin olduklarında başkalarıyla anlamlı ilişkiler kurma becerilerini etkiler. Nesne kuramcıları, bizi yetiştiren insanlarla olan deneyimlerimizin sonraki ilişkilerimize dönük yaklaşımlarımızın temelini oluşturduğunu savunurlar. Eğer anne babalarımız bize karşı ilgili, sevgi dolu ve duyarlı olurlarsa, başkalarıyla kuracağımız ilişkileri de sevgi ve destek kaynağı olarak göreceğimizi öne sürerler (Burger, 2006).

2.2.3 Öğrenme (Harlow'un Teorisi) Teorisi

Öğrenme teorileri organizmanın belli dürtülerinin, açlık gibi, birincil pekiştireçlerle tatmin edildiğini söylerler ki bunlar biyolojik ihtiyaçları karşılayan ödüllerdir. Bebek söz konusu olduğunda en önemli birincil pekiştireç yemek yemektir. Diğer ödüllere ikincil pekiştireçler denir ve bu pekiştireçler pekiştireç özelliklerini birincil pekiştireçlerle birlikteliklerinden kazanırlar. Yani annenin varlığı beslenme söz konusu olduğunda bebek için bir ödüldür. Annenin bu ödül aktiviteleriyle eşleştirildiği ve bebeğin anneye bu yüzden bağlandığı düşünülmektedir. Genel olarak, öğrenme kuramlarında bebeğin bağlanma davranışlarından çok çevresel deneyimlerin önemi vurgulanmaktadır (Sümer, 2006).

2.2.4 Basımlama (Lorenz'in Teorisi) Teorisi

Avustralyalı bilim insanı biyolog Konratd Lorenz bazı canlılarda yeni doğan genç bireylerin izlenimle bazı davranışları öğrendiklerini fark etmiştir. Lorenzin, bu çalışmasından önce yumurtadan çıkan ördek ve kaz yavrularının annelerini takip etmelerinin iç güdülerini düşünülmekteydi. Lorenz, bebeklerde “sosyal kritik dönem ” ve “izleme” fikrini ortaya atmıştır. Yaptığı çalışmada kuluçka makinesinden çıkan ördek yavrularını gözlemlemiştir. Lorenz, ördek yumurtalarını iki guruba ayırmıştır. Bir grubu anneleri ile bırakmış diğer grubu kuluçka makinesine yerleştirmiştir. Anneleri tarafından yetiştirilen bireyler normal davranışlar göstermiştir. Kuluçka makinesinden çıkanlar ilk saatlerini LORENZ ile geçirmiş ve kararlılıkla onu izlemişlerdir. Annelerine ya da aynı türden başka bireylere karşı tepki göstermemiştir. Lorenz canlıların bu şekilde gördükleri objeleri taklit ederek öğrenmelerine izlenim yoluyla öğrenme adı verilmiştir. İzlenim, basit bir öğrenme şeklidir. Diğer bir ifadeyle yaparak, yaşayarak öğrenmedir. Bu öğrenme şekli özellikle yeni doğmuş ya da yumurtadan çıkmış yavrularda görülmektedir. Bazı hayvanların yavruları, annelerin arkasında yürümeyi, avlanmayı saklanmayı izleyerek öğrenmektedir (Sevimli, 2010).

Basımlama yumurtadan üreyen canlılarda olduğu gibi memelilerde de görülen bir davranıştır. Buna göre yavrular doğumdan 13–16 saat arasındaki üç saatlik bir zaman süresi içinde hareket eden nesneye bırakılırsa basımlama en iyi şekilde gerçekleşmektedir. Bu devre geçtikten sonra basımlama geçen zamanla oranlı olarak gittikçe zorlaşır. Bu devreye “kritik dönem” adı verilir. İnsan yavrularında basımlama 8 ay civarında ortaya çıkmaktadır (Cüceloğlu, 1997).

2.3 Gelişim Dönemlerine Göre Bağlanma Davranışı ve Bağlanma Stilleri

Bireyin gelişim evrelerinden özellikle bebeklikte ve daha sonraki dönem olan çocukluk ve ergenlikteki bağlanma stilleri önemlidir.

2.3.1 Bebeklikte Bağlanma

Ainsworth ve arkadaşları “Yabancı Ortam Deneyi” olarak bilinen araştırmalarıyla Bowlby'nin kuramının temel sayıtlılarını sınamışlardır. Bu çalışmada örneklem grubu 12–18 aylık bebeklerdir. Araştırmada sırasıyla şu durumlar gerçekleşir: Bebek ve anne

rahat bir laboratuvar odasına getirilir, bebek ve anne odada yalnız bırakılır, bir yabancı içeriye girer ve oturur, önce anneye daha sonra da bebekle konuşur. Anne odadan ayrılır, bir süre sonra anne odaya geri döner ve yabancı odadan çıkarak anne ve bebeği yalnız bırakır, anne bebeği odada yalnız bırakır, yabancı geri döner, anne geri döner. Bu yöntemle çocukların bağlanma sistemlerinin aktive edilmesi amaçlanmaktadır. Araştırmaya katılan bebeklerden elde edilen verilerin, ayrılma, yeniden birleşme ve yabancıyla yalnız kalma durumlarındaki tepkilerini göz önüne alarak Ainsworth ve arkadaşları, çocukları üç tip bağlanma stili içinde sınıflandırmışlardır. Bunlar;

Güvenli bağlanma , güvensiz bağlanma ve kaygılı - kararsız bağlanma stilleridir (Sümer ve Güngör, 1999).

Güvenli Bağlanma; güvenli bağlanan bebek çevresindeki insanlar ve dünya ile ayrılık kaygılarını yaşamadan ilişki kurabilirler. Bebeklerin güven duyguları geliştiği için ilişkilerinde yakınlaşma ve uzaklaşmaların yarattığı kaygılarla baş edebilirler. Güvenli bağlanma bakıcının bebekle olmadığı durumlarda bebekle kalan bir koruyucu gibidir. Araştırmada güvenli bağlanan bebekler yabancı biri ortamlarına girdiğinde oluşan tedirginliği ilişki çabasıyla aşmışlardır. Bebek yabancıyla yeni bir ilişkiye girmiştir ve annenin ortamda olmadığı zaman merak ve keşif çabalarına devam etmiştir. Annesinin yokluğunda oyun oynamaya devam etmiştir. Güvenli bağlanan bebekler hem iç hem de dış dünyasında meraklı bir kâşiftir. Anne ortama girdiğinde bebek annesini sevecen bir şekilde karşılamıştır. Bebek anneye birlikte oyuna devam etmişlerdir.

Güvensiz Bağlanma; güvensiz bağlanma davranışı geliştiren bebekler, annelerinin varlığında odada oyuncaklar ile oynamışlar, ancak; anneyi güvenli bir üs olarak kullanmamışlardır. Annelerinin odadan ayrılmasına çok az stres belirtisi göstermişler, anne geri döndüğünde; annelerini önemsememişler, anneleriyle etkileşimi reddedip uzaklaşmışlardır hatta oyuncaklara vurmuşlardır. Ainsworth yapmış olduğu ev gözlemlerinde; bu bebeklerin annelerinin, özellikle yakın fiziksel temas göstermeyen anneler olduğunu, bebeklerin ihtiyaçlarına karşı genelde tutarsız, ağlamalarına karşı tepkisiz ve reddedici olduklarını görmüştür.

Kaygılı / Kararsız Bağlanma; kararsız bağlanan bebekler güvenli bağlanmaya sahip olmadıkları için sürekli olarak annelerinin nerede olduklarıyla ilgilenirler ve keşif yapamazlar. Bu bebekler laboratuvar ortamında anneleri odada iken oyuncaklarla hemen hemen hiç ilgilenmemişler, anneleri odadan ayrılınca çok üzölmüşler ve yüksek sesle

ağlamışlar, anneleri geri döndüğünde bile bebekler çok kolay yatışmamışlardır. İletişim kurma isteğinde olmalarına rağmen, annelerine sarılmayı ve anneleri tarafından teselli edilmeyi reddetmişler, yalnızca sessiz kalmakla yetinmeyip, annelerine yakınlık göstermemişlerdir. Ev gözlemlerinde bu bebeklerin annelerinin çocuklarına karşı, bazen duyarlı, bazen duyarsız, bazen çok ilgi gösterirken bazen de çok ilgisiz oldukları görülmüştür. Bu çocukların anneleri, diğer annelere göre, bakım ve diğer ihtiyaçların giderilmesi konusunda oldukça istikrarsız davranmışlardır (Sümer ve Güngör, 1999).

2.3.2 Çocuklukta ve Ergenlikte Bağlanma

Bağlanma çocukluğun son dönemleri ile birlikte ergenlik döneminde, ergenlerin bağlanma davranışları ve ilgileri ebeveynlerinden çok akranlarına yönlendirdikleri için değişikliğe uğrar. Ergenlikteki bu değişimler sırasında, ergenin bebekken bakımını üstlenen bireylerle kurmuş olduğu bağlanma ilişkisi, çevreyi keşfetmesinde güvenli bir üs görevi görür. Ergenin ebeveyn figürlerinden akran gruplarına doğru yönelmesine rağmen, bebeklik dönemindeki bağlanma ilişkisi ergen için kalıcı ve güçlü bir etkiye sahiptir. Yeterliklerin artmasıyla ergenlik döneminde bağlanma davranışları bebekliğe nazaran daha az görülür. Buna ek olarak bu dönemde bağlanma davranışları doğrudan fiziksel yakınlık aramaktan çok ihtiyaç duyulduğunda bağlanma figürüyle duyguları, kaygıları ve korkuları paylaşmak biçiminde ortaya çıkar (Hamarta, 2004).

2.4 Bağlanmayı Etkileyen Etmenler

Bağlanma durumlarını etkileyen tek bir sebep yoktur. Çocukta güvenli veya güvensiz bağlanma durumunun oluşmasında aile, çocuğun özellikleri ve kültür etkili olmaktadır.

2.4.1 Aile

Hayvanlarda ana-baba ile bebeğin birbirine bağlanmasında; doğuştan gelen, türden türe değişen en uygun dönemlerin ve içgüdüsel davranışların önemli olduğu görülmektedir. İnsanlarda bağlanma süreci daha karmaşıktır ve herhangi bir zamanda hepsi eşit etkide bulunmayan çeşitli etkenler, annelik davranışının uyarılmasında rol oynamaktadır (Gander ve Gardiner, 1998).

Araştırmacılar değişik bağlanma tiplerinin, annelerin bebeklerinin ihtiyaçlarına gösterdikleri duyarlıklarının bir sonucu olduğunu savunmuşlardır. Ağlamalarına hemen cevap verilen 3 aylık bebeklerin, 12 aylıkken “güvenli bağlanma” kategorisine girdikleri gözlenmiştir. Tersine aile tutumlarında ise bebekler güvenli olmayan bir bağlanma göstermektedir (Görgü,2005).

1974’te yapılan bir araştırmada, iki anne grubundaki anne davranışları incelenmiştir. Birinci gruptaki anneler, yeni doğanların ellerine hemen verildiği ve onlarla doğumdan sonraki ilk üç gün yoğun etkileşime girmelerine izin verilen annelerdir. İkinci gruptaki anneler, bebeklerine doğumda çok kısa süre bakan ve kimlik saptama amacıyla alınıp saatler sonra getirilen bebeğini, daha sonra ancak dört saatte bir yirmi dakikalık emzirme sırasında görebilen annelerdir. Aynı anneler bir ay ve bir yıl sonra gözlemlenmişlerdir. Birinci grupta yer alan bebekleriyle hemen ve uzun süre temas kurmuş olan anneler, bebeklerine daha bağlı görünmektedirler. Anneler bebelerinden ayrıldıklarında, bebeklerini özlediklerini daha sıklıkla bildirmişlerdir ve onlar hakkında daha fazla konuşmaktadırlar. Ayrıca, bebeklerin muayenesinde doktorların yanında olmak istediklerini, ağladıklarında onları yatıştırmaya ve onlarla konuşmaya eğilim gösterdikleri görülmüştür. Bu ve bu tür diğer araştırmalardan çıkartılan sonuçlar, doğumdan sonraki ilk saatlerde ve günlerde bebekle bedensel temasın ilk bağlanmaya önemli katkısı olmaktadır (Gander ve Gardiner, 1998).

Babalar ve bebeklerin bağlanması konusu fazla araştırılmamıştır fakat çocuklarının birinin doğumunda bulunan ve bebeği tutmasına izin verilen babalar, bu bebeğe, diğer çocuklarından daha güçlü bir bağlanma gösterdiklerini bildirmektedirler. Bu durum, yetişkin erkek ve kadınların doğuştan benzer bakıcı eğilimlerine sahip olduklarını fakat toplumsallaşmanın, kadındaki bu tepkileri daha fazla artırdığını, erkekteki de engel olduğunu düşündürmektedir (Gander ve Gardiner, 1998).

Bebeğin beslenmesi faktörü aile için sadece bebeğin karnını doyurmak olarak düşünülmemelidir, ilk duygusal motiflerin temeli beslenme sırasında atılır. Anne ya da bebeğin bakımını üstlenen kimsenin, sadece besleme görevini yerine getirmesi değil aynı zamanda sevgi ve mutluluk verici, bebeği ve anneyi rahatlatıcı nitelik taşıması ve bunun bilincinde olması gerekmektedir (Ataç, 1991)

Aileler üzerinde stres yaratan pek çok faktör, bebeklerin bağlanma tipleri üzerinde etkilidir. En önemli faktörlerden bir diğeri de düşük ekonomik seviyedir. Fakirlik

düzeyinde yaşayan çocuklar, yüksek ekonomik seviyede yaşayanlara oranla daha az güvenli bağlanma göstermektedirler. Türk toplumunda annenin daha destekleyici ve koruyucu olması, baba ile çocuk arasında denge görevi yapması, bağlanmayı etkileyen diğer bir etken olmaktadır. Ülkemizde, ekonomik nedenlere bağlı olarak, çalışan annenin doğum izninin bitmesinin ardından bebeğe, yakın akrabalar ya da bakıcı bakmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde bebek bir yaşına gelmeden önce çalışan annelerin oranını %30 olarak bildirmişlerdir. Çalışan anneler bebekleriyle az vakit geçirmelerine karşın, çocuklarının gereksinimlerine karşı daha duyarlıdırlar. Burada, güvenli bağlanmanın oluşmasını etkileyebilecek durum, annenin rol çatışması içerisine girmesidir. Rol çatışması içerisinde olan annelerin bebeklerine yeterince zaman ayıramadıkları düşüncesiyle kaygıya kapıldıkları, bu durumda da eşlerin birbirleri ile olan iletişimlerinin kalitesini olumsuz yönde etkilediği görülmektedir (Bodur, Işeri, Soysal ve Şenol, 2005).

Evliliklerinde sorun yaşayanların, güvenli bağlanamayan çocukları olma olasılıkları daha yüksektir. Stresli durumlar anne babada hassasiyet yaratmaktadır, bu da güvenli bağlanma olasılığını azaltmaktadır. Kızgın ve şiddet içeren ilişkiler belirsiz davranışları beraberinde getirmekte, aileler çocukları için tutarlı, güvenli bir kaynak olarak görülmemektedir. (Görgü,2005).

2.4.2 Çocuk

Bağlanma karşılıklı bir ilişkidir. Güvenli bağlanma için “sorumlu” anne- babalara ihtiyaç duyulmasının yanında, ailelerin de bu bakımı gerçekleştirebilmeleri için “karşılık veren” bebeklere ihtiyaçları olmaktadır. Anneleri ile karşılıklı sosyal ilişki kurmak yerine daha uzun süre nesneler ile oynayan çocukların, ileride güvensiz bağlanma durumları sergiledikleri görülmektedir. (Görgü, 2005; Sevimli, 2010).

Bebeğin yüzü, bedeni ve organların birbiriyle oranı gibi görünüm özellikleri ve hareketleri de bağlanmayı etkilemektedir. Bebeğin görünüm özellikleri, insana sevimli gelmekte ve hareketleriyle birlikte yetişkinde bebeğin çaresiz ve bağımlı olduğu duygusuna yol açmaktadır. Böylece görünüş ve hareketler yetişkinlerin bakıcı tepkilerini uyarmaya yardım edebilmektedir. Bir bebeğin yanağına, dudağına veya eline dokunulduğunda gösterdiği emme, yakalama gibi reflekssel tepkiler, bağlanmaya yardımcı olabilir. Bebeğin; acıkma, üşüme veya rahatsız olma gibi bir gereksinmesini ifade eden ağlamaları, yetişkinde uyarıcı bir rol oynar. Ana-babanın ağlama sesiyle hissettiği kaygı, bebeğin

gereksinimlerine dikkat ettiklerinde hafifler ve bebek de ağlamayı keser. Böylece eş güdümlenmiş bir etkileşim sıralaması oluşur. Yetişkin ağlayan bebeği, kucağına aldığı anda, bebek rahatladığı gibi bu beden teması, yetişkinde de olumlu bir tepki yaratıyor görülmektedir. Haz alma eğilimini güçlendiren beden temasının, bebekle ana-baba arasındaki bağlanmayı artıracak ileri sürülmektedir (Gander ve Gardiner, 1998).

Çocuk yuvasındaki hemşireler veya bakıcılar, bebekleri beslerken kucaklarına almadan bebeklerin ağzına biberonu veriyorlarsa, ten ve beden teması gerçekleşmediğinden dolayı bebekle bakıcı arasında duygusal bağ gelişmemektedir. René Spitz (1965) , çocuk yuvalarında, yetimhane ve kreşlerde yaptığı araştırmaların sonunda, buralardaki bebeklerin gelişimlerinin geri kalmasını, uyum bozukluklarını, sağlıklı doğan bebeklerin aniden ölmelerini, sevgi ve duygu yoksunu ortama bağlamıştır. Bunun adına “hospitalizm” denilmektedir (Spitz’den aktaran Ataç, 1991).

Ana-babalar, bebek onlara dikkat ettiğinde ve gözleriyle onları takip ettiğinde, haz duyabilmektedirler. Bebekler, iki aylık olmadan önce, büyük olasılıkla, insan yüzüne olduğu kadar, hareket eden veya insan yüzüne karşıt olan ve benzerlik oluşturan diğer görsel uyaranlara da dikkat etmektedirler. Bebekler, iki - dört ay arasında, bulanık bir yüz kavramı geliştirirler ve yüzlere gülümserler. İki aylıktan küçük bebekler için gülümseme ve cıvılda, gerçek “toplumsal davranışlar” değildir. Kör bebekler bile gülümser, bu durum gülümsemenin doğuştan olduğunun bir belirtisidir. İlerleyen aylarda, gülümsemenin miktarı her kültürün ona verdiği değere bağlıdır. Altıncı aydan itibaren her bebek, insanların bakış ve seslerine gülerler. 8.ayda gülümseme, mekanik olmaktan çıkarak pozitif duygu halini alır ve bilinçli gülümsemeye dönüşür. Görsel tepki, gülümseme ve cıvılda, yetişkinlerde olumlu tepkiler yaratır ve bu nedenle anne baba - çocuk ilişkisinin gelişiminde önemlidir (Ataç, 1991).

2.4.3 Kültür

İçinde yaşanılan toplum önemlidir. Bazen toplum bağlanma tipini belirlemede önemli bir rol oynar. Geçmişte toplumumuzda aileye yönelik yapılan çalışmalar (Kağıtçıbaşı,1996) göstermiştir ki özellikle geleneksel aile yapılarında, fiziksel cezalandırma yöntemleri sıklıkla uygulanmaktadır. Ayrıca, çocukla konuşarak onu ikna etmek, muhakeme yapmak, çocuğa doğruyu yanlış anlatmak, az sayıda ana-babanın başvurduğu bir yol olarak görülmüştür (Kağıtçıbaşı’ndan aktaran Tezel Şahin, Cevher).

Günümüzde ise çekirdek aile olmanın getirdiği bir sorun olarak, anne baba ile çocukları arasında iletişim eksikliği ve kuşaklar arası boşluk çatışmalara neden olmakta, çocuklarla ana-babalar, özellikle ergen ve gençlerle erişkinler arasında uzaklaşmalar gözlenmektedir (Özgüven, 2001).

Buna karşılık, anne babaların çocuklarıyla yaşadıkları problemleri dayak ve sözlü şiddetten ziyade, onlarla konuşarak ve ılımlı bir şekilde çözmeye çalıştıkları görülmektedir. Çopur'un (2007) yapmış olduğu araştırma, çocuklarıyla yaşadıkları çatışmaları çözümlemeye yönelik olarak annelerin çocuklarına kızıp bağırarlara oranla büyük bir yüzdesinin konuyla ilgili çocuklarıyla konuşup tartıştığını ortaya çıkarmıştır. Ayrıca anneler arasında çocuklarıyla olan çatışmanın önlenmesi için diyalog kurulması, iyi iletişim sağlanması gerektiğini belirtenlerin yüksek oranda olduğu saptanmıştır (Çopur'dan aktaran Tezel Şahin, Cevher).

Son yıllarda ülkemizde yapılan çalışmalar ailenin çocukla iletişimin kalitesinin çocuğun kişilik ve soysal gelişimi açısından önemini vurgulamaya başlamıştır. Aile içinde kurulan iletişimin çocuğa model olduğu ve onun daha sonraki yaşantılarına da önemli ölçüde etkilediği dikkat çekmiştir. Çağdaş anne baba ve çocuk iletişimine getirilen yeni bir yaklaşım olarak empati önem kazanmaya başlamıştır. Sosyalleşme süreci içinde özellikle annenin davranışlarının çocuktaki empatik becerinin gelişiminde önemli bir yerinin olduğu belirtilmektedir (Akyol, 2005; Körükçü ve Aral, 2005),

Dünya ülkelerine bakıldığında çocuk yetiştirme kültürlerinin farklılık gösterdiği görülmektedir. İsrail' de kibutz bölgelerinde yaşayan aileler, çocuklarını gün içinde görmelerine rağmen onlara bakan kendi anne veya babaları değildir. 11-14 aylıkken ortak büyütülen bu çocuklar, aileleri veya onlara bakan kişiler ile yabancı bir ortama sokulduklarında çocukların büyük bir kısmında üzüntü, korku ve direnç gözlenmektedir (Görgü, 2005).

Amerika ve Japon kültüründe annelerin çocuklarının gelişim beklentilerinde bazı farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin Amerikalı anneler ayrı yatakta yatmanın bebeği daha bağımsız yapacağı düşüncesinde iken, Japon anneler çocukları ile aynı yatakta uyuyarak aralarında güçlü bağlar geliştireceğine inanmaktadırlar. Japonya'da bir arada uyuma için oda yeterince uygun değilse, oda veya yataktan ayrılan baba olmaktadır. Bu durum Japon kültüründe anne-bebek arasındaki bağlılığın, eşler arasındaki bağlılıktan daha güçlü olduğu anlamına gelmektedir. Anneler bebekleri ile birlikte olmaya teşvik edilir. Böylece

bebekleri gelecekteki sosyal gelişimleri için gerekli olan duygusal güvenliğe de sahip olacaklardır. Amerika kültüründeki anneler ise bu bağımlılığı çocuklar için doğru bulmamaktadırlar. Amerikalı ebeveynler çocukları hazır olmadan önce bile, bağımsızlık için tatlı sözlerle ikna etmeye başlamaktadırlar. Ebeveynler çocuklarına “kendi düşünceni oluşturmalsın; bu senin kararın” demektedirler. Çocuğun kararı başarı ile sonuçlanırsa, çocuğun doğru kararlar almaya başladığı düşünülmektedir (Aksoy,2005).

Hess ve arkadaşları (1986), Japon annelerin çocuklarından duygusal olgunluk, Amerikalı annelerin; çocuklarından erken yaşta bağımsızlık beklentileri içerisinde olduğunu saptamışlardır (Befu’dan aktaran Aksoy, 2005).

Bir Güney Amerika ülkesi olan Arjantin’in çocuk yetiştirme biçimleri incelendiğinde; çocuk gelişimine yönelik bakım sağlama ve çocuğu doğru davranışa yönleltmek için otoriter eğilimi kabul ettiği görülmektedir. Arjantin’de çocuk yetiştirme değerleri Amerika kültüründeki “itaat etme” ve Japon kültüründeki “bağımlılık” göstermeye benzemektedir. Arjantin’de genellikle otoriter ilişkiler yaşanmaktadır. Evde ebeveyn, okulda öğretmen, işte denetçiler bulunmaktadır. Çocuklar üzerinde oluşturulan sınırlar olumsuz çağrışımlar meydana getirmektedir. Bununla birlikte, eğitilmiş orta sınıf ebeveynleri arasında çocukların özgürlüğünü kısıtlamama ve izin verici olma eğilimi vardır (Aksoy, 2005).

Ebeveynler çocuklarının bilgi aktarıcısı olarak kültürel değer ve kuralların devamını sağlarlar. Çocuklar anne-babalarını model aldığı için aynı değerleri öğrenirler. Böylece içinde bulundukları kültür ile çatışmayan, uygun davranışlara sahip olurlar. Tüm kültürlerde güvenli çocuk gelişimi ve eğitimi için aynı fikirde olunmasına rağmen, kültürel değer ve kurallar nedeni ile yaşıntıda bazı farklılıklar yaşanır. Bu farklılıkların olması ise doğaldır. Bu kültürel farklılıklar da çocuğun bağlanma durumunu etkilemektedir.

2.5 Akran İlişkileri

Akran grupları, çocukların güven duygularını geliştirir, çekingenliği azaltır, sosyal uyumu kolaylaştırır. Arkadaşları olan çocuklar olmayanlara göre, sosyal açıdan daha yeterlidir. Çocuklar, olgunluk ve yetenek düzeyleri kendilerine benzer olan yaşıtlarıyla arkadaş olmayı tercih ederler (Hartup, 2000).

Akran grupları çocuğa diğer insanlarla nasıl iletişim kuracağını ve onlarla iyi geçinme şekillerini öğretir. Kültürü, cinsel rolünü, alt kültürün özelliklerini, kuralların nasıl ortaya

çıktığını ya da kaldırıldığını, bireysel durumda ve grup durumunda sorumlulukların neler olduğunu, ahlaki, sosyal sınıf rolünü öğretir. Yeni toplumsal roller almayı sağlar, özgeciliği, grup ruhunu ve sosyal hareketlilik bilincini tanıtır (Erten, 2012).

Akran ilişkileri 3 yaş civarında başlar. Bu yaşta çocukların gelişiminin sonucu olarak “ben” kavramı gelişmiştir. Her zaman kendi istediklerinin olmasını isterler. Bu nedenle grup ilişkilerinde başarılı değildirler. Bu yaşta arkadaşlarıyla birlikte olmak isterler, fakat aynı oyunu oynamak yerine aynı ortamda farklı oyunlar oynama eğilimindedirler. Akranlarıyla ilişki kurmada çok zorlanmazlar ama ilişkiyi sürdürmede başarısızdırlar. Dört-beş yaşta kuralları öğrenmeye ve uymaya başlarlar. İlgileri anne babadan çok akranlarına yönelir. Beş-altı yaşta ise arkadaşlarının duygularını paylaşmaya başlarlar. Arkadaşları ile ilişkilerinde çeşitli sorunlar ve çatışmalar yaşayabilirler, bunlara saldırgan tepkiler verebilirler. Bunun onaylanmadığını görür ve çözümler bulmaya çalışırlar. Başkalarının görüşlerine de önem verirler (Kandır, 2004).

Çocukların akranlarıyla ilişkileri ebeveynleriyle olan ilişkilerinden farklıdır. Çocuklar akranlarıyla etkileşimlerinde bu ilişkiden yararlandıkları gibi ilişkiye katkıda da bulunurlar. Yani karşılıklı bir eşitlik söz konusudur. Çocuk bu ilişkiden yarar sağlayabildiği gibi zarar da görebilir.

Akran ilişkileriyle çocuk özellikle (iltifat etme, yüreklendirme, teşekkür etme, özür dileme gibi) sözel becerileri uygulama fırsatı bulmakla birlikte, paylaşma, yardımlaşma, yardım isteme, bilgi isteme, soru sorma, organizasyonlar yapma, başkalarının hakkına saygı gösterme, davranışlarının sonuçlarını kabullenme başta olmak üzere pek çok sosyal beceriyi öğrenmektedir (Erten, 2012).

2.6 Akran İlişkileri İle İlgili Terimler

2.6.1 Sosyal Gelişim

Sosyal gelişim, diğer insanlarla ilişkilerde, duyguların, davranışların ve kavramların düzenlenmesidir. Sosyal gelişim iki yönlüdür: Kişinin sosyal çevreye uyumunu sağlaması ve kişinin uyum sırasında bireyselliğini korumasıdır (Yavuzer, 2010).

Sosyal gelişim ile ilgili önemli bir kavram, sosyalleşmedir. Sosyalleşme, bir çocuğun aile, kültür ve başarılı uyumunu sağlayan, eğitim, öğretim, gözlem, deneyim, beceri kazanımı

ve davranışları elde etmesini ifade eder. Sosyalleşme, yapısında karmaşıklığı içeren, toplumsal anlamda başarılı bireyler yetiştirme sürecidir. Sosyalleşme hem istemli bir sosyalleşmeyi hem de istem dışı bir süreç olan kültürleşmeyi içerir. Kültürleşme, kültürün öğrenilmesi ve insanın sosyal bir varlık olma sürecinin tamamıdır (Kağıtçıbaşı, 1996).

2.6.2 Sosyal Yeterlik

Sosyal yeterlik, kişinin sosyal durumlardaki isteklerini, fırsatlarını algılayabilmesi bu istek, fırsatlara ulaşmada esnek tepkiler verebilmesini ve kendi ile çevresindeki kişilerin istekleri arasındaki dengeyi sağlayabilmesidir. Sosyal başarı, farklı durumlarda amaçlanan sosyal amaçlara ulaşma, uygun yollar kullanarak olumlu sonuçlar elde etme, bireyin karşılaştığı sorunlarla baş etmedeki etkinliği gerçekleştirme becerisidir. İlişkilerdeki sosyal başarı, sosyal yeterliliğin kazanılmasıyla yakından ilişkilidir.

Sosyal etkileşim, insan yaşamının vazgeçilmez bir parçasıdır. Yaşamını ilişkiler ağı içerisinde sürdüren insanın uyumunda ve mutlu olmasında sağlıklı sosyal etkileşimin büyük payı vardır. Çocuğun sosyal davranışı, etkileşimde bulunduğu iki önemli grubun, ailenin ve akranların tepkileri bağlamında ele alınmaktadır. Çocuklar ilk ilişkilerini kurdukları yetişkinlere bağımlı ve onlara göre daha güçsüzdürler. Yani çocuk-yetişkin ilişkisi bir çeşit eşitsizliğe dayanır. İlerleyen yaşlarda ise çocukların akranlarıyla olan ilişkileri giderek önem kazanır. Çocuklar neyi kabul, neyi reddedeceğini akranlarının kendilerine verdikleri tepkilerden öğrenir. Sosyal beceriler bu güç eşitliğine dayalı ilişkiler içerisinde öğrenilir. Çocuğun akranları tarafından kabulü, onun yeterli sosyal beceriye sahip olmasıyla doğrudan ilişkilidir (Seven, 2006).

Yeterli sosyal becerilere sahip olmayan çocukların, akran ilişkilerinde daha sıklıkla dışlandıkları belirtilmektedir. Saldırgan ya da yıkıcı davranışlar sergileyen çocukların, sosyal etkileşimler sırasında akranlarınca daha az kabul gördükleri belirlenmiştir. Sosyal yeterlilik, yaşamın ilk yıllarında sosyal deneyimlerin kalitesi ve niceliğinin yanı sıra bilişsel olgunlaşmanın da eşlik etmesiyle oluşmaktadır.

Tüm gelişim alanlarındaki gelişimle birlikte okula hazırlıkta önemli unsurlardan biri de akran sosyal yeterliliğinin kazanılmasıdır. Bu yeterliliğin kazanılması, çocukların akademik ve sosyal başarısı ile birlikte ileriki yıllardaki okul başarısını da etkileyebilmektedir.

2.6.3 Duygusal Yeterlilik

Duygusal yeterlik, çocukların diğer insanlarla etkileşim kurmasını sağlayacak bir yeterliktir (Denham, Blair, De Mulder, Levitas, Sawyer, Major ve Patrick, 2003).

Duygusal yeterlik, sosyal etkileşimler boyunca duygusal düzen, duyguları tanımlayabilme, duyguları yönetebilmedir (Lindsey ve Colwell, 2003). Duygusal yeterlikle ilgili üç unsur bulunmaktadır:

2.6.3.1 Sosyal Yeterlik

Sosyal etkileşimler ve ilişkiler, duygusal geçişleri içeren bir kavramdır. Duygusal yeterlik, sosyal yeterliği desteklemektedir. Sosyal açıdan yeterli çocuklar, duygularını uygun biçimde göstermektedirler. Duygularını düzenleyebilen, uygun biçimde ifade edebilen çocuklar, duygularının sebeplerinin farkında olan çocuklar aynı zamanda sosyal yeterliğe de sahiptirler (Denham, 2007).

2.6.3.2 Duygusal Biliş

Kişinin kendisinin ve başkalarının duygularını yorumlayabilmesi ve bu yorumlara uygun tepkilerde bulunabilmesi duygusal bilişi ifade etmektedir. Örnek olarak, bir çocuğun öfkelenen arkadaşıyla başarılı bir iletişim gerçekleştirebilmesi, oyun alanında zarar gören arkadaşına empatiyle yaklaşabilmesi, kızdığı bir arkadaşına duygularını konuşarak ifade edebilmesidir. Duygusal biliş, okul öncesi dönemde çocuğun akranlarıyla ilişkilerinde önemli bir gelişimsel görevdir. Olumlu duygular ve duygusal biliş, anaokulunda çocukların akranlarıyla kurdukları ilişkilerde etkili bir role sahiptir. Küçük çocukların yüz ifadeleri, davranışları ve sosyal durumlarda duyguları anlayabilmeleri, doğru tanımlayabilmeleri, akran kabulünü arttırmaktadır. Duygusal biliş problemleri yaşayan çocukların düşük sosyal statüye sahip oldukları, akranlarıyla olumsuz ilişkiler yaşadıkları belirtilmektedir. Saldırganlıkla, duyguları uygun biçimde ifade etme, duyguları anlama arasında olumsuz bir ilişki belirlenmiştir. Duygusal biliş sorunları ile düşük akran statüsü arasında da ilişki belirlenmiştir (Trentacosta, 2006).

2.6.3.3 Duygusal Düzen

Duygusal düzen, dış çevredeki değişikliklere karşılık en üst düzeyde duygusal değişiklikleri uyum adına gerçekleştirebilmektir (Mendez, Fantuzzo ve Cicchetti, 2002).

Duygusal düzen becerileri, kişilerarası durumlardaki çeşitli durumların herkes için uygun biçimde düzenleyebilmektir. Duygusal yeterlilik, akran statüsü ile ilişkilidir. Genel olarak reddedilen çocuklarda olumsuz duygulara sahip olan ve bunu çevrelerine sıkça yansıtan çocuklardır. Duygularını düzenleyebilen çocuklar genel anlamda güler yüzlü, mizah anlayışına sahip, uyumlu çocuklardır ve problem çözme becerileri gelişmiştir. Dolayısıyla akranları tarafından sevilirler ve kabul edilirler (Bierman, 2005). Duygusal yeterliğe ait pek çok beceri okul öncesi dönemde kazanılmaya başlanır ve duygusal yeterlik yaşam boyu gelişmeye devam eder. Okul öncesi dönem çocukları duygusal yeterliliğin temel becerilerini 2-5 yaş arası, akranları ile kurdukları ilişkilerle kazanırlar. Bu dönem içinde, akran grubu içinde etkileşime girerek ve duygularını yöneterek, olumsuz duygularıyla akran ilişkilerine zarar vermeden baş ederek duygusal yeterliği kazanırlar (Hay ve diğerleri, 2004).

Akran ilişkilerinde, duygusal yeterlikle ilgili önemli olan, çocuğun kendi duygusal durumunu düzenleyebilmesi ve karşısındakinin duygusal durumunu doğru tanımlayabilmesidir (Lindsey ve Colwell, 2003).

2.6.4 Başkalarına Yardımı Amaçlayan Sosyal Davranış

Başkalarına yardımı amaçlayan sosyal davranış, başkalarının yararına yapılan, duygusal tutarlılık ve sosyal yeterlikle şekillenen gönüllü davranışları ifade eder. Bu davranışlara örnek olarak, paylaşma, rehberlik etme, nazik olma, tehlikeden, şiddetten koruma, empati, işbirliği, nezaket, yardım etme verilebilir (Persson, 2005).

Başkalarına yardımı amaçlayan sosyal davranış, yaşamın ilk yıllarında gelişmeye başlamakta, yaşam boyu gelişimini devam ettirmektedir. İki yaş civarında çocuklar başkalarına yardım etmeye, sahip olduklarını başkalarıyla paylaşmaya başlamaktadır. Okulöncesi dönem boyunca karşılıklı olarak başkalarına yardımı amaçlayan sosyal davranışlar sergilenir. Üç-altı yaş civarında bu davranışlar sergilendiğinde, neler olabileceği değerlendirilerek karşılıklı düşünme ve ödüllendirme başlayabilir. Bu

davranışlar zamanla, çocuğun insanları nasıl daha iyi hissettireceğini fark etmesini sağlamaktadır. Okul öncesi dönem boyunca başkalarına yardımı amaçlayan sosyal davranışlarda artış görülmektedir (Ladd ve Profilet, 1996).

Başkalarına yardımı amaçlayan sosyal davranışların gelişimini etkileyen bazı faktörler bulunmaktadır. Mizaç açısından kendi ve diğer kişilerin duygularına duyarlı, duygularını kontrol edebilen, düzenleyebilen kişiler başkalarına yardımı amaçlayan sosyal davranışları daha sık göstermektedirler. Ayrıca **yaş** ilerledikçe başkalarına yardımı amaçlayan sosyal davranışların çeşidi ve sıklığı da artmaktadır. Başkalarına yardımı amaçlayan sosyal davranışların başlangıcı olarak, bebeklerin ağlayan bebeklere aynı şekilde tepki vermeleri kabul edilmektedir. Olgunlaşma ile bu davranışlarda artış söz konusudur (Uluyurt, 2012).

Empati de başkalarına yardımı amaçlayan sosyal davranışların gelişimini etkileyen diğer bir faktördür. Empati, diğer kişinin duygusal durumuna benzer bir duygusal durumla tepkide bulunmaktır. Martin Hoffman, empatinin gelişiminin dört basamaktan oluştuğunu belirtmektedir. Anne – babaların davranışlarıyla çocuğa örnek olmaları, çocuklarına yaptıkları rehberlik, açıklamalar ve tavsiyeler, sosyal davranışların gelişimini etkilemektedir (Feldman, 2005).

Ayrıca çocuğa yönelik duyarlı, sıcak, anlayışlı, kabul edici, sorumluluk sahibi, koruyucu davranışların çocuklardaki başkalarına yardımı amaçlayan sosyal davranışları attırabildiği belirlenmiştir (Staub, 2005).

Ev ortamının genel yapısı (boşanma, ebeveyn kaybı, sosyal davranışların onaylanması vb.) da bu davranışların gelişimini etkileyebilmektedir (Hay ve Pawlby, 2003). Bu davranışların gelişimini etkileyen diğer bir faktör de cinsiyettir. Yapılan çalışmalarda kızlar ve erkeklerin lehine sonuçlar bulunmuştur. Bazı araştırmalarda kızlarla erkekler arasında bir farklılığa rastlanamışken; bazı araştırmalarda da kızların başkalarına yardımı amaçlayan sosyal davranışlara daha çok sahip oldukları belirlenmiştir (Persson, 2005).

Başkalarına yardımı amaçlayan sosyal davranışların olmayışı, ileriki yıllardaki zarar verici davranışların belirleyicisidir. Zarar verici davranışlar gösteren çocuklarda sosyal davranışların daha az olduğu belirlenmiştir. Başkalarına yardımı amaçlayan sosyal davranışlara sahip çocukların akranları tarafından kabul edildikleri, sevildikleri belirlenmiştir (Ladd ve Profilet, 1996).

2.6.5 Arkadaşlık

Arkadaşlık, gönüllüğe dayanan, karşılıklı, olumlu, etkili ve katılımcılar arasında gelişen bir ilişki türüdür (Ladd, Birch ve Buhs, 1999).

Arkadaşlık, iki çocuk arasındaki karşılıklı ilişkiyi tanımlar. Bu karşılıklı ilişki, eğlenceli vakit geçirme, keyif veren etkileşimlerde bulunma ile gerçekleşir. Akran ilişkileri ise sevilme, sevilmemeye, kabul, red, dışlanma, popülerlik gibi pek çok kavramı içinde barındırır.

Arkadaşlıklar,

1. Beceri öğrenimini sağlar.
2. Kendi, diğerleri ve dünya ile ilgili bilgi sahibi olunmasını sağlar.
3. Sıkıntılı zamanlarda, gündelik etkileşimlerin devam ettirilmesini sağlayan duygusal ve bilişsel kaynaklardır.
4. İleriki ilişkiler için model oluştururlar (Ladd, Kochenderfer ve Coleman, 1996)

Çocuğun gelişimini ve uyumunu etkileyen akran ve arkadaş ilişkilerini birbirinden ayırmak gerekir. Akran ilişkileri tek yönlüdür ve çocuğun bir akran grubuyla ilişkisini içerir. Arkadaşlık ise iki yönlüdür ve çocuğun bir ya da birkaç yaşıt ile kurduğu duygusal bağı içermektedir. Çocuklar akran ve arkadaş ilişkilerinde farklı deneyimler yaşarlar. Hiçbir arkadaşı olmayan bir çocuk akran grubu tarafından kabul görebilir ya da bir kaç arkadaşına sahip bir çocuk hiçbir akran grubu içinde sağlam bir yer edinemeyebilir (Çetin, Bilbay ve Kaymak, 2002).

Okulöncesi dönemde, çocuklar karşılıklı arkadaşlıklar kurmakla birlikte, kurdukları bu arkadaşlıkları uzun sürelidir. Bulgular göstermiştir ki erken yaşlardaki arkadaşlıklar, geçirilen zaman, yakınlık açısından akran ilişkilerinden farklıdır (Lindsey, 2002).

2.7 Akran İlişkilerine Ait Kuramlar

2.7.1 Bilişsel Gelişim Kuramı

Piaget, çocukların çevreleri hakkında sahip oldukları bilginin, karmaşık bilişsel yapılar içinde düzenlendiğine inanmıştır. Bilişsel yapı, çocuğun bir durumu anlamak için

kullandığı birbiriyle ilişkili anılar, düşünceler ve stratejilerin oluşturduğu bir bütündür. Çocukların zihnindekileri sürekli olarak değiştirdiklerini ileri sürmektedir. Bilişsel gelişim ilkelerinin en önemlileri ise; olgunlaşma, fiziksel deneyim, dengeleme ve sosyal deneyimdir (Ömeroğlu ve Kandır, 2007).

Bilginin yapılandırılmasında sosyal ilişkilerin etkisini savunan Piaget'e göre sosyalleşme sürecinde, çocuk etkileşimde bulunduğu kişilerden bilgi ve düşünceleri doğrudan almamakta, bunları kendi zihninde yeniden yapılandırmaktadır. Kuramda, sosyal çevredeki tüm unsurların (aile, öğretmen, akran, komşular vb.) çocuğun gelişimini etkileyeceği belirtilirken, akranlarla etkileşime ayrı bir önem verilmektedir. Çocuğun çevresiyle ve akranlarıyla etkileşimi arttıkça benmerkezci düşünceden sıyrılmakta ve akranlarından farklı bilişsel deneyimler sağlamaktadır.. Akranlarıyla farklı düşünce yapılarına sahip olmalarından önce bir dengesizlik ve sonucunda da bir dengeleme yaşarlar. Bu da bilişsel gelişimlerine katkı sağlamaktadır (Uluyurt, 2012).

2.7.2 Sosyo - Kültürel Gelişim Kuramı

Vygotsky, öğrenmede kültürel ve sosyal yapının etkileri üzerinde durarak öğrenmede keşfetme modelini desteklemektedir. Sosyal yapısal kuramının temeli, sosyal etkileşim oyunlarının bilişsel gelişimde rol oynadığıdır. Vygotsky her fonksiyonun çocuğun kültürel gelişiminde iki kere ortaya çıktığını ifade eder: Önce sosyal düzeyde, sonra bireysel düzeyde. Yani; Vygotsky'e göre yetişkinin, çocuğun bilgiyi içselleştirmesine, kazanmasına yardım edebilmesi için iki noktayı belirlemesi gerekir. Birincisi; çocuğun herhangi bir yetişkinin yardımı olmaksızın, bağımsız olarak kendi kendine sağlayabileceği gelişim düzeyini belirlemektir. İkincisi ise; bir yetişkinin rehberliğinde çalıştığında gösterebileceği potansiyel gelişim düzeyini belirlemek. Bu ikisi arasındaki fark, çocuğun yakınsal gelişim alanıdır. Vygotsky'nin gelişim ve eğitime getirdiği en önemli kavram yakınsal gelişim alanıdır (Ergün ve Özsüer, 2006).

İşbirlikli öğrenme; Vygotsky'ye göre bir birey tek başına öğrenebileceğinden daha fazlasını yakınsak gelişim alanıyla işbirliği yaparak işbirlikli öğrenme yoluyla öğrenebilir. Örneğin; çarpım tablosunu öğrenmekte sorun yaşayan bir öğrencinin yanına konuyu iyi bilen bir çocuk oturtularak birlikte çalışmalarını sağlanırsa öğrenme daha güçlü olur. Ayrıca Vygotsky bilişsel gelişimde sosyal iletişimin önemini vurgular. Sosyal iletişim sadece bir etki değil, problem çözme gibi üst zihinsel işlemlerin kaynağını teşkil eder. İnsanların

bilişsel gelişiminin kendilerinden daha üstün kişilerle girdikleri ilişkilere dayandığını iddia eder. Bu kişiler öğretmenler, aile büyükleri veya herhangi bir konuda kendilerinden daha üst düzey bir kişidir. Bu kişiler akran da olabilir (Aral ve Baran, 2012).

Vygotsky zihinsel gelişimin sosyal yönüne de dikkat çekmiştir. Çocuğun yetişkinlerle yaşadığı deneyim kendi kendine yaşadığı deneyime göre öğrenmelerde daha etkilidir. Bu durumda kendi başına öğreneceğiyle sosyal çevresinden öğreneceği arasındaki fark yakınsak gelişim alanının katkısı ile olmaktadır. Ayrıca Vygotsky sosyal etkileşim için gerekli olan en önemli unsurun da dil olduğunu söylemektedir. Çünkü sosyal çevredeki bireylerle etkileşim kurmanın en iyi ve en kısa yolu dili kullanmaktır (Uysal, 2011).

Vygotsky'e göre, öğrenme gelişmenin ötesindedir. Bir bireyin gelişme seviyesi o tek başına çalıştığında ifade edilen olgunlaşmış bilgidir. Vygotsky, bu olgunlaşmış bilgiyi bireyin gerçek bilgisi olarak adlandırmıştır. Bireyler arasındaki sosyal etkileşimlerdeki öğrenme yakınsal gelişim bölgesinde meydana gelir. Diğer insanlarla etkileşimde bulunurken öğrenilen bilgiler özümseir ve öğrenilen bilgiler yeni gerçek bilgi ya da yeni gelişimsel bilgi olur. Diğerleri gerçekleştirilen bu bilgi bireyler yeni bir gelişim seviyesine ilerledikçe potansiyel bilgiyi oluşturur. Bu bağlamda, öğrenmenin gelişimin bir parçası olduğu ve yeni gelişimsel seviyeler meydana getirdiği söylenebilir (Hamamcı ve Hamamcı, 2015).

2.7.3 Sosyal Öğrenme Teorisi (Bandura)

Günümüzde sosyal öğrenme kuramı denildiğinde Albert Bandura akla gelmektedir. Bandura'nın 1960'ların başında, öğrenmeye getirdiği yaklaşım sosyal-davranışçılıktır. Bandura'nın sistemi davranışçı olmasının yanı sıra bilişsel özellikler de taşımaktadır. Bandura'nın öğrenme kuramı davranışçı yaklaşımın bir kolu gibi görünmesine rağmen bilişsel yaklaşımların etkisiyle daha ılımlı bir yapı ortaya koymaktadır. Sosyal (gözlem yoluyla) öğrenme kuramı bilişsel öğrenme kuramı ile analitik davranışçı kuramın birleştirilerek ortaya konulan bir çeşit orta yol kuramıdır (Önder ve Gülay 2006; Uluyurt, 2012).

Gözlem yoluyla öğrenme ve dikkat etme süreci; gözlem yoluyla öğrenmenin temel koşulu dikkat etmektir. Bu yolla öğrenmenin gerçekleşebilmesi için bireyin modelin yaptıklarını izleyip doğru olarak algılaması gerekmektedir. Hatırda tutma süreci; geçmişte başkalarından gördüğümüz davranışlardan yararlanabilmek için hatırlamak zorundayız.

Davranışı meydana getirme süreci; gözlemlenen davranışların bellekte kodlandıktan sonra birey tarafından davranışa dönüştürülmesidir. Kişi istenilen davranışı gördükten sonra kendisi yaparsa öğrenme olur. GÜdülenme süreci; insanlar dışarıdan her gördüğü davranışı gözlemleyerek öğrenmezler. Gözlemlenen davranışın sonunda modelin çevreden almış olduğu tepki o davranışın gözlemleyen tarafından taklit edilip edilemeyeceği kararı vermede etkilidir. Eğer gözlemlenen davranışın sonunda model ödüllendirildi ise gözlemleyende aynı davranışta bulunma isteği oluşur (Uluyurt, 2012).

Çocuklar akranlarını model alarak yeni davranışlar öğrenirler. Bu model alma süreci, çocukların akran ilişkilerinde de ortaya çıkar. Çocuklar akranlarını model alarak yeni davranışlar öğrenirler. Aldıkları geri bildirimlere göre de davranışlar devam eder ya da ortadan kalkar. Çocuklar olumlu tepkiler aldıkları davranışları sürdürürken olumsuz tepki aldıkları davranışları tekrarlamazlar.

2.7.4 Ekolojik Sistem Kuramı (Urie Bronfenbrenner)

Ekolojik yaklaşım bazı değişkenlere odaklanır ve bunların etkileşimlerini ele alır. Bunlar; biyolojik, psikolojik, sosyal, kültürel ve ekonomik öğelerdir. Ekolojik yaklaşım gelişimsel, eğitimsel, sosyal problemler açısından çocuklar veya ergenler riske girdiğinde bakılması gereken faktörleri ayırtlaştırmaya çalışmıştır (düşük doğum ağırlığı, yoksulluk, kaba davranan ebeveyn gibi). Ekolojik sistemde ilişkiler incelenirken; bireyde oluşan farklı beklentiler, baskılar, deneyimler, istekler ve bireyi etkileyen bütün sistemler, bütün bağlantılı değişkenler ele alınır (Beyazyürek, 2009).

Her çocuk ekolojik sistemin bir parçasıdır. Ekolojik sistem ile çocuk arasında sürekli bir etkileşim mevcuttur. Akranlarla ilişkiler etkileşim boyutlarından biri olmakla birlikte, çocuğun diğer öğelerle olan etkileşimi de akran ilişkilerini etkilemektedir. Akranlar da çocukların doğrudan etkileşim halinde bulunduğu mikro sistemde yer alarak çocuğu doğrudan etkilemektedir (Gülay, 2010).

2.7.5 Yorumsal Kuram (William Carsaro)

Yorumsal toplumsallaşma kuramındaki temel öğedir. Üç tip işbirlikçi etkileşim ile gerçekleşir.

- Çocuk yetişkin dünyasıyla işbirliği içindedir. Bu dünyadan bilgi edinir ve yetişkin rehberliğinden yararlanır.
- Çocuk akran kültürü ile işbirliği içindedir. Bu kültürün hem sahibi hem de parçasıdır.
- Çocuk yetişkin kültürü ile işbirliği içindedir. Yetişkin kültürünü etkileşim esnasında yeniden yorumlar ve özümser (Aydın, 2005).

2.7.6 Sosyal Bilgi Süreci Modeli

Bu modelde sosyal davranış, sosyal problem çözme stratejileri temelinde açıklanır. Bu stratejiler birbirini takip eden bir dizi adımı içeren bir döngüden oluşmaktadır. Bu adımlar;

- 1) Sosyal ipuçlarının kodlanması,
- 2) Sosyal ipuçlarının yorumlanması,
- 3) Amacın belirlenmesi,
- 4) Olası tepkilerin belirlenmesi,
- 5) Bir tepkinin seçilmesi,
- 6) Davranışın sergilenmesidir (Akgün ve Araz, 2010).

2.7.7 Çocuk ve Çevre Yordayıcı Modeller

Çocuk ve çevre modelinde çocuk ve çocuğun sosyal-ilişkisel çevresi doğrudan ve dolaylı olarak uyumunu etkilemektedir. Bu çevre içerisinde anne-baba-çocuk ilişkisi çocuk ve çocuğun akran ilişkileri üzerinde doğrudan ve dolaylı etkilere sahiptir (Gülay, 2010).

Ladd, Çocuk – Çevre Yordayıcı Modeli temel alarak, iki model oluşturmuştur:

Bozukluk temelli model; bu model, saldırgan ve çekingen davranışların ve ortaya çıkardıkları bozukluklara ve bu durumun akran ortamındaki etkisine odaklanmıştır. Örneğin, dışa yönelik problemler (duygusal-davranışsal kontrol yetersizliği gibi) sonucunda saldırgan davranışlar içinde bulunan çocuk akran problemleri ile karşılaşabilir. Benzer olarak, çekingen çocuğun sergileyeceği içe yönelik problemler de akranlar tarafından sevilmemeye, reddedilmeye neden olabilir

Yer değiştirme modeli ise; Ladd, bu modelde risk faktörleri ile uyumsuzluğun zaman içinde yer değiştirebildiğini ifade etmektedir. Risk faktörü olan saldırganlık ve saldırganlığın sonucunda oluşan akranlar tarafından reddedilme zamanla ileriki yıllardaki saldırganlığın temel sebebi haline gelmektedir. Akranlar tarafından reddedilmeyi beraberinde getirir. Modele göre erken okul yıllarında akranlar tarafından reddedilme ve davranış problemleri yaşayan çocuk için, ilköğretim ve sonraki yıllardaki bu uyumsuz davranışlar bu kez saldırganlığın ve reddedilmenin nedenleri olabilmektedir (Ladd ve Profilet, 1996).

2.8 Akran İlişkilerinin Önemi

Çocuklar ilk ilişkilerini genellikle anneleri ve ailenin diğer fertleriyle kurarlar. İlk çocukluk dönemlerinde onları bakıp büyüten anne babaları ile kurdukları ilişki, o anki ve gelecekteki mutluluk duygularıyla ve akranlarıyla kuracakları ilişkinin niteliği bakımından önemlidir. Akran ilişkileri bebeklik döneminden itibaren başlamaktadır. Bebek 12 aylıktan itibaren yaşıtlarını gördüğünde onlara bakmaya, gülümsemeye ve dokunmaya çalışarak onlarla iletişim kurmaktadır. Ancak bu temaslar çok kısa sürelidir; genelde birkaç saniyeden birkaç dakikaya kadar değişmektedir. Yaşıtlar arası ilişkiler giderek karmaşıklaşır ve 3 yaşına gelindiğinde ilişki kurmada kendilerine özgü ve kalıcı yöntemler geliştirmiş olurlar.

Okulöncesi dönemde çocuklar zihinlerinin gelişmesi ve sürekli hareket halinde bulunmalarına bağlı olarak hareketli ve grup oyunlarına karşı büyük ihtiyaç duyarlar. Sosyal çevre içinde keşifler yaparlar. Sosyal çevre ile sürekli temasta bulunmak suretiyle devamlı olarak zihinlerini zenginleştirirler. Akranlar birbirlerine duygusal açıdan gerektiği durumlarda destek olurlar. Akranlar tarafından sağlanan destek, çocukların stresli durumlarla baş etmesini, zorbalıktan, şiddete maruz kalmadan korunmasını, akademik performanslarının artmasını sağlar. Akranlarla ilişkiler kişinin yalnızlık duygusundan uzaklaşmasını sağlayacaktır. Çocuklar akran ilişkileri ile sosyal davranışları öğrenme fırsatı bulurlar. Öz düzenleme becerileri, sosyal kontrolleri gelişmekte ayrıca sosyal kurallar ve değerlerle ilgili farkındalıkları da gelişmektedir.

Görüldüğü gibi, akran ilişkileri özellikle yaşamın ilk yıllarında çocuğun tüm gelişim alanları üzerinde kısa ve uzun süreli etkilere sahiptir. Akran ilişkileri günümüzde genellikle okulöncesi eğitim kurumlarında başlamakta ve çocukluk yıllarında bu ilişkiler

karmaşıklıaşan bir yapıya dönüşmektedir. Akran ilişkilerinin işlevleri yaşa göre değışse de kişinin yaşamındaki önemi değışmemektedir.

2.9 Okulöncesi Dönemde Akran İlişkileri

0-3 yaş arası akran ilişkilerinin gelişiminde; doğumdan hemen sonra gözleri iyi seçemeyen, kulağı yalnızca gürültüleri algılayan bebek, kendi bedeninden gelen uyarılara karşı çok duyarlıdır. Bir başka ifade ile bebeğin antenleri çevreye değil, kendisine dönüktür. Bu nedenle bebeğin ilk aylardaki yaşamı dışa değil içe dönüktür (Arı, 2005).

Bebeğin ilk sosyal davranışı 3. ayda gerçekleşen gülümseme reaksiyonudur. 0-2 yaş döneminde daha çok aile içindeki bireylerle ilişki halindedir. Ancak kendi yaşıtlarını 6 aylıkken fark etmeye başlar ve bu çağdan sonra, diğer çocuklarla ilgilenmesi gittikçe daha canlı bir hal alır. Bebeklik döneminde, yaklaşık 3 aylık iken iki bebek karşılaştıklarında birbirlerine herhangi bir yetişkine olduğundan daha uzun süre baktıkları ve daha fazla heyecanlandıkları bulunmuştur (Çağdaş, 2013)

6-12 aylarda ise birbirlerine karşılıklı olarak daha fazla dokundukları ve gülümsedikleri gözlenmiştir. Bir yaşına basmadan önce çocukların pek çoğu başka çocukların ağlamasına aldırış etmez. Bazıları da, yanlarında başka bir çocuk ağladığında, homurdanarak ya da ağlayan çocuğu çevresinden uzaklaştırarak dikkati kendi üstünde toplamaya çalışmaktadır (Bayhan ve Artan, 2007).

2 yaş döneminde akranlarıyla daha çok ilgilenmeye başlar. Ancak ilişkileri daha çok alma eğilimlidir ve oyunları paralel oyun şeklindedir. 2,5 yaş civarında başkaldırma ve isyan dönemini atlattıktan sonra çocuğun sosyal ilişkileri 3 yaşta daha olumlu ve dengeli bir döneme girer. 3-4 yaşlarında grup halinde oynamaya, oynarken birbirleriyle konuşmaya ve grup içinde oynamak istediklerini seçmeye başlarlar. En çok rastlanan ortak davranışlar birbirini seyretme ve konuşmadır (Yavuzer, 2010).

4-6 yaş arası akran ilişkilerinin gelişiminde; 4 yaş çocuğu 3 yaş çocuğuna oranla daha uyumlu davranışlar sergiler ve akranlarıyla daha uzun süreli iletişim kurar. Sosyal çevre ile sürekli temasta bulunmak suretiyle devamlı olarak zihnini zenginleştirir. Akran tercihlerinin ve popülerliğin temel karakteristiği 4-5 yaştan itibaren şekillenmeye başlamaktadır. Olumlu davranışlar, popülerlikle, olumsuz davranışlar ise akran reddi ile ilişkilidir. Popüler çocukların popüler olmayanlara göre daha çok arkadaşı vardır.

Akranları tarafından reddedilen çocuklar, kendilerini yalnız hissetmektedirler ve akranlarıyla olumlu ilişkiler geliştirme fırsatlarından uzaklaşmaktadırlar (Aral ve Baran, 2012).

5 yaş döneminde ise akranlarıyla başladığı oyunu bir gün sonra devam ettirebilir. Grup arkadaşlığı önem kazanmaya başlar. Yaşıtları ile ilişkileri artmaya başlar. Arkadaşlarını kendi seçer. Onların duygularını paylaşır ve anlar, işbirliği yapar. Grup oyunlarını tercih eder. Anne babadan bağımsızlaştığı için akran ilişkileri daha fazla gelişme gösterir. Akranlarıyla daha çok vakit geçirerek paylaşmayı, sıra beklemeyi, sıra olmayı öğrenir. 6 yaş döneminde akran grupları ile kurallı karmaşık oyunlar oynar. Sözel ifade becerisi daha da artmıştır. Daha çok arkadaşlarla ilişki kurar ve aile ilişkileri zayıflar. Bireysel oyunun yerini grup oyunları almıştır. Arkadaşlarını dinler ve konu hakkında görüşlerini belirtir (Sah,2014).

2.10 Akran İlişkilerini Etkileyen Etmenler

2.10.1 Bireysel farklılıklar

Sosyal çekingenlik; iletişimde kopukluk yaratan bir davranış örüntüsüdür. Kişinin amacına ulaşmakta ve gereksinimlerini karşılamakta güçlük çekmesi, kendi haklarını korumakta yetersiz olması ve hakları çiğnendiğinde karşı koymaması olarak tanımlanır. Çekingen olan kişiler istemedikleri bir davranışı sırf başkası istiyor diye yapan, istedikleri şeyleri iletme becerileri olmayan, sorunlardan kaçan, söyleyeceklerini açıkça ifade edemeyen, başkalarını incitmekten kaçınan kişilerdir (Altınmakas, 2010).

Utangaçlık; çekingenlik ya da güvensizlik nedeniyle sosyal ortamlarda bulunmakta güçlük yaşamak demektir. Ona göre utangaçlık, orta dereceli bir çekimsizlik durumundan sosyal fobi durumuna kadar giden bir değişiklik göstermektedir.

Hillard (2005), utangaçlığın fobi gibi bir duygu olmadığına fakat bir davranış, kaygıdan kaçınmak için bir girişim olduğuna vurgu yapmıştır (Hillard'dan aktaran Mercan, 2007).

Sosyal kaygılı olma durumunda kişi küçük duruma düşeceği ya da utanç duyacağı bir biçimde davranacağından korkar. Korkulan toplumsal durumla karşılaşma hemen her zaman anksiyete doğurur, bu da duruma bağlı ya da durumsal olarak yatkınlık gösterilen bir panik atağı biçimini alabilir. Kişi, korkusunun aşırı ya da anlamsız olduğunu bilir.

Korkulan toplumsal ya da bir eylemin gerçekleştirildiği durumlardan kaçınılır ya da yoğun anksiyete ve sıkıntıyla bunlara katlanılır. Kaçınma, anksiyöz beklenti ya da korkulan toplumsal ya da bir eylemin gerçekleştirildiği durumlarda sıkıntı duyma, kişinin olağan günlük işlerini, mesleki (ya da eğitimle ilgili) işlevselliğini, toplumsal etkinliklerini, ilişkilerini bozar (Salı, 2014).

Aşırı hareketlilik; sürekli büyük kas etkinlikleri gösterme, dikkatsizlik, ilgi eksikliği, acelecilik, düzensizlik vb. durumudur. Aşırı hareketlilik gösteren çocuklar yaşlılarıyla ya da çevrelerindeki diğer insanlarla uyum problemleri gösterebilirler. Aşırı hareketliliğin yanı sıra buna saldırganlık gibi davranış bozuklukları da eşlik edebilir. Bu çocuklar sabırsız, dikkatsiz, hareketli ve öfkeli olabilirler. Bu durum da akranları tarafından reddedilmeyle sonuçlanmaktadır. Aşırı hareketli çocuklarla akranları arasında sosyal etkileşimi sağlamak için kaynaştırma çalışmaları yapılmalıdır (Yavuzer, 2006).

Mizaç; duygu, duygu durum ve dürtünün biyolojik temellerinin sonucu olup duygulara dayalı becerilerin ve alışkanlıkların bütünleştirilmesinin altında yatan duyumsama, bağlantı kurma ve motivasyon süreçlerine karşılık gelmektedir. Yani, mizaç, duygusal uyarılara doğuştan yapısal olarak belli bir şekilde otomatik tepki gösterme eğilimidir. Yumuşak mizaca sahip çocuklar akranları tarafından sevilip kabul görürken, zor mizaca sahip olan çocuklar akranlarıyla iletişim sorunları yaşarlar (Şahinoğlu, 2010).

Kendilik kavramı; bireyin kendi diğer kişilerden ayıran tüm özellikleri kendilik olarak nitelendirilmektedir. Kendilik kavramının kazanılmasında sosyal çevre etkindir. Sağlıklı kendilik algısı geliştiren çocuk akranlarıyla olumlu sosyal ilişkiler kurarken, olumsuz kendilik algısına sahip çocuklar ise sosyal açıdan akran ilişkilerine zarar verirler (Burger, 2006).

Bilişsel yeterliliğe sahip olan çocuklar genellikle akranları tarafından tercih edilen popüler çocuklardır. Bu çocukların sorun çözme becerileri yüksek olduğu için sosyal anlamda daha uyumlu ve akranlarıyla olumlu ilişkiler içindedirler. Bilişsel açıdan yetersiz çocuklar ise akranları tarafından sevilmemekte, sorunlarını çözmemekte, paylaşmak, sohbet etmek gibi etkinliklerde başarısız olmaktadır. Bu da olumsuz akran ilişkilerine sebep olmaktadır (Hortaçsu, 2003).

Dil; iletişimin vazgeçilmez unsurudur. Çocuklarda sözcük dağarcığı geliştikçe, kendini ifade etme becerileri atmakta ve bu doğrultuda çevreleriyle iletişimleri artmaktadır. Sözlü iletişim kullanmaya başladıktan sonra çocuklarda zarar verme, saldırganlık vb. durumlar

azalmaktadır. Bu da akran ilişkilerine olumlu katkı sağlamaktadır. Dili iyi kullanan çocuklar düşüncelerini ve duygularını daha iyi ifade ettikleri için akranlarıyla ve çevreyle daha iyi iletişim kuracaklardır (Çağdaş, 2003).

İletişimde fiziksel görünüş ilk izlenimi yaratmaktadır ve bu açıdan çok önemlidir. Fiziksel çekiciliğe sahip çocuklar akran reddine daha az uğramaktadırlar. Bu da daha az saldırgan davranış göstermelerini sağlamaktadır (Çağdaş, 2003).

Cinsiyet tercihlerine bakıldığında, çocuklarda yaşamın ilk iki yılında aynı vakit geçirirken aynı cinsiyet tercihi görülmemektedir. Üç-dört yaş civarında ise aynı cinsiyette oyun arkadaşlarını tercih etmeye başlarlar. Dört-on iki yaş arasında bu tercih daha belirgin hale gelmektedir (Gülay, 2008).

2.10.2 Aile

Çocuğun toplumsal gelişiminde anne-baba-çocuk ilişkisi, anne- baba tutumları temel etkidir. Çocuk ilk sosyal davranışları aile bireyleriyle etkileşim sonucu kazanır (Çağdaş, 1997).

Doğumdan sonra çocuğun ilk etkileşimde bulunduğu ve kendisine en yakın kişi annedir. Özellikle çocuğun gelecekte sahip olacağı temel güven duygusu ve sosyal çevresiyle kuracağı iletişimin daha sağlıklı olabilmesi açısından çocuk ve anne arasında oluşan duygusal bağ önemlidir. Bebekte doğuştan var olan emme refleksi, bebeğin annesine bağlanmasına yardımcı olur. Bebek ile annenin başarılı bir bağ kurması, bebeğin yaşama uyum sağlaması açısından oldukça önemlidir. Anne ile çocuk arasında kurulan sağlıklı iletişim sonucunda güvenli bağlılık geliştiren çocuklar, ileride yaşlıları arasında lider, sosyal açıdan ilgili, başkalarının ilgisini çeken, öğrenmeye istekli, çevresi ile ilgili ve işbirlikçi olarak tanımlanmaktadır (Çağdaş, 2002).

Anne ile çocuk ilişkisinin yanı sıra baba-çocuk ilişkisinin de çocukların akran ilişkilerine önemli etkileri bulunmaktadır. Baba çocuk ilişkisi hem nitelik hem nicelik yönünden anne çocuk ilişkisinden farklıdır. Bebeklik döneminde annenin daha çok bebeğin bakımı ile ilgilendiği, babaların ise bebeği daha çok tutma, kollarında sallama gibi fiziksel olarak uyatarak, çeşitli oyunlar oynama eğiliminde oldukları gözlemlenmektedir. Bu duruma bağlı olarak bebeklerin de babadan gelen oyun isteklerine anneye nazaran daha olumlu tepkiler verdikleri görülmektedir. Babalar daha çok çocuğun eğitimi, ahlaki kişisel

değerleri ve fiziksel güvenliği ile ilgilenmektedir. Çocuk için baba, disiplin sağlayan, geleceği planlayan, aile dışındaki dünya ile iletişimde bulunan, kişilerarası ilişkileri düzenleyen bir kişi olarak ona model olmaktadır (Çağdaş, 2002).

Anne baba ve çocuk arasındaki ilişkinin sağlıklı olabilmesi, öncelikle anne babanın kendi aralarındaki ilişkinin sağlıklı olmasına bağlıdır. Anne baba arasındaki uyumlu ilişkiler; çocuklarına karşı tutarlı, kabul edici ve sevecen bir tutum geliştirmelerini sağlar. Aile içi iletişimde sevgi, şefkat ve ilginin hakim olması; ailede güven verici, destekleyici, demokratik bir havanın gelişmesini sağlamaktadır. Aile içinde sıcak ve tutarlı ilişkilere sahip olmak çocuğun hem kendine hem de çevresindekilere karşı daha olumlu duygular beslemesini sağlamaktadır. Kendi ve çevresindeki kişilerle ilgili olumlu duygulara sahip olan çocuklar, yaşamlarının ileriki yıllarında da insanlara güvenebilmekte ve onlarla daha sağlıklı arkadaş ilişkilerine sahip olmaktadır (Güner, 2011).

Bu noktada ailenin çocuk yetiştirme tutumu çocuğun arkadaş ilişkilerini düzenleyebilmesi ve sürdürebilmesi adına etkilidir. Anne baba tutumu, ebeveynlerin çocukların sosyalleşme ihtiyacını karşılarken ve onu yönlendirirken ortaya koydukları yöntemler ve davranışlar bütünü olarak açıklanabilir.

Bu tutumları ve bunların çocuklar üzerindeki etkilerini şu şekilde sıralayabiliriz:

Koruma ve himaye etme normal bir annelik ve babalık davranışıdır. Ancak koruma ve kollama davranışının çocuğun kendini gerçekleştireceği faaliyetleri engelleyecek şekilde yaygınlaştırmak aşırı koruyucu ebeveyn davranışı olarak değerlendirilmektedir. Bu tutumla çocuklara aile içinde devamlı korunmaya muhtaçmış gibi davranılır. Çocuğa kendi kararlarını vermesi için yeterli zemin hazırlanmaz. Hiçbir engelle karşılaşılmasına izin verilmediği için yetenekleri gereğince gelişmemiştir. Yetişkin yaşamına yeterli hazırlığı yapma olanağı bulamamıştır. Bu tutumla yetişen çocukların özelliklerine bakıldığında: aile dışındaki kişilerle ilişki kuramazlar, başkalarından çok kendilerini düşünürler. Dünyayı düşman bir çevre olarak algırlar. Hayatın önemli yönleriyle karşılaşacak şekilde yetiştirildiklerinden güçlükler karşısında beceriksiz tavırlar almasına, günlük yaşamdaki değişikliklerden kaygı duyup ileriki yaşamlarında da sürekli bir koruyucu aramalarına neden olur. Bu çocuklar yetişkinlikte toplumun kendisine bir yaşam sağlamakla yükümlü olduğuna inanırlar. Dolayısıyla toplumun vermediği hakları kendilerine tanımaya kalkışırlar, sonuçta pek çok hatalar ve başarısızlıklar yaşarlar (Yavuzer, 2010).

İhmal, ana-babanın çocuğa bakma ve koruma yükümlülüklerini gereğince yerine getirmemeleri biçiminde tanımlanabilir. İhmal eden anne baba tutumunda ihmal belirtileri; çocuğun sağlığına önem vermemek, günlük bakımını reddetmek veya geciktirmektir. Ayrıca çocuğa yol göstermemek, onu terk etmek, ona uygun bir ev ortamı sağlamamak, evdeki risklerden ve hastalıklardan çocuğu korumamak, çocuğun beslenmesine dikkat etmemek, eğitime önem vermemek, sorunlu davranışlar gösterdiğinde çocuğa aldırmmamak duygusal açıdan da çocuğa sevildiğini, istendiğini hissettirmemek, bir anlamda onu reddetmek şeklindedir (Yavuzer, 2004).

İhmalin dolaylı ve dolaysız belirtilerinden söz edilebilir. Dolaysız belirtiler pislik ve bakımsızlık şeklinde kendini gösterebilir. Dolaylı belirtiler ise büyüme geriliği, sık hasta olma, beslenme bozukluğu şeklinde ortaya çıkar. Buna fiziksel ve zihinsel gelişme geriliği de eşlik edebilir. İhmalkar ana-babaların çocukları yetişkin rolü almada başarısızdırlar. Sosyal olarak içine kapanık ve kendine dönük olabilmektedirler (Hortaçsu, 2003).

Aşırı hoşgörölü tutumda ise ana-baba çocuğun isteklerini hiçbir denetim ve sınırlama getirmeksizin daima kabul ederler. Kimi ailelerde disiplin yok denecek ölçüde gevşektir. Çoğu olumsuz davranışlar aşırı bir hoşgörölüyle karşılanır. Çocuk bile bile kırıp dökse de, ana-baba belirli bir tepki göstermez. Neyin doğru ya da neyin yanlış olduğu öğretilse bile uygulama ve denetleme düzensizdir. Bu tutumun sürekliliği, çocuğun gereğinde duygu, istek ve dürtülerini denetleyebilme yeteneğinin gelişimini olumsuz etkilemektedir (Yörüköğlü, 2010).

Otoriter tutumlu anne babalar kontrolün tamamen kendilerinde olması gerektiğini düşünmektedirler, ebeveyn çocuktan bir şey talep ederse çocuk bunu yapmakla yükümlüdür. Bu konuda pazarlık yapmaktan ya da kuralları esnetmekten hoşlanmazlar. Kuralları koyarken toplumsal normlara, dini standartlara dikkat ederler. Söz dinlemeyi/itaati bir erdem olarak görüp, çocuğun istekleri ile kendi doğruları uyuşmayınca cezalandırma yöntemini kullanırlar. Kullanılan cezanın çeşidi işlenilen suçla göre fiziksel de olabilmektedir. Ebeveynin esas amacı çocuğa belirli bir davranış kalıbını öğretmekten ziyade kendi otoritesini korumaktır. Çocuğun ancak bu yolla öğrenebileceğini düşünürler (Maccoby ve Martin, 1983).

Otoriter stile sahip ailelerin çocukları kendine güvenmekte sorunlar yaşarlar, akran ilişkilerinde girişken değillerdir. Yaratıcılık ve organizasyon yetenekleri zayıftır. Bu çocuklar, büyüklerin yanında çok söz dinlese de otoritenin olmadığı zamanlarda kuralları

sıklıkla çiğneyebilirler. Bunun nedeni içselleştirilmiş bir ahlak anlayışına sahip olmamalarıdır. Çocuğa nedeni açıklanmadan uygulanan disiplin onun sadece disiplin unsuru olduğu ortamda kurallara uymasına neden olur (Maccoby, Martin, 1983).

Demokratik tutumu benimseyen ebeveynler çocuklarından dönemsel özelliklerine göre belirli taleplerde bulunur ve kurallar koyarlar ama bunları çocuğun karşılayabileceği seviyede tutmaya özen gösterirler. Sözel alışverişe önem verirler, çocukla konulan kurala ilgili konuşur, onun da görüşlerini söylemesine izin verirler. Yapılmaması gereken davranışların nedenleriyle ilgili çocukları bilgilendirirler. Yapılması istedikleri şeyler için rica ederler, çocuğun taleplerini dinlerler, demokratik anne baba hem özerkliğe hem de disipline önem verir ve bu ikisi arasındaki dengeyi kurmaya çalışırlar. Demokratik tutuma sahip ailelerin çocukları diğer iki gruba kıyasla öz güveni en yüksek olan çocuklardır. Hem bilişsel hem de sosyal alanda başarılıdırlar. Akran ilişkilerinde girişken ve öfke kontrolünde başarılıdırlar (Bayhan ve Artan, 2007).

İzin verici tutumu benimseyen ebeveynler çocuğun taleplerini mümkün olduğunca yapma eğilimindedirler. Çocuklarına karşı sevgileri yüksektir ama ondan herhangi bir beklentileri yoktur, çocuğun saldırganca davranışlarına bile göz yumarlar, kendi karalarını vermesine izin verirler. Bu tip aileler özerkliği kontrolü çocuğa verme olarak yorumlamışlardır. Örneğin; evdeki televizyonda çocuk ne istiyorsa sadece onu izleme; yatma saatine çocuğun karar vermesi gibi. İzin verici ebeveynlerin çocukları güdü kontrolü ve kendine güvende zayıftırlar. Sorumluluklarını yerine getirmede zorlanırlar, bilişsel ve sosyal gelişimde yaşlılarının gerisinde kalırlar. İzin verici çocukların, dürtüsel saldırgan, sorumluluk alamayan ve temelde güvensiz çocuklar olduğu düşünüldüğünde bu tutumun çocuk üzerinde olumsuz etkileri olumlu katkılarından yüksektir (Burger, 2006).

2.10.3 Kültür

Akran grubundaki beklentiler ve değerler var olan kültürün değerleriyle şekillenebilmektedir. Örneğin, akran yapısı için de saldırganlığın akranlar tarafından reddedilmeye sonuçlanmadığı, kabul gördüğü bir kültürde, başka kültürde reddedilmeye yol açan saldırgan tavırlar o kültürde “değerli” olarak kabul edilecektir (Ogelman, Körükçü ve Ersal, 2015).

Bir toplumun yaşam biçimi, o toplumdaki çocuk yetiştirme anlayışını ve yöntemlerini belirler. Ekonomik ilişkiler, gelenek ve görenekler başta olmak üzere, bir ülkenin tarihi,

coğrafyası, ulusal kişilik yapısını oluşturur. Ailenin görevi toplumun kültürünü bir sonraki kuşağa aktarmaktır (Yörükoğlu, 2010).

2.10.4 Oyun

Bebeklik döneminden okul çağına kadar geçen dönemde, çocukların akran ilişkileri oyunla başlamaktadır. Çocuklar akran gruplarında ilk önce yalnız ya da yetişkin rehberliğinde oynarlar. Okul öncesi dönemde yaş ilerledikçe grup faaliyetlerine de geçilmektedir. Gruplar önce 2-3 kişilik olmakla birlikte zamanla çocuk sayısı artmaktadır. Bununla birlikte okul öncesi dönemde çocuklar aynı cinsiyetten akranlardan oluşan oyun gruplarını da oluşturmaya başlarlar. Birbirini tanımayan çocuklar oyun ortamında bir araya gelip kaynaşırlar. Çünkü oyun onların en doğal anlaşma ortamıdır, ortak dilidir. Oyun, çocukları iş birliğine sevk eder, onlara paylaşımı öğretir. Oyun, çocuğun toplumsal bir varlık olarak gelişmesinde en doğal ortam olur (Özer, Gürkan ve Ramazanoğlu, 2006).

Oyun, çocuğu hayata hazırlayan bir faaliyettir. Çocuk oyun sayesinde motor becerilerini geliştirir, fazla enerjisini kullanarak gerginlikten kurtulur. Bütün bu özelliklerden başka oyun çocuğun sosyalleşmesine yardımcı olur (Aydın, 2005).

Oyun çocuğa hiç kimsenin öğretemeyeceği konuları, kendi deneyimleriyle öğrenmesi yöntemidir. Sonucu düşünülmeden, eğlenmek amacıyla yapılan hareketlerdir. Arkadaşlarıyla oynamak, çocuğa işbirliğini ve toplu yaşam için gerekli kuralları öğretir. Oyun yoluyla sosyalleşen “ben” ve “başkası” kavramlarının bilincine varan çocuk, vermeyi ve almayı da oyun aracılığıyla öğrenir. Çocuk, ev ve okul çevresinde neyin doğru, neyin yanlış kabul edildiğini görür. Ancak bu tür kurallara uymanın zorunluluğunu oyun ortamında anlayabilir (Yavuzer,2010).

Oyunla akran ilişkileri karşılıklı ilişki içindedirler. Çocuğun bireysel özellikleri oyun becerilerini ve dolaylı olarak akran ilişkilerini de etkiler. Akranlar tarafından sevilme, kabul edilme gibi olumlu yaşantılar oyunlara katılmayı arttıracaktır. Oyun ile akran ilişkileri okulöncesi dönemi şekillendiren, paralel gelişim gösteren ve birbirini tamamlayan iki temel unsurdur (Önder, 2005)

2.11 Bağlanma İle İlgili Araştırmalar

Muris, Mayer ve Meesters (2000), araştırmalarında 12 yaş çocuklarında bağlanma stili, kaygı semptom düzeyleri ve depresyon arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamışlardır. Bu amaç doğrultusunda toplam 91 çocuğun bağlanma stili, kaygı düzeyleri ve depresyonunu lmeye yönelik kendini değerlendirmeye dayanan mler kullanılmıştır. Çocukların 72'sinin güvenli, 7'sinin kaçınan ve 12'sinin de kararsız bağlandığı gözlenmiştir. Araştırma sonuçlarına bakıldığında, bağlanma stillerinin, panik bozukluk, yaygınlaşmış kaygı bozukluğu, sosyal fobi, ayrılık anksiyetesi bozukluğu, travmatik stres bozukluğu, kaygı ve depresyon puanları üzerinde anlamlı etkileri olduğu bulunmuştur. Yapılan post hoc testleri sonucunda ise güvensiz bağlanan çocukların güvenli bağlanan çocuklara göre daha yüksek düzeyde kaygı semptomları ve depresyon sergiledikleri gözlenmiştir.

Muris ve arkadaşları (2001) yaptıkları bir araştırmada, bağlanma stili ve psikopatolojik semptomlar arasındaki ilişkiyi incelemeyi hedeflemişlerdir. Yaş ortalamaları 12.8 olan 155 ergen üzerinde yürütülen çalışmada, güvensiz bağlanan ergenlerin güvenli bağlanan ergenlere göre daha yüksek düzeyde kaygı bozuklukları ve depresyon bildirecekleri hipotezi test edilmiştir. Bu amaç doğrultusunda ergenlere, bağlanma stilleri, kaygı bozuklukları ve depresyon semptomlarını mek için uygulamalar yapılmıştır. Bulgulara bakıldığında ergenlerin 113'ünün güvenli, 16'sının kaçınan ve 26'sının da kararsız bağlandıkları belirlenmiştir. Bağlanma stilleri ile kaygı ve depresyon puanları arasındaki karşılaştırılmalara bakıldığında, güvenli bağlanan ergenlerin en düşük düzeyde kaygı ve depresyon puanları aldıkları; kararsız bağlanan ergenlerin de en yüksek düzeyde kaygı ve depresyon puanı aldıkları gözlenmiştir. Ebeveyn ve akranlara bağlanma ile kaygı ve depresyon arasındaki ilişkiye bakıldığında ise ebeveyn ve akranların güveni, kaygı ve depresyonla olumsuz yönde ilişkili bulunurken, ebeveyn ve akranların yabancılaşması ise kaygı ve depresyon oranlarıyla pozitif yönde ilişkili bulunmuştur. Diğer bir değişle düşük düzeyde güven ve yüksek düzeyde yabancılaşma, yüksek düzeyde kaygı ve depresyona eşlik etmektedir. Ebeveyn ve akranların iletişimi ergenlerin sadece depresyon puanları ile ilişkili bulunmuştur.

Simons, Paternite ve Shore'un (2001), ergenlerin algıladıkları bağlanma stili ile saldırganlık ve olumlu sosyal davranış arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçladıkları bir araştırmalarına yaş ortalamaları 13.3 olan 68 ergen katılmıştır.

Araştırmada, anneleri ve/veya babaları ile güvenli bağlanan ergenlerin kendisi (özsaygı) ile ilgili daha olumlu görüşlere sahip olacağı ve akranlarına karşı daha az düşmanca tutumlarının olacağı (sosyal kognisyon) hipotezi test edilmiştir. Araştırmanın amacı doğrultusunda ergenlerin, anne ve babalarıyla olan bağlanma stillerini, özsaygılarını, sosyal kognisyonlarını ve saldırganlık eğilimlerini değerlendiren ölçümler yapılmıştır. Aynı zamanda ergenlerin anne, baba ve öğretmenlerinden de ergenlerin saldırganlık ve olumlu sosyal davranışlarını değerlendirmeleri istenmiştir. Bulgulara bakıldığında ergenlerin anneleriyle olan bağlanma ilişkisinin niteliği ile sosyal kognisyonları ve özsaygıları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler gözlenmiştir. Buna ek olarak ergenlerin algıladıkları annelerine olan bağlanmanın niteliği, ergenlerin kendilik bildirimlerine dayanan saldırganlıkla negatif yönde ilişkili bulunmuştur. Aynı zamanda sosyal kognisyon ve özsaygı da ergenlerin bildirdikleri saldırganlıkla olumsuz yönde ilişkili olduğu gözlenmiştir. Sosyal kognisyon ve özsaygı kontrol altına alındığında anneye bağlanma ve saldırganlık arasındaki ilişki istatistiksel olarak da anlamlı bulunmadığı için sosyal kognisyon ve özsaygının bu ilişkide aracı değişken olarak işlev gördüğü bulunmuştur.

Rhodes'ın (2003) 4 yaşındaki 16 çocuk ve anneleriyle gerçekleştirmiş olduğu bir araştırmada ebeveyn- çocuk ve çocuk- akran ilişkileri hikayelerle incelenmiştir. Sonuçlara bakıldığında, annelerine güvenli bağlanan ve anneleriyle olumlu ilişkiler geliştiren çocukların akranlarıyla ilişkilerinin de olumlu olduğunu, işbirlikli ve yakın oyunlarda daha başarılı oldukları belirlenmiştir. Annelerine güvenli bağlanmayan ve anneleriyle olumsuz ilişkiler geliştiren çocukların akran ilişkilerinde daha saldırgan ya da kaçınmacı oldukları belirlenmiştir.

Troisi ve D'Argenio'nin (2004) bir araştırmalarında, klinik örneklem üzerinde öfke, depresyon ve güvensiz bağlanma arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamışlardır. Bu amaç doğrultusunda, psikiyatrik tanı almış ve anlamlı depresif semptomları olan genç erkeklerde kendilik bildirimlerine dayanan sürekli öfke ve depresyon ölçümlerine ve yetişkin bağlanma stillerine bakılmıştır. Araştırmaya yaş ortalaması 20.3 olan depresif semptomlar gösteren 87 erkek katılmıştır. Araştırmanın sonucuna bakıldığında saplantılı veya korkulu bağlanma stiline sahip olan bireylerin, güvenli veya kaçınan bağlanma gösteren bireylere göre ileri düzeyde anlamlı sürekli öfke bildirdikleri bulunmuştur. Klinik anlamda depresif semptomlara sahip genç erkeklerde, güvensiz bağlanma ve yüksek düzeyde sürekli öfke arasında da bir ilişki bulunmuştur. Bu ilişki, depresif semptomları kontrol altına aldıktan

sonra bile anlamlılığını devam ettirmiştir. Özetle güvensiz bağlanan erkeklerin daha fazla sürekli öfke bildirdikleri gözlenmiştir.

Çelik (2006), üniversite birinci sınıf öğrencilerinin saldırganlık tepkileri, bağlanma tarzları ve kişilerarası şemaları arasındaki ilişkileri araştırmıştır. Üniversite birinci sınıf öğrencilerinin saldırganlık tepkileri (toplam, fiziksel, sözel saldırganlık, öfke, düşmanca ve dolaylı saldırganlık) ile bağlanma stilleri (korkulu, kayıtsız, saplantılı ve güvenli) arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını test edebilmek amacıyla 271'i (%55.6) kız, 216'sı (%44.4) erkek toplam 487 üniversite birinci sınıf öğrencisine uygulama yapılmıştır. Bulgulara bakıldığında üniversite birinci sınıf öğrencilerinin toplam saldırganlık puanı ile korkulu, kayıtsız ve saplantılı bağlanma tarzları arasında doğrusal ve anlamlı bir ilişkinin varlığı söz konusu iken, güvenli bağlanma tarzı ile negatif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu gözlenmiştir. Üniversite birinci sınıf öğrencilerinin saldırganlık tepkilerinin, bağlanma stillerine ve kişilerarası şemalarına göre yordanıp yordanmadığını incelemek için regresyon analizi yapılmıştır. Korkulu, kayıtsız ve saplantılı bağlanma tarzları ile toplam saldırganlık puanı arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Güvenli bağlanma stili dışında, tüm güvensiz bağlanma stillerinin toplam saldırganlık üzerinde, anlamlı bir yordayıcılıkları olduğu gözlenmiştir.

Moss ve arkadaşları (2006), yaptıkları bir araştırmalarında altı yaş çocuklarının bağlanma stilleri ve bundan iki yıl sonra anne, çocuk ve öğretmen bildirimlerine dayanan içselleştirilmiş ve dışsallaştırılmış davranış problemleri arasındaki ilişkiyi boylamsal olarak incelemişlerdir. Araştırmada, güvensiz bağlanma stillerine sahip olan çocukların, güvenli bağlanan çocuklara göre daha yüksek oranda içselleştirilmiş ve dışsallaştırılmış davranış problemleri gösterecekleri hipotezi test edilmiştir. Yaş ortalamaları 6.3 olan çocukların bağlanma stilleri iki uzun ayrılık ve yeniden anne ile bir araya gelmeyi içeren süreç uygulanarak ölçülmüştür. Bağlanma ölçümlerinin yanı sıra annelerden çocukların davranış problemlerini değerlendiren ölçeği tamamlamaları istenmiştir. Aynı çocuklara iki yıl sonra yeniden ulaşılmıştır. Yaş ortalamaları 8.5 olan bu çocuklardaki davranış problemlerine dair bilgiler çocuklara, annelerine ve öğretmenlerine ayrı ayrı formlar uygulanarak elde edilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, kaçınan bağlanan çocukların, güvenli bağlanan çocuklara göre anlamlı derecede yüksek dışsallaştırılmış semptomlara sahip oldukları gözlenmiştir.

Bağlanmanın iki yıl sonra da dışsallaştırılmış problem davranışlar üzerindeki etkilerini görmek için aynı uygulama tekrar edilmiş ve sonuçlar değişmemiştir.

İçselleştirilmiş problemler ve bağlanma stili arasındaki ilişkiye bakıldığında ise hem yetişkinler hem de çocuklardan alınan ölçümlere göre dağınık bağlanan çocukların, güvenli bağlanan gruba göre anlamlı derecede yüksek içselleştirilmiş davranış problemlerine sahip oldukları gözlenmiştir. Kararsız bağlanan çocuklar için anlamlı bir farklılık gözlenemezken; kaçınan bağlanan çocukların sadece yetişkinlerden elde edilen ölçümlerde içselleştirilmiş davranış problemleri güvenli bağlananlara göre yüksek bulunmuştur. Son olarak davranış problemlerindeki cinsiyet farklılıklarına bakıldığında, yetişkinlerden elde edilen ölçümlerde erkekler daha fazla içselleştirilmiş ve dışsallaştırılmış problemlere sahipken; çocuklardan elde edilen ölçümlerde kızların daha fazla içselleştirilmiş semptomlara sahip oldukları gözlenmiştir. Araştırmanın genel olarak bulgularına bakıldığında güvensiz bağlanan çocukların, güvenli bağlanan çocuklara göre daha fazla davranış problemleri sergiledikleri gözlenmiştir.

Rönnlund ve Karlsson (2006), ergenlik döneminde içselleştirilmiş ve dışsallaştırılmış problemler ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırma yapmışlardır. Bu araştırmaya 15–16 yaşlarında toplam 88 ortaokul öğrencisi katılmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda ergenlerin bağlanma stilleri ve davranış problemlerini değerlendiren ölçümler yapılmıştır. Bulgulara bakıldığında, ergenlerde içselleştirilmiş problem ve bağlanma arasında güçlü bir ilişki olduğu gözlenmiştir. Buna göre güvensiz bağlanmanın iki boyutunun - ilişkilerden kaygı duyma ve yakınlıktan rahatsız olma- daha fazla problem davranışlarla ilişkili çıktığı gözlenirken; güvenli bağlanmanın güven boyutu ile problem davranışlar arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Aynı zamanda problem davranışlar türünde anlamlı cinsiyet farklılıkları da gözlenmiştir. Kızlar içselleştirilmiş problemlerde erkeklere kıyasla daha yaygın semptomlar gösterirken, dışsallaştırılmış problem ölçeğinde anlamlı bir cinsiyet farklılığı gözlenmemiştir.

Vando ve arkadaşları (2008), bebeklikteki bağlanma stilinin, çocuklardaki davranış problemleri üzerindeki etkisini boylamsal olarak incelemeyi amaçladıkları bir araştırma yürütmüşlerdir. Araştırmanın örneklemini, bir başka çalışmadan alınmış yaş ortalaması 17.3 olan ergen anneler ve onların bir yaşındaki çocukları oluşturmuştur.

Bebeklerin bağlanma güvenliğini değerlendirmek için, bebekler bir yaşındayken, Yabancı Ortam Deneyi uygulanmıştır. Çocuklar 4.5 yaşında iken, annelerinin ebeveynlik davranışı ve depresyon düzeyleri ölçülmüştür. Annelere de çocuklarının davranış problemlerini değerlendiren bir uygulama yapılmıştır.

Bağlanma dağılımlarına bakıldığında bebeklerin %46.4'ünün güvenli, %53.6'sının da güvensiz bağlandığı gözlenmiştir. Araştırmanın bulgularına bakıldığında, ister güvenli ister güvensiz (kaçınan veya dağınık) olsun bebeğin bağlanma güvenliği, anne bildirimlerine dayanan çocuk davranış problemlerinin anlamlı bir yordayıcısı olmuştur. Analizler aynı zamanda, annesel düşmanlık ve depresyonun, çocuk davranış problemleri için güçlü bir yordayıcı olduğunu ortaya koymasına rağmen; bebeğin bağlanma güvenliği ile çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkide ne düşmanca ebeveynliğin ne de annenin depresyonunun aracı değişken olmadığını ortaya koymuştur. Bağlanma güvenliği ve davranış problemleri arasındaki ilişki anlamlı kalmaya devam ederken, düşmanca ebeveynliğin davranış problemleri üzerinde doğrudan anlamlı bir etkisi olmuştur. Benzer şekilde annenin depresyonu ve davranış problemleri arasındaki ilişki anlamlı bulunmuş fakat bağlanma güvenliği ve davranış problemleri arasındaki ilişki anlamlı kalmaya devam etmiştir. Güvensiz bağlanan bebekler için, annenin depresyonu, davranış problemlerini anlamlı olarak yordamazken; düşmanca ebeveynlik güvensiz bağlanan bebekler için davranış problemlerini yordamıştır. Fakat güvenli bağlanan bebeklerde durum farklılaşmıştır. Bu bebeklerde annenin depresyonu, davranış problemlerini anlamlı olarak yordarken; düşmanca ebeveynlik ve davranış problemleri arasında ilişki bulunamamıştır. Özetle güvensiz bağlanmanın, çocuklardaki davranış problemleri anlamlı etkileri olduğu gözlenmiştir. Aynı zamanda bağlanma güvenliği ve davranış problemleri arasındaki ilişkide annenin depresyon düzeyi ile düşmanca tutumunun aracı rolünün incelendiği analizlere bakıldığında ne depresyonun ne de düşmanca tutumun, çocuğun bağlanma güvenliği ve davranış problemleri arasındaki ilişkiye aracılık ettiği ortaya konmuştur.

James (2009), orta çocuklukta çocukların bağlanma güvenlikleri ile davranış problemleri arasındaki ilişkileri inceleyen bir araştırma yürütmüştür. Araştırmaya yaş ortalamaları 9.8 olan 48 erkek çocuk ile yaş ortalamaları 9.5 olan 53 kız olmak üzere toplam 108 çocuk ve anneleri katılmıştır. Çocukların bağlanma güvenliklerini değerlendirmek için çocuklara Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği uygulanmış ve çocukların depresyon düzeyleri ölçülmüştür. Bunun yanı sıra annelere çocukların depresyonunu değerlendiren ölçeğin anne formu ve çocuklar için Davranış Değerlendirme Ölçeği-Anne formu uygulanmıştır.

Araştırmanın bulgularına bakıldığında, Güvenli Bağlanma Ölçeği ve çocuklardaki depresyon arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ebeveynlerinden birine daha güvenli bağlanan çocuklar, daha az depresif semptom bildirmişlerdir. Yapılan çoklu regresyon analizleri sonucunda da Güvenli Bağlanma Ölçeğinin Güvenirlilik boyutunun, depresyon puanları üzerinde anlamlı etkileri gözlenmiştir. Buna göre ebeveynlerinin daha güvenilir olduğunu düşünen çocuklar, daha az depresif semptom bildirmişlerdir. Güvenirlilik alt ölçeği, çocukların Depresyon Envanterindeki %18 varyansı açıklamıştır. Bunun yanında ebeveynlerinin daha ulaşılabilir olduğunu düşünen kızlar da daha düşük düzeyde dışsallaştırılmış davranış problemleri sergilemişlerdir. Özetle bağlanma güvenliğinin, hem içselleştirilmiş hem de dışsallaştırılmış davranış problemleri ile negatif yönde yordadığı gözlenmiştir.

Sümer ve Şendağ (2009), orta çocukluk döneminde ebeveynlere bağlanmanın kaygı üzerindeki etkileri ve bu ilişkide öznel benlik alanlarının aracı rolünü incelemişlerdir. Araştırmada aynı zamanda Kerns, Klepac ve Cole'nun (1996) geliştirmiş olduğu Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği'nin Türk örneklemini üzerinde güvenirlilik ve geçerlik çalışmaları da yapılmıştır. Bu kapsamda yaş ortalamaları 11.35 olan toplam 194 beşinci ve altıncı sınıf öğrencilerine güvenli bağlanma düzeyini ölçmek için Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği uygulanmıştır. Ayrıca bu çocukların benlik algıları ve kaygı düzeylerini ölçmek için de uygulamalar yapılmıştır. Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeğinin faktör analizi sonuçlarına bakıldığında; hem anne hem de baba formu için KGBÖ' nün tek boyut üzerinden ebeveynlere güvenli bağlanma düzeyini ölçtüğü ve Türk örneklemini için orta çocukluk döneminde anne ve babaya bağlanmayı ölçmede kullanılabileceği ortaya konulmuştur.

Betimsel istatistiklere bakıldığında ise kız çocuklarının kaygı düzeylerinin erkeklere oranla anlamlı derecede yüksek olduğu gözlenmiştir. Ebeveynlere bağlanma düzeyi bakımından incelendiğinde ise anlamlı cinsiyet farklılığı gözlenmemiştir. Yaş faktörü, çoğu değişkenlerle anlamlı düzeyde ilişkili bulunduğu için 11 ve 12 yaş grupları için karşılaştırmalar yapılmıştır. Buna göre 12 yaş grubundaki öğrencilerin, 11 yaş grubundakilere göre daha yüksek düzeyde kaygı ve daha düşük düzeyde akademik yeterlik, atletik yeterlik, davranıştan hoşnut olma ve bütünsel öz değer bildirdikleri gözlenmiştir. Aynı zamanda 12 yaş grubunda ebeveynlere güvenli bağlanma düzeyinin, 11 yaş grubundakilere kıyasla anlamlı derece düştüğü de bulunmuştur.

Yapılan analizler sonucunda hem anneye hem de babaya bağlanmanın kaygı üzerindeki doğrudan etkilerinin anlamlı olmadığı gözlenmiştir. Anne ve babaya bağlanmanın, kaygı üzerindeki dolaylı etkilerinin, benlik alanlarındaki algılar aracılığıyla anlamlı olduğu ortaya konulmuştur. Bağlanma değişkenleri, kaygı üzerinde tam dolaylı etkiyi, en güçlü etki akademik yeterlikle olmak üzere sırasıyla fiziksel görünüm algısı ve sosyal kabul aracılığı ile göstermiştir. “Tam dolaylı etki” ölçütlerine uygun olarak, anneye ve babaya bağlanma ile kaygı arasındaki anlamlı korelasyonların, eşitliğe benlik değişkenleri girdikten sonra artık istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür.

2.12 Akran İlişkileri İle İlgili Araştırmalar

Kochenderfer- Ladd (2004), tarafından yapılan araştırmaya, anaokulundan ilköğretim 5. sınıfa kadar 145 (anaokulu, 12, 1. sınıf 20, 2. sınıf 26, 3. sınıf 28, 4. sınıf 41, 5. sınıf 18) çocuk katılmıştır. Araştırmada, çocukların akran saldırganlıklarına karşı gösterdikleri duygusal tepkiler incelenmiştir. Örneklem grubunda orta ve düşük sosyo ekonomik düzeyden gelen 66 kız ve 79 erkek çocuk bulunmaktadır. Araştırmanın sonuçlarına göre, akran şiddetine maruz kalan çocuklar, akran saldırganlığına karşılık sadece olumsuz duygusal tepkiler vermekle kalmamakta, aynı zamanda uyumlu ya da uyumsuz baş etme stratejileri de geliştirmektedirler. Örnek olarak, akran saldırganlığı karşısında korkan çocuklar yardım istemekten ziyade öfke duymayı tercih etmektedirler. Akran saldırganlığına karşı gösterilen en yaygın duygusal tepkinin de öfke olduğu belirlenmiştir. Cinsiyetler ve yaşlar arasında en yaygın duygusal tepki açısından farklılık bulunmamıştır. Yaş ilerledikçe, saldırganlığa karşı barışçıl çözümler bulma, yardım isteme gibi çözüm yollarında azalma görülmüştür. Yaşla birlikte öfke ve üzüntünün yoğunluğunun arttığı belirlenmiştir. Kız çocukların erkeklere göre akran şiddetinden duygusal olarak daha çok etkilendikleri de diğer bulgular arasındadır.

Günaydın ve Yöndem (2007), ergenlerin akran bağlılığını bazı değişkenler açısından incelemiştir. Araştırmanın katılımcıları yaş ortalaması 16,5 olan toplam 396 (205 kız ve 191erkek) lise öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırma verilerinin toplanmasında Ebeveyn-Akran Bağlılığı Envanteri (EABE) ve Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, ele alınan niteliklerden ergenlerde akran bağlılığını en çok yordayan ebeveyn bağlılığıdır. Ebeveynlerine orta düzeyde bağlanan ergenler akranlarına daha çok bağlanmaktadır. Kızların erkeklere oranla akranlarına daha fazla bağlandıkları

gözlenmiştir. Aynı cinsiyetten arkadaş sayısı ve sınıf düzeyi akran bağlılığını yordayan nitelikler olarak bulunmuştur. Ancak kardeş sayısı, karşı cinsiyetten arkadaş sayısı gibi değişkenlerin akran bağlılığını yordamada etkili olmadığı belirlenmiştir.

Ummanel (2007), okulöncesi çocuklarda akran kabulünü çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Araştırmanın örneklemini ise Kuzey Kıbrıs'ta üç okulöncesi eğitim kurumuna devam eden 75'i kız, 83'ü erkek olmak üzere toplam 158 çocuk oluşturmuştur. Bu çocukların yaş aralığı 40-72 aydır. Araştırma sonucunda okulöncesi dönemde görülebilecek duygusal davranışsal sorunların ve kişisel sosyal gelişimin akran kabulünü yordadığı görülmüştür.

Gülay (2008), okulöncesi dönem çocuklarına yönelik akran ilişkileri ölçeklerinin (Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği, Akranlarının şiddetine Maruz Kalma Ölçeği ve Resimli Sosyometri Ölçeği) dilsel eş değerlik, güvenilirlik ve geçerlik çalışmalarını gerçekleştirmek ve akran ilişkilerini, çeşitli değişkenler (cinsiyet, anne tutumları, anne ve baba eğitim düzeyleri) açısından incelemek amacıyla bir çalışma yapmıştır. Çalışmanın örneklemini İstanbul ili, Avrupa yakasından Nişantaşı, Asya yakasından, Kadıköy ve Üsküdar ilçelerindeki Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı 2 özel, 4 resmi olmak üzere toplam 6 okuldan, 5-6 yaş grubu 120 çocuk ve 10 anaokulu öğretmeninden oluşmuştur. Araştırmanın sonucunda, anne tutumlarına göre çocukların dışlanma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. Otoriter annelerin çocuklarının, demokratik annelerin çocuklarına göre daha çok dışlandıkları belirlenmiştir. Çocukların cinsiyetlerine bağlı olarak aşırı hareketlilik düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu erkek çocuklarının, kız çocuklarına göre daha aşırı hareketli oldukları belirlenmiştir. Eğitim düzeyi yüksek annelerin çocuklarının, eğitim düzeyi düşük annelerin çocuklarına göre akranları tarafından daha çok tercih edildikleri belirlenmiştir. Eğitim düzeyi düşük anne ve babaların çocuklarının, eğitim düzeyi yüksek anne ve babalarının çocuklarına göre asosyal davranışları daha sık gerçekleştirdikleri belirlenmiştir.

Kabasakal ve diğerleri (2008), kaynaştırma öğrencileri, akran ilişkileri ve akran istismarını incelemişlerdir. İzmir'de kaynaştırma öğrencisi bulunan üç ilköğretim okulunun 10 sınıfında öğrenim gören 16 özel gereksinimli kaynaştırma öğrencisi ve 232 özel gereksinimli olmayan öğrenci olmak üzere toplam 251 öğrenciden oluşmaktadır. Kaynaştırma öğrencilerinin 12 si zihinsel engelli, 4 ü dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı almış çocuklarıdır. Araştırma sonucunda, güvenilirlik açısından iki grup

için de en güvenilir yerin sınıf olduğu, fakat kaynaştırma öğrencilerinin bahçeyi diğer öğrencilere göre daha tehdit edici algıladıkları görülmüştür.

Çetinkaya ve diğerleri (2009), sosyoekonomik durumu farklı üç ilköğretim okulu öğrencilerinde akran zorbalığının depresyon ve benlik saygısı düzeyiyle ilişkisini incelemiştir. Çalışmaya 5-8. sınıflardaki 563 öğrenciden anketleri tam olarak yanıtlayan 521 (%92,5) öğrenci alınmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin zorbalığa maruz kalma oranı %43,0'tür. Sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan okulda, zorbalığa maruz kalanlarda depresyon düzeyinin arttığı ($p=0.00$), benlik saygısı düzeyinin azaldığı saptanmıştır ($p=0.00$). Öğrencilerin yaşı, sınıfı, baba mesleği, babanın öğrenim durumu, kardeş sayısı ve sosyoekonomik durumu ile zorbalık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Baş, Uz ve Siyez (2011), yaptıkları çalışmada akranları tarafından kabul gören ve görmeyen ilköğretim okulu (4,5. sınıf) öğrencilerinin akran ilişkilerine yönelik algılarını incelemiştir. 44 öğrenci ile görüşme yapılmıştır. Araştırma sonucunda, akranları tarafından kabul gören öğrencilerin, kabul görmeyen öğrencilere göre arkadaş ilişkilerini başlatmak ve sürdürmek ile çatışma çözümü alanında sosyal açıdan daha yeterli yanıtlar verdikleri görülmüştür.

Ogelman ve Sarıkaya (2013), yaptıkları çalışmada okul öncesi eğitime devam eden çocuklarının akran ilişkileri değişkenlerinin 5 ve 6 yaşta anlamlı düzeyde değişiklik gösterip göstermediğinin incelemiştir. Araştırmanın örneklemini, 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Denizli il merkezindeki özel anaokulu, Tavas ve Serinhisar ilçelerindeki 2 bağımsız anaokuluna devam etmiş, 5 ve 6 yaş grubundan 78 çocuk ve 7 anaokulu öğretmeni oluşturmuştur. Araştırmanın genel sonuçlarına bakıldığında, okul öncesi eğitimi almış çocukların akran ilişkilerine bağlı değişkenler 5 ve 6 yaşta değişiklik göstermektedir. Okul öncesi eğitimi almış çocukların saldırganlık düzeyleri, sosyal olmayan davranış düzeyleri, korkulu-kaygılı olma düzeyleri, dışlanma düzeyleri ve akran şiddetine maruz kalma düzeyleri 6 yaşta düşüş göstermekte iken olumlu sosyal davranış düzeyleri 6 yaşta artış göstermektedir. Okul öncesi eğitimi almış çocukların akran ilişkilerine bağlı değişkenlerden saldırganlık düzeyi, olumlu sosyal davranış düzeyi, sosyal olmayan davranış düzeyi, korkulu-kaygılı olma düzeyi, dışlanma düzeyi ve akran şiddetine maruz kalma düzeyi 5 ve 6 yaşta sabit kalmamış düşüşler ve artışlar göstermiştir.

Ogelman, Körükçü ve Ersan (2015), yaptıkları çalışmada 5-6 yaş çocukların anneleri ve öğretmenleri ile olan ilişkilerinin akran ilişkileri üzerindeki yordayıcı etkisini ortaya koymayı amaçlamışlardır. Araştırmanın örneklem grubu, 5-6 yaş grubundan 306 çocuk,

306 anne ile 30 okul öncesi öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırmanın sonucunda, anne-çocuk çatışma düzeyinin çocukların akranlarına karşı saldırganlık, başkalarına yardım amaçlı sosyal davranış, korkulu kaygılı olma, aşırı hareketlilik ve akran şiddetine maruz kalma değişkenlerini ayrı ayrı anlamlı bir biçimde yordadığı; akranlara karşı asosyal davranış, akranları tarafından dışlanma değişkenlerini yordamadığı ortaya koyulmuştur.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, verileri toplama araçları, verilerin çözümlenmesine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1 Araştırma Modeli

5-6 yaş çocuklarının bağlanma stillerinin akran ilişkilerine etkisinin incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırmada tarama modellerinden betimsel tarama modeli kullanılmıştır.

Tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez (Karasar, 2002, s.79). Tarama modeli, davranış bilimi ve disiplinlerine daha uygun düşmektedir (Kaptan, 1999, s.65).

Betimsel tarama modelinde, belli bir zaman kesiti içinde çok sayıda denek ve objeden elde edilen verilerin analizi ile araştırma problemine veya problemlerine cevap aranır (Arseven, 2001, s.91).

Araştırmada, evrenden tabakalama örnekleme yöntemi ile seçilen örneklem grubu üzerinde anasınıfına devam eden 5-6 yaş çocukların bağlanma stillerinin akran ilişkilerine etkisi incelenmiştir.

3.2 Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Ankara ili Yenimahalle ve Keçiören ilçelerindeki Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki ilkokullara bağlı anasınıfına devam eden 5-6 yaş çocukları oluşturmaktadır. Araştırmada evreni temsil edecek örneklemi belirlemek için tabakalı basit rastgele örnekleme formülü kullanılmıştır. Tabakalama, kümenin gruplara (alt kümelere) ayrılarak örneklerin bu gruplar içerisinde basit ihtimali örnekleme ile seçilmesi demektir. Tabakalar aynı veya farklı sayıda birim içerirler. Tabakalamada iki amaç vardır. Popülasyona ait tahminlerin doğruluğunu arttırmak ve popülasyondaki farklı bölümlerin yeterince temsil edilmesini sağlamaktır. Tabakalar kendi ilerinde ne kadar homojen olursa tahminin doğruluk derecesi o kadar yükselecektir (Arıkan, 2007, s.80).

Araştırmada tabakalı örneklem seçiminde kullanılan temel ölçüt anasınıfına devam eden 5-6 yaş çocuk sayısıdır. Bu amaçla öncelikle Milli Eğitim Bakanlığı Ankara İli Milli Eğitim Müdürlüğü İstatistik Bölümü okul öncesi eğitim verilerine bağlı olarak Ankara ili Yenimahalle ve Keçiören merkez ilçelerine bağlı 5-6 yaş çocuklarının devam ettiği ilkokullara bağlı anasınıfları listesi ve çocuk sayıları elde edilmiştir. Daha sonra, bu okulların bu iki ilçeye dağılımları incelenmiş, her ilçedeki okul sayısı ve öğrenci kapasitesi göz önüne alınmıştır. Her merkez ilçe, bir alt evren olarak kabul edilmiştir.

Araştırmanın örnekleminin oluşturulmasında, listede bulunan okullar arasından, tabakalama örnekleme yöntemine göre, araştırmanın uygulanacağı okullar seçilmiş ve istatistiksel hesaplamalara bağlı olarak araştırmaya dahil edilecek çocuk sayılarına ulaşılmıştır.

Örnekleme dahil olma kriterleri şunlardır:

- Araştırma verilerinin toplandığı tarihler arasında Ankara ili Yenimahalle ve Keçiören merkez ilçelerinde İl Milli Eğitim Müdürlüğü ilkokullarına bağlı anasınıfına kayıtlı olarak devam ediyor olmasıdır.
- Araştırma verilerinin toplandığı tarihler arasında çocukların kronolojik yaşlarının 5-6 yaş arasında olmasıdır.
- Araştırmaya dahil edilen çocukların ailelerinin boşanmamış olması gerekmektedir.

Tabakalı örnekleme yöntemine göre örnekleme alınan çocuk sayılarının istatistiksel hesaplamaları aşağıdadır.

Kitle büyüklüğüne bağlı örnekleme formülü aşağıda gösterilmiştir.

$$n = \frac{N \times t^2 \times (pxq)}{d^2 \times (N) + t^2 \times (pxq)}$$

n= Örneklem Büyüklüğü

N=13000 (Evren Büyüklüğü)

t=1,96 (Güven Aralığı)

p=q=0,5 (Tolerans Düzeyi)

d=0,1 olarak alınmıştır.

Ankara ili Yenimahalle ve Keçiören merkez ilçelerinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki ilkokullara bağlı anasınıfına devam eden, normal gelişim gösteren 5-6 yaş çocuklar arasından kitle büyüklüğüne bağlı örnekleme formülü yardımı ile 0,1 duyarlılıkla bağlanma stillerine göre güvenli ve güvensiz bağlanan 96'sar çocuk olmak üzere toplam 192 çocuk sayısı belirlenmiştir. Ancak cevapsızlıklar ve anne babanın boşanmış olabilme durumu da dikkate alınarak her grupta 96 rakamı 100'e tamamlanarak toplam 200 çocuk araştırmanın örneklem grubu için yeterli sayıda olduğu düşünülmüştür.

Araştırmada 2015-2016 öğretim yılında Yenimahalle'de 5 anasınıfı ve Keçiören'de 8 anasınıfından toplam 255 çocuğa araştırmacı tarafından "Güvenli Yer Senaryoları Testi" uygulanmıştır. Araştırmaya alınan çocukların bağlanma stilleri belirlenirken araştırmacı ile birlikte 2. gözlemci olarak bir çocuk gelişimi uzmanı da çalışmaya katılmıştır. Çocuklara araştırmacı tarafından uygulanan "Güvenli Yer Senaryoları Testi" sonucunda 135 güvenli bağlanan, 120 güvensiz bağlanan çocuk sayısına ulaşılmıştır. Daha sonra öğretmenler aracılığıyla ailelere "Genel Bilgi Formu" gönderilmiştir. Ailelerden dönen anketler sonucunda güvenli bağlanan çocuklarda bilgilerinde eksiklik olan ve araştırmaya katılmak istemeyen annelerin çocukları çalışmaya dahil edilmemiştir (35 çocuk). Güvensiz bağlanan çocuklarda da anket bilgilerinde eksiklik olan, araştırmaya katılmak istemeyen annelerin çocukları ve anne ve babası boşanmış olan çocuklar (20 çocuk) çalışmaya dahil edilmemiştir. Bu şekilde 100 güvensiz bağlanan çocuk sayısına ulaşılmıştır. Böylece 100 güvenli bağlanan, 100 güvensiz bağlanan toplam 200 çocuk araştırmanın örneklem grubunu oluşturmuştur. Araştırmaya alınan 200 çocuğun akran ilişkilerini belirlemek

amacıyla “Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği” her çocuk için öğretmenleri tarafından doldurulmuştur.

Örnekleme alınan güvenli bağlanan ve güvensiz bağlanan çocukların ve anne babaların demografik bilgilerine ilişkin dağılımları Tablo 1 ve 2’de verilmiştir.

Tablo 1
Güvenli Yer Senaryoları Testi Sonuçlarına Göre Araştırmaya Alınan Güvenli ve Güvensiz Bağlanan Çocukların Demografik Bilgilerine İlişkin Dağılımı

Demografik Bilgiler		Güvenli Bağlanan Çocuklar		Güvensiz Bağlanan Çocuklar		Toplam	
		n	%	n	%	n	%
Çocuğun Yaşı	5	44	44	53	53	97	48,5
	6	56	56	47	47	103	51,5
	Toplam	100	100	100	100	200	100
Çocuğun Cinsiyeti	Kız	54	54	45	45	99	49,5
	Erkek	46	46	55	55	101	50,5
	Toplam	100	100	100	100	200	100
Çocuk Sayısı	1	16	16	11	11	27	13,5
	2	52	52	59	59	111	55,5
	3 ve üzeri	32	32	30	30	62	31
	Toplam	100	100	100	100	200	100
0-1 Yaş Arasında Çocuğun Bakımını Üstlenen Kişi	Anne-baba	48	48	78	78	126	63
	Büyükanne	21	21	10	10	31	15,5
	Bakıcı	31	31	12	12	43	21,5
	Toplam	100	100	100	100	200	100
Çocuğun Okul öncesi Kurumuna Devam Etme Süresi	Yeni başladı	41	41	42	42	83	41,5
	1 yıl	20	20	14	14	34	17
	2 yıl	23	23	37	37	60	30
	3 yıl	16	16	7	7	23	11,5
	Toplam	100	100	100	100	200	100

Tablo 1'e göre araştırmaya katılan güvenli bağlanan çocukların %44'ü 5 yaş, %56'sı 6 yaş olduğu, güvensiz bağlanan çocukların ise; %53'ü 5 yaş, %47'si 6 yaş olduğu görülmektedir. Sonuçlara bakıldığında araştırmaya alınan çocukların yaş oranlarının birbirine yakın olduğu görülmüştür.

Güvenli bağlanan çocukların %54'ünün kız, %46'sının erkek çocuk olduğu; güvensiz bağlanan çocukların ise; %45'inin kız, %55'inin erkek çocuk olduğu görülmektedir. Sonuçlara bakıldığında araştırmaya alınan çocukların cinsiyet oranlarının da birbirine yakın olduğu görülmüştür.

Güvenli bağlanan çocukların kardeş sayısının %32'sinin 3 ve üzeri, %52'sinin 2, %16'sının da tek çocuk olduğu; güvensiz bağlanan çocukların ise; %30'unun 3 ve üzeri, %59'unun 2, %11'inin tek çocuk olduğu görülmektedir. Sonuçlara bakıldığında, iki grubun toplamına bakıldığında çocukların çoğunlukla (%55) 2 kardeşe sahip olduklarını göstermektedir.

Güvenli bağlanan çocukların 0-1 yaş arasında güvenli bağlanan çocukların %48'inin anne ve babası, %21'inin büyükanne, %31'inin bakıcı tarafından bakıldığı, güvensiz bağlanan çocukların; %78'inin anne babası, %10'unun büyükanne, %12'sinin bakıcı tarafından bakıldığı görülmektedir. Sonuçlara bakıldığında güvenli ve güvensiz bağlanan çocuklara 0-1 yaş arasında anne ve babası tarafından bakım oranının yüksek olduğu görülmüştür. Ancak güvensiz bağlanan çocuklarda 0-1 yaş arasında anne babası tarafından bakım oranının (%78) daha yüksek olduğu görülmüştür.

Güvenli bağlanan çocukların %41'inin okulöncesi kurumuna yeni başladığı, %20'sinin 1 yıl, %23'ünün 2 yıl, %16'sının 3 yıldır okulöncesi kuruma gittikleri, güvensiz bağlanan çocukların %42'sinin okulöncesi kurumuna yeni başladığı, %14'ünün 1 yıl, %37'sinin 2 yıl, %7'sinin 3 yıldır okulöncesi kuruma gittikleri görülmektedir. Sonuçlara bakıldığında araştırmaya alınan çocukların okulöncesi kurumuna gitme durumlarında yarıya yakınının (%41,5) okulöncesi kuruma yeni başladıkları görülmüştür.

Tablo 2

Güvenli Yer Senaryoları Testi Sonuçlarına Göre Araştırmaya Alınan Güvenli ve Güvensiz Bağlanan Çocukların Anne Babalarının Demografik Bilgilerine İlişkin Dağılımı

Demografik Bilgiler		Güvenli Bağlanan Çocuklar		Güvensiz Bağlanan Çocuklar		Toplam	
		n	%	n	%	n	%
Baba Yaş	30-35	48	48	46	46	94	47
	36-40	38	38	34	34	72	36
	41 ve üzeri	14	14	20	20	34	16,5
	Toplam	100	100	100	100	200	100
Anne Yaş	26-30	22	22	19	19	41	20,5
	31-35	52	52	50	50	102	51
	36-40	20	20	25	25	45	22,5
	41 ve üzeri	6	6	6	6	12	6
	Toplam	100	100	100	100	200	100
Baba Öğrenim	İlkokul	3	3	9	9	12	6
	Ortaokul	12	12	10	10	22	11
	Lise	37	37	45	45	82	41
	Üniversite	48	48	36	36	84	42
	Toplam	100	100	100	100	200	100
Anne Öğrenim	İlkokul	6	6	15	15	21	10,5
	Ortaokul	13	13	17	17	30	15
	Lise	42	42	36	36	78	39
	Üniversite	39	39	32	32	71	35,5
	Toplam	100	100	100	100	200	100
Baba Meslek	Memur	19	19	4	4	23	11,5
	İşçi	10	10	21	21	31	15,5
	Serbest meslek	38	38	47	47	85	42,5
	Profesyonel meslek	33	33	28	28	61	30,5
	Toplam	100	100	100	100	200	100
Anne Meslek	Memur	12	12	2	2	14	7
	Serbest meslek	11	11	7	7	18	9
	Profesyonel meslek	23	23	16	16	39	19,5
	Diğer	54	54	75	75	129	64,5
	Toplam	100	100	100	100	200	100

Tablo 2'ye göre güvenli bağlanan çocukların babalarının %48'inin 30-35 yaş arası, %38'inin 36-40 yaş arası, %14 'ünün 41 yaş ve üzeri olduğu görülmektedir. Güvensiz bağlanan çocukların babalarının ise %46'sının 30-35 yaş arası, %34'ünün 36-40 yaş arası, %20'sinin 41 yaş ve üzeri olduğu görülmektedir. Sonuçlara bakıldığında araştırmaya katılan çocukların çoğunluğunun baba yaşı (%47) 30-35 yaş arasında olduğu görülmüştür.

Güvenli bağlanan çocukların annelerinin %22'sinin 26-30 yaş arası, %52'sinin 31-35 yaş arası, %20'sinin 36-40 yaş arası, %6'sının 41 yaş ve üzeri olduğu görülmektedir. Güvensiz bağlanan çocukların annelerinin ise %19'unun 26-30 yaş arası, %50'sinin 31-35 yaş arası, %25'inin 36-40 yaş arası, %6'sının 41 yaş ve üzeri olduğu görülmektedir. Sonuçlara bakıldığında araştırmaya katılan çocukların çoğunluğunun anne yaşı (%51) 31-35 yaş arasında olduğu görülmüştür.

Güvenli bağlanan çocukların babalarının öğrenim durumlarına göre dağılımları incelendiğinde %48'inin üniversite mezunu, %37'sinin lise mezunu, %12'sinin ortaokul mezunu , %3'ünün ilkokul mezunu olduğu görülmektedir. Güvensiz bağlanan çocukların babalarının ise; %36'sının üniversite mezunu, %45'inin lise mezunu, %10'unun ortaokul mezunu , %9'unun ilkokul mezunu olduğu görülmektedir. Sonuçlara bakıldığında araştırmaya katılan çocukların çoğunluğunun baba öğrenim durumu (%42) üniversite ve (%41) lise mezunu olduğu görülmüştür.

Güvenli bağlanan çocukların annelerinin öğrenim durumlarına göre dağılımları incelendiğinde %39'unun üniversite mezunu, %42'sinin lise mezunu, %13'ünün ortaokul mezunu , %6'sının ilkokul mezunu olduğu görülmektedir. Güvensiz bağlanan çocukların annelerinin ise; %32'sinin üniversite mezunu, %36'sının lise mezunu, %17'sinin ortaokul mezunu, %15'inin ilkokul mezunu olduğu görülmektedir. Sonuçlara bakıldığında araştırmaya katılan çocukların çoğunluğunun anne öğrenim durumu (%39) lise mezunu olduğu görülmüştür. Annenin öğrenim durumu yüksek oranda lise ve üniversite mezunu arasında dağılım gösterdiği görülmüştür.

Güvenli bağlanan çocukların babalarının meslek dağılımı incelendiğinde %33'ünün profesyonel meslek, %38'inin serbest meslek, %10'unun işçi, %19'unun da memur olduğu görülmektedir. Güvensiz bağlanan çocukların babalarının ise; %28'inin profesyonel meslek, %47'sinin serbest meslek, %21'inin işçi, %4'ünün de memur olduğu görülmektedir. Sonuçlara bakıldığında araştırmaya katılan çocukların babalarının meslek durumuna bakıldığında (%42,5) yüksek oranda serbest meslekte çalıştıkları görülmüştür.

Güvenli bağlanan çocukların annelerinin meslek dağılımı incelendiğinde %54'ünün (diğer) ev hanımı olduğu, %23'ü profesyonel meslek, %11'i serbest meslek, %12'sinin de memur olduğu görölmektedir. Güvensiz bağlanan çocukların annelerinin ise; %75'inin (diğer) ev hanımı olduğu, %16'sının profesyonel meslek, %7'sinin serbest meslek, %2'sinin de memur olduğu görölmektedir. Sonuçlara bakıldığında araştırmaya katılan çocukların annelerinin meslek durumuna bakıldığında (%64,5) yüksek oranda ev hanımı olduğu görölmüştür.

3.3 Veri Toplama Araçları

Anasınıfına devam eden 5-6 yaş çocukların bağlanma stillerinin akran ilişkilerine etkisinin incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırmada okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların ve ailelerinin demografik bilgilerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen Genel Bilgi Formu, kullanılmıştır. Çocukların bağlanma stillerinin belirlenmesi amacıyla orijinali Bretherton, Ridegeway ve Cassidy (1990) tarafından geliştirilen Türkçe'ye uyarlama çalışması Uluç (2005) tarafından yapılan "Güvenli Yer Senaryoları Testi" kullanılmıştır. Ayrıca çocukların akran ilişkilerini incelemek amacıyla orijinali Ladd ve Profilet (1996) tarafından geliştirilen (Ladd and Profilet Child Behavior Scale), Türkçe'ye uyarlama çalışması Gülay (2008) tarafından yapılan "Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği" kullanılmıştır.

3.3.1 Genel Bilgi Formu

Araştırmada "Genel Bilgi Formu", çocukların ve ailelerin demografik özellikleriyle ilgili bilgileri elde etmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilmiş olup çocuklara ve ailelere ait demografik özelliklerinin sorulduğu sorulardan oluşmuştur. Genel bilgi formunda; anne babanın yaşı, öğrenim durumu, çalışma durumu, mesleği, sahip olduğu çocuk sayısı ve araştırmaya alınan çocuğun yaşı, cinsiyeti ve 0-1 yaş arasında çocuğun bakımını kimin üstlendiği ve çocuğun kaç yıldır bir okul öncesi eğitim kurumuna devam etme durumu hakkında bilgi edinmek için sorular yer almıştır.

3.3.2 Güvenli Yer Senaryoları Testi

Bretherton, Ridegeway ve Cassidy (1990) tarafından geliştirilen Güvenli Yer Senaryoları Testi ile, çocuklardaki bağlanma stilleri öykü aktarım tekniği kullanılarak belirlenmektedir.

Öykü aktarım tekniğinde çocuklar, uygulamacı tarafından başlatılan öyküyü tamamlarlar. Her öykü çocuktaki bağlanma güvenliğini ortaya çıkaracak bir konu içermektedir. Testin Türkçe'ye uyarlaması Uluç (2005) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Uluç (2005) tarafından uyarlanan formunda yargıcılar arası genel güvenilirlik katsayısının .83, öyküler arası güvenilirliğin ise .81 ve 1.0 arasında değiştiği belirtilmiştir.

Test toplamda altı öykü içermektedir, bunlardan ilk öykü ısınma oyunudur ve çocuğun teste ısınmasını sağlar. Isınma öyküsünde, aile bir masa etrafında toplanıp doğum günü kutlaması yapar, bu oyunun herhangi bir puanı yoktur.

Birinci öyküde anne, baba ve çocuk hep birlikte yemek yemekte-dirler çocuk istemeden meyve suyunu döker. Bu olayın kazara yaşandığı özellikle belirtilir. Çocuğun yaptığı bir hata sonucunda oluşan bir gerilimdir ve anne ve babanın tavrı, duyarlılığı önemlidir.

İkinci öyküde çocuk yatmak için yatağına gittikten sonra odasında bir canavar olduğunu söyleyerek anne ve babasının yanına koşar. Burada çocuğu korkutan imgesel bir tehdit bulunmaktadır, ebeveynlerin çocuğu nasıl rahatlatacağı önemlidir.

Üçüncü öyküde oyun oynayan çocuk fiziksel bir tehditle karşı karşıya gelir, düşüp yaralanır. Çocuğun bu durumu karşısında ebeveynlerin nasıl bir tutum sergilediğine ve çocuğun oyuna devam edip edemediğine dikkat edilir.

Dördüncü öyküde ise anne ve baba çocuğu tanıdığı bir yakınlarına bırakıp (anneanne, teyze ya da bakıcı olabilir) uzağa gitmektedirler. Burada bir ayrılık yaşanmaktadır ve çocuğun bunu nasıl karşıladığı, nasıl başa çıktığı önemlidir.

Beşinci öykü birleşme öyküsü olup anne ve babanın gittikleri yerden dönmeleri üzerine kuruludur. Bu öyküde de bir önceki-deki ayrılık kadar birleşme ve çocuğun verdiği tepkiler değerlendirilmektedir.

Bu öykülerde çocuk yüksek kaygı yaşamıyor, olaylarla başa çıkabiliyor ya da şiddet içermeyen olumlu öyküler ortaya koyuyorsa güvenli olarak sınıflanmıştır. Bunun yanında çocuk öyküleri anlatırken kaygılı davranıyor ya da öyküleri geçiştiriyorsa, konuyla tutarsız öyküler oluşturuyorsa, çocuğa ya da ebeveynlere karşı şiddet içeren davranışlar ortaya koyuyorsa öykü güvensiz olarak sınıflanmıştır.

Puanlamalar 4 ölçüt kullanılarak yapılır : (1) duyguların açık bir şekilde ifade edilmesi, (2) ebeveyn çocuk ilişkisinin doğası, (3) öyküdeki çatışmanın olumlu olarak çözülmesi ve (4) çocuğun öykünün temasıyla tutarlı aktarımlar yapması.

Her öyküde çocukların bağlanma düzeyleri iki şekilde hesaplanmaktadır. Bunlar, 5’li likert tipi ölçek kullanılarak veya kategorik olarak yapılmaktadır. 5’li likert tipi ölçek kullanılarak her öyküden alınabilecek en yüksek puan 5 en düşük puan ise 1’dir. Toplamda alınabilecek en yüksek puan 25 en düşük puan ise 5’dir. Kategorik olarak sınıflandırmada ise 3 veya daha fazla güvensiz öyküye sahip çocuklar güvensiz olarak değerlendirilirler (Uluç ve Öktem, 2009). Araştırmaya alınan çocukların bağlanma stilleri belirlenirken araştırmacı ile birlikte 2. gözlemci olarak bir çocuk gelişimi uzmanı da çalışmaya katılmıştır. Bağlanma stillerini belirlemede güvenilir sonuçlar elde edebilme adına çalışmanın başında 10 çocuğa araştırmacı ve 2. gözlemci tarafından birlikte uygulama yapılmıştır ve test sonucunda çocukların bağlanma stillerinde ortak sonuçlara ulaşılmıştır. Bu çalışmada çocukların bağlanma stilleri, öyküleri tamamlama durumlarına bakılarak kategorik olarak sınıflandırılmıştır. 3 ve daha fazla güvensiz öyküye sahip çocuklar güvensiz olarak değerlendirilmiştir.

Çalışmada testin uygulaması, sınıflardan uzak çocuğun dikkati dağılmayacak şekilde boş bir sınıf içinde yapılmıştır. Hikayelerde geçen karakterlerin ve eşyaların yerleştirilmesi için bir masa hazırlanmıştır. Hazırlanan masanın üzerine her hikaye için farklı düzenlemeler yapılmıştır. Hikayeleri çocukların tamamlaması istenmiştir. Çocukların cevapları ve tepkileri yazılı olarak kaydedilmiştir.

İlk uygulamalar esnasında anasınıfında herhangi bir etkinliğe yoğunlaşmış çocukların uygulamaya konsantre olamadıkları görülmüştür. Sonraki uygulamalarda etkinliğini bitirmiş çocuklar seçilmiştir. Seçilen çocuğun odada bekleyen araştırmacıya getirilmesi durumunda bazı çocukların odaya girmekten çekindikleri görülmüş ve sonraki uygulamalarda çocuklar araştırmacı tarafından açıklama yapılarak alınmış ve odaya götürülmüştür. Hikayelerin yönergeleri çocuklar tarafından anlaşılmıştır. Testin ortalama uygulama süresi 15 dakikadır.

3.3.3 Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği

Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği (The Child Behavior Scale), 1996’da öğretmenlerin bilgileri doğrultusunda, okul öncesi dönem çocuklarının okulda akranlarıyla olan ilişkilerini değerlendirmek amacıyla, Ladd ve Profilet tarafından geliştirilmiş bir ölçme aracıdır. Ölçek, akran ilişkilerini etkileyen saldırgan davranış, başkalarına yardımı amaçlayan sosyal davranış, a sosyal davranış, dışlanma, korkulu-kaygılı olma ve aşırı

hareketlilik olmak üzere çeşitli değişkenleri temsil eden 6 alt ölçekten oluşmaktadır. Alt ölçekler ve madde sayıları aşağıdaki gibidir:

1. Akranlarına karşı saldırganlık (7 madde)
2. Akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranışlar göstermek (10 madde)
3. Akranlarına karşı asosyal davranışlar göstermek (7 madde)
4. Akranlarına karşı korkulu-kaygılı olma (9 madde)
5. Akranları tarafından dışlanma (7 madde)
6. Aşırı hareketlilik (4 madde)

Ölçekteki tüm maddeler “Uygun Değil”, “Bazen Uygun”, “Tamamen Uygun” ifadeleriyle değerlendirilmektedir. Ölçekte, alt ölçeklerin yapısı gereği genel bir toplam puandan söz edilememektedir. Her bir alt ölçek, kendi içinde değerlendirilmektedir. Alt ölçeklerden alınan toplam puanlar, o ölçeğin temsil ettiği davranışın hangi sıklıkta gerçekleştirildiğini ifade etmiştir.

Ölçek, Gülay (2008) tarafından Türkçe 'ye uyarlanmıştır. Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği'nin dilsel eş değerlik çalışma grubunda, İstanbul ilinde yaşayan, anaokuluna devam eden, 5-6 yaş grubundan 120 çocuk yer almıştır. Dilsel eş değerlik çalışmasında, orijinal formların Türkçe'ye çeviri işlemleri gerçekleştirilmiştir. Çeviri işlemlerinin ardından istatistik işlemleri yapılmıştır. Çeviri ve istatistik işlemlerinin sonuçları, ölçeklerin dilsel eş değeriğe sahip olduğunu göstermektedir. Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği güvenilirlik, geçerlik çalışma grubunda, İstanbul ilinde yaşayan, anaokuluna devam eden, 5-6 yaş grubundan 746 çocuk ve 35 anaokulu öğretmeni yer almıştır.

Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği'nin tümü ve alt ölçeklerinin güvenilirlik çalışmaları için aritmetik ortalama, standart sapma değerleri, iç tutarlık katsayıları hesaplanmış, madde toplam, madde kalan işlemleri ve test- tekrar test güvenilirliği yapılmıştır. Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği'nin tümü ve alt ölçeklerinin geçerlik çalışmaları için kapsam geçerliliği, yapı geçerliliği, kriter geçerliliği, ölçeğin ayırt edici gücü hesaplanmıştır. Analizler, ölçeğin tamamının ve alt ölçeklerinin güvenilir ve geçerli olduğunu ortaya koymuştur. Dilsel eşdeğerlik çalışmasının ardından yapılan güvenilirlik geçerlik çalışmaları sonucunda, ölçeğin iç tutarlık katsayısı .81 olarak belirlenmiştir. Akranlarına karşı saldırganlık alt ölçeğinin iç tutarlık katsayısı .87, akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranışlar göstermek alt ölçeğinin iç tutarlık katsayısı .88, akranlarına karşı asosyal

davranışlar göstermek alt ölçeğinin iç tutarlık katsayısı .84, akranlarına karşı korkulu-kaygılı olma alt ölçeğinin iç tutarlık katsayısı .78, akranları tarafından dışlanma alt ölçeğinin iç tutarlık katsayısı .89, aşırı hareketlilik alt ölçeğinin iç tutarlık katsayısı .83 olarak belirlenmiştir (Gülay, 2009).

3.4 Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılan anket ve ölçeklerin, Milli Eğitim Bakanlığı Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı Yenimahalle ve Keçiören merkez ilçelerinde yer alan ilkokullara bağlı anasınıflarına devam eden 5–6 yaş çocuklara uygulanabilmesi için gerekli izinler alınmıştır (Ek,1).

5-6 yaş çocukların bağlanma stillerinin akran ilişkilerine etkisinin incelenmesinin amaçlandığı araştırmada, 2015-2016 eğitim-öğretim yılının ikinci yarısında Ankara ili Yenimahalle ve Keçiören merkez ilçelerinde örnekleme alınan resmi ilkokullara bağlı anasınıflarının araştırmaya katılmaya gönüllü olan yöneticileri ve öğretmenleri ile görüşülerek, araştırma hakkında bilgi verilmiştir. Araştırmada 2015-2016 öğretim yılında Yenimahalle'de 5 anasınıfı ve Keçiören'de 8 anasınıfından toplam 255 çocuğa araştırmacı tarafından “Güvenli Yer Senaryoları Testi” uygulanmıştır. Çocuklara araştırmacı tarafından uygulanan “Güvenli Yer Senaryoları Testi” sonucunda 135 güvenli bağlanan, 120 güvensiz bağlanan çocuk sayısına ulaşılmıştır. Daha sonra öğretmenler aracılığıyla ailelere “Genel Bilgi Formu” gönderilmiştir. Ailelerden dönen anketler sonucunda güvenli bağlanan çocuklarda bilgileri eksiklik olan ve araştırmaya katılmak istemeyen annelerin çocukları çalışmaya dahil edilmemiştir (35 çocuk). Güvensiz bağlanan çocuklarda da anket bilgileri eksiklik olan, araştırmaya katılmak istemeyen annelerin çocukları ve anne ve babası boşanmış olan çocuklar (20 çocuk) çalışmaya dahil edilmemiştir. Bu şekilde 100 güvensiz bağlanan çocuk sayısına ulaşılmıştır. Böylece 100 güvenli bağlanan, 100 güvensiz bağlanan toplam 200 çocuk araştırmanın örneklem grubunu oluşturmuştur. Araştırmaya alınan 200 çocuğun akran ilişkilerini belirlemek amacıyla “Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği” her çocuk için öğretmenleri tarafından doldurulmuştur.

3.5 Verilerin Analizi

Araştırmada anasınıfına devam eden çocukların ve ailelerinin demografik bilgilerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen Genel Bilgi Formu, kullanılmıştır. Ayrıca çocukların bağlanma stillerinin belirlenmesi amacıyla Uluç (2005) tarafından geliştirilen “Güvenli Yer Senaryoları Testi” ve çocukların akran ilişkilerini incelemek amacıyla orijinali Ladd ve Profilet (1996) tarafından geliştirilen (Ladd and Profilet Child Behavior Scale) Türkçe’ye uyarlama çalışması Gülay (2008) tarafından yapılan “Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği” kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS paket programında analiz edilmiştir. Güvenli ve güvensiz bağlanan çocukların akran ilişkileri incelenirken Ladd ve Profilet Davranış Ölçeği alt boyut puanları değişkenlerin normal dağılım göstermemesi nedeniyle Mann Whitney U testi ile hesaplanmıştır. Güvenli ve güvensiz bağlanan çocukların demografik özelliklerine göre akran ilişkileri arasında anlamlı farklılık olup olmadığı değişkenlerin normal dağılım göstermemesi nedeniyle Mann Whitney U ve Kruskal Wallis-H Testi ile sınanmıştır. Gruplar arasında anlamlı farklılıkların görülmesi durumunda Post-Hoc Çoklu Karşılaştırma Testi ile aralarında farklılık olan gruplar belirlenmiştir.

Sonuçlar yorumlanırken anlamlılık düzeyi olarak 0,05 kullanılmış olup; $p < 0,05$ olması durumunda anlamlı bir farklılığın olduğu, $p > 0,05$ olması durumunda ise anlamlı bir farklılığın olmadığı belirtilmiştir.

Verilerin çözümlenmesinden elde edilen bulgular, tablolar şeklinde gösterilmiş ve sonuçlar yorumlanmıştır.

BÖLÜM 4

BULGULAR VE YORUM

Araştırma, anasınıfına devam eden 5-6 yaş çocukların bağlanma stillerine akran ilişkilerine etkisini incelemek amacıyla yapılan bu araştırmada elde edilen bulgular;

- 5-6 yaş çocukların bağlanma stillerine göre akran ilişkilerine ilişkin bulgu Tablo 3 'de verilmiştir.
- Güvenli ve güvensiz bağlanan 5-6 yaş çocukların demografik özelliklerine göre akran ilişkilerine ilişkin bulgular Tablo 4-19 arasında verilmiştir.

4.1 5-6 Yaş Çocukların Bağlanma Stillerine Göre Akran İlişkilerine İlişkin Bulgular

5-6 yaş çocuklarının bağlanma stillerine göre akran ilişkileri farklılık göstermekte midir?

Araştırma kapsamında 5-6 yaş çocukların Ladd ve Profilet Davranış Ölçeği akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış, akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme, akranları tarafından dışlanma, akranlarına karşı kaygılı korkulu olma, aşırı hareketlilik ve akranlarına karşı saldırganlık alt boyut puanları ve bağlanma stilleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. İnceleme sürecinde önce varyansların homojen olup olmadığı test edilmiştir. Varyanslar homojen olmadığından dolayı sonuçlar Mann Whitney U testi ile hesaplanmıştır. Sonuçlar Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3

Çocukların Bağlanma Stillerine Göre Akran İlişkileri Puanlarına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Akran İlişkileri	Bağlanma Stilleri	Mann Whitney U Testi					
		n	$\bar{X}$	ss	Sıra Ort.	z	p
Akranlarına Karşı Yardımı Amaçlayan Sosyal Davranış Gösterme	Güvenli bağlanan	100	15,19	3,41	121,94		
	Güvensiz bağlanan	100	12,47	3,80	79,06	-5,262	0,001
	Toplam	200	13,83	3,85			
Akranlarına Karşı Asosyal Davranış Geliştirme	Güvenli bağlanan	100	0,69	1,55	72,50		
	Güvensiz bağlanan	100	3,58	3,35	128,51	-7,256	0,001
	Toplam	200	2,13	2,98			
Akranları Tarafından Dışlanma	Güvenli bağlanan	100	0,13	0,82	79,06		
	Güvensiz bağlanan	100	2,77	3,66	121,94	-6,749	0,001
	Toplam	200	1,45	2,96			
Akranlarına Karşı Kaygılı Korkulu Olma	Güvenli bağlanan	100	1,38	2,46	69,73		
	Güvensiz bağlanan	100	5,00	3,87	131,28	-7,731	0,001
	Toplam	200	3,19	3,71			
Aşırı Hareketlilik	Güvenli bağlanan	100	1,26	1,78	81,86		
	Güvensiz bağlanan	100	2,76	2,43	119,15	-4,696	0,001
	Toplam	200	2,01	2,25			
Akranlarına Karşı Saldırganlık	Güvenli bağlanan	100	0,79	1,46	75,76		
	Güvensiz bağlanan	100	3,32	3,52	125,24	-6,321	0,001
	Toplam	200	2,05	2,97			

Tablo 3 incelendiğinde, akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme alt boyut puanı bakımından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p < 0,05$). Güvensiz bağlanan çocukların ($\bar{X} = 12,47$) akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme alt boyut puanı güvenli bağlanan çocuklara göre ($\bar{X} = 15,19$) anlamlı derecede düşüktür.

Akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme alt boyut puanı bakımından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p < 0,05$). Güvenli bağlanan çocukların ($\bar{X} = 0,69$) akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme alt boyut puanı güvensiz bağlanan çocuklara göre ($\bar{X} = 3,58$) anlamlı derecede düşüktür.

Akranları tarafından dışlanma alt boyut puanı bakımından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p < 0,05$). Güvenli bağlanan çocukların ($\bar{X} = 0,13$)

akranları tarafından dışlanma alt boyut puanı güvensiz bağlanan çocuklara göre ($\bar{X} = 2,77$) anlamlı derecede düşüktür.

Akranlarına karşı kaygılı korkulu olma alt boyut puanı bakımından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p < 0,05$). Güvenli bağlanan çocukların ($\bar{X} = 1,38$) akranlarına karşı kaygılı korkulu olma alt boyut puanı güvensiz bağlanan çocuklara göre ($\bar{X} = 5,00$) anlamlı derecede düşüktür.

Aşırı hareketlilik alt boyut puanı bakımından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p < 0,05$). Güvenli bağlanan çocukların ($\bar{X} = 1,26$) aşırı hareketlilik alt boyut puanı güvensiz bağlanan çocuklara göre ($\bar{X} = 2,76$) anlamlı derecede düşüktür.

Akranlarına karşı saldırganlık alt boyut puanı bakımından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p < 0,05$). Güvenli bağlanan çocukların ($\bar{X} = 0,79$) akranlarına karşı saldırganlık alt boyut puanı güvensiz bağlanan çocuklara göre ($\bar{X} = 3,32$) anlamlı derecede düşüktür.

Araştırma bulgularına bakıldığında, çocuğun bağlanma stillerinin akran ilişkileri üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir.

Doğumdan sonra çocuğun ilk etkileşimde bulunduğu ve kendisine en yakın olan kişi annedir. Doğumdan sonra başlayan bu ilk etkileşim daha sonraki dönemlerde de devam etmektedir. Çocukta sosyal ilişkilerin gelişmesinde; anne çocuk diyalogunun ve bunun sonucunda oluşan güvenli-güvensiz bağın önemli bir rolü vardır. Anne ile çocuk arasında kurulan sağlıklı iletişim ve güvenli bağ, çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirmesini ve sonraki yıllarda da akranları ile olumlu ilişkiler kurmasını sağlamaktadır (Yörükoğlu,2010).

Anne baba ve çocuk arasında kurulan sağlıklı iletişim ve olumlu ilişki çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirmesini sağlamakta ve akranları ile olumlu ilişkiler kurması için temel oluşturmaktadır. Bundan dolayı özellikle annesiyle sağlıklı iletişim kuramayan çocuk sonraki yıllarda da iletişimlerinde zorluklar yaşayabilmektedir. Dolayısıyla bebeklik döneminden itibaren güvenli bağ geliştiren çocuklar güvenli bağ geliştirmeyen akranlarından daha güvenli, daha mutlu, daha sosyal, daha işbirliğine açık ve karşılaştıkları sorunları çözmede daha istekli oldukları söylenebilir. Ayrıca güvenli bağlanan çocuklar ileride yaşıtları arasında lider, sosyal açıdan ilgili, başkalarının ilgisini çeken, öğrenmeye

istekli ve çevresine karşı ilgili bireyler olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaşamın ilk yıllarında sık sık el değiştiren ya da annelerinden ayrı kalan bundan dolayı ebeveyne güvensiz bağlanan çocukların ise yaşamlarının sonraki dönemlerinde gösterdikleri davranış bozukluklarının nedeni olarak öncelikle ebeveyn ile olumlu sosyal ilişkiler kuramamasından kaynaklandığı düşünülebilir.

Güvenli bağlanan çocuklar; 3 yaşından 5 yaşına kadar daha meraklı, yetenekli, empatik, esnek ve özgüvenli olmaktadır. Bu çocuklar, yalnız kaldıklarında daha iyi tepkiler verip daha yakın ilişkiler kurabilirler. Ebeveynleri, okul öncesi öğretmenleri ve akranlarıyla daha pozitif etkileşim kurup anlaşmazlıkları daha iyi çözebilirler. Onlar genelde daha bağımsızdırlar. Sadece ihtiyaç duyduklarında öğretmenlerinden yardım isterler (Papalia'dan aktaran Seven, 2006). Yine bebeklikte güvenli bağlanıp bu yaşlara gelen çocukların daha dirençli, yeterli öz kontrole sahip ve daha meraklı oldukları tespit edilmiştir. Bunun aksine güvensiz bağlanan çocukların okulöncesi çağda arkadaşlarına karşı daha saldırgan davranışlar sergiledikleri tespit edilmiştir (Vaughn'dan aktaran Seven, 2006).

Bu araştırmada güvenli bağlanan çocukların akranlarına karşı olumlu sosyal davranışlar puanının; güvensiz bağlanan çocukların ise aşırı hareketli, akranları tarafından dışlanma, akranlarına karşı asosyal davranışlar geliştirme, kaygılı korkulu olma ve saldırgan davranışlar puanının yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.

Araştırmanın bulgularıyla benzer olarak Muris vd. (2000) çalışmalarında 12 yaş çocuklarında bağlanma stili, kaygı semptom düzeyleri ve depresyon arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Araştırma sonucuna bakıldığında güvensiz bağlanan çocukların güvenli bağlanan çocuklara göre daha yüksek düzeyde kaygı semptomları ve depresyon sergiledikleri belirlenmiştir.

Kochanska (2001) tarafından yapılan araştırmada 112 çocuk üzerinde korku, kızgınlık ve neşelilik durumunun gelişimi incelenmiştir. Çocuklar, 9, 14, 22 ve 33 aylarda korku, kızgınlık ve neşeye ilgili bilgi edinmek için laboratuvar ortamında gözlenmiştir. 14. ayda anne çocuk bağı “Yabancı Durum” metoduyla değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda bağlanma grupları arasında (güvenli, güvensiz) 14. ayda duygusal gelişim yörüngesi içinde farklılıklar görülmüştür. Güvensiz bağlanan çocuklar, en korkulu, en az neşeli ve korku duygusunun en güçlü olduğu çocuklar olmuşlardır. Güvenli bağlanan çocukların anlamlı olarak ikinci ve üçüncü yılda daha az kızgınlık tepkileri verdiği anlaşılmıştır. Bu bağlamda

güvensiz bağlanan çocukların ise daha korkulu, daha az neşeli ve daha kızgın oldukları tespit edilmiştir.

Arıkoğlu (2003), çalışmasında yetişkin bağlanma stilleri ile bağlanma ile ilgili olan kaçınma boyutu, kaygı boyutu ve sosyo-duygusal durum arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın sonuçlarına bakıldığında bağlanma stilleri ile bağlanma boyutları ve olumsuz duygu düzenleme beklentileri arasında anlamlı farklar elde edilmiştir. Güvenli bağlanan kişiler düşük kaygı ve düşük kaçınma, düşük sıkıntı, yüksek kendini denetleyebilme ve yüksek olumsuz duygu düzenleme beklentileri belirtmişlerdir. Güvensiz bağlanan kişiler ise düşük kaygı ve yüksek kaçınma, düşük kendini denetleyebilme ve olumsuz duygu düzenleme belirtileri yüksek olarak belirlenmiştir.

Rhodes (2003) çalışmasında 4 yaşındaki 16 çocuk ve anneleriyle ebeveyn-çocuk ve çocuk-akran ilişkilerini incelemiştir. Sonuçlara bakıldığında, annelerine güvenli bağlanan ve anneleriyle olumlu ilişkiler geliştiren çocukların akranlarıyla ilişkilerinin de olumlu olduğunu, işbirliği ve yakın oyunlarda daha başarılı oldukları belirlenmiştir. Annelerine güvenli bağlanmayan ve anneleriyle olumsuz ilişkiler geliştiren çocukların akran ilişkilerinde daha saldırgan ya da kaçınmacı oldukları belirlenmiştir.

Moss vd. (2006) çalışmalarında 6 yaş çocuklarının bağlanma stilleri ve iki yıl sonra anne, çocuk ve öğretmen bildirimine dayanan içselleştirilmiş ve dışsallaştırılmış davranış problemlerini boylamsal olarak incelemişlerdir. Araştırma bulgularına göre güvensiz bağlanan çocukların güvenli bağlanan çocuklara göre anlamlı derecede yüksek içselleştirilmiş ve dışsallaştırılmış davranış problemlerine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

James (2009) orta çocukluktaki çocukların bağlanma stilleri ile davranış problemleri arasındaki ilişkileri inceleyen araştırmasının sonucunda ebeveynlerinden birine güvenli bağlanan çocuklar daha az depresif semptom bildirmişlerdir. Tüm bu sonuçlar araştırma bulgularıyla karşılaştırıldığında günümüzde de güvensiz bağlanan çocukların güvenli bağlanan çocuklardan daha fazla sosyal ilişki kuramama ve davranış bozuklukları gösterme durumlarının devam ettiği söylenebilir.

Ancak araştırma bulgularının aksine Sözügeçer (2011) çalışmasında 1-12 yaş çocuklarının bağlanma güvenliği, aile işlevleri ve davranış problemleri arasındaki ilişkide anne kabul-red algılarının aracı rolünü incelemiştir. Araştırmanın sonuçlarına bakıldığında bağlanma güvenliği ile içselleştirilmiş ve dışsallaştırılmış davranış problemleri arasındaki ilişkide

anne kabul-red algısının aracı rolüne ilişkin yapılan analizde, anneden algılanan sıcaklık-duygulanım, düşmanlık-saldırganlık, umursamazlık-ihmal ve farklılaşmamış reddin aracı değişken olmadığı bulunmuştur. Sümer ve Şendağ (2009) çalışmalarında orta çocukluk döneminde ebeveynlere bağlanmanın kaygı üzerindeki etkileri ve bu ilişkide öznel benlik alanlarının aracı rolünü incelemişlerdir. Araştırma sonucunda anne ve babaya bağlanmanın kaygı üzerinde doğrudan etkisinin olmadığı belirlenmiştir.

4.2 Güvenli ve Güvensiz Bağlanan 5-6 Yaş Çocukların Demografik Özelliklerine Göre Akran İlişkilerine İlişkin Bulgular

Güvenli ve güvensiz bağlanan çocukların akran ilişkileri çocuğun yaşına göre farklılık göstermekte midir?

Araştırma kapsamında çocukların Ladd ve Profilet Davranış Ölçeği akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış, akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme, akranları tarafından dışlanma, akranlarına karşı kaygılı korkulu olma, aşırı hareketlilik ve akranlarına karşı saldırganlık alt boyut puanları ve çocuğun yaşı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. İnceleme sürecinde önce varyansların homojen olup olmadığı test edilmiştir. Varyanslar homojen olmadığından dolayı Mann Whitney U testi hesaplanmıştır. Sonuçlar Tablo 4 ve Tablo 5’de gösterilmiştir.

Tablo 4

Güvenli Bağlanan Çocukların Yaşına Göre Akran İlişkileri Puanlarına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Akran İlişkileri	Yaş	n	$\bar{X}$	Mann Whitney U Testi			
				ss	Sıra Ort.	z	p
Akranlarına Karşı	5	44	15,07	3,18	48,64		
Yardımlı Amaçlayan	6	56	15,29	3,61	51,96	-0,574	0,566
Sosyal Davranış Gösterme	Toplam	100	15,19	3,41			
Akranlarına Karşı Asosyal	5	44	0,34	0,75	45,5		
Davranış Geliştirme	6	56	0,96	1,93	54,43	-1,869	0,062
	Toplam	100	0,69	1,55			
Akranları Tarafından	5	44	0,05	0,21	49,75		
Dışlanma	6	56	0,20	1,09	51,09	-0,557	0,578
	Toplam	100	0,13	0,82			
Akranlarına Karşı Kaygılı	5	44	0,55	1,23	42,05		
Korkulu Olma	6	56	2,04	2,95	57,14	-2,964	0,003
	Toplam	100	1,38	2,46			
Aşırı Hareketlilik	5	44	0,80	1,23	44,27		
	6	56	1,62	2,06	55,39	-2,035	0,042
	Toplam	100	1,26	1,78			
Akranlarına Karşı Saldırganlık	5	44	0,66	0,83	48,93		
	6	56	0,89	1,81	51,73	-0,534	0,593
	Toplam	100	0,79	1,46			

Tablo 4 incelendiğinde, güvenli bağlanan çocuklarda akranlarına karşı kaygılı korkulu olma alt boyut puanı bakımından çocuğun yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p < 0,05$). Güvenli bağlanan çocuklarda 5 yaşındaki çocuğun akranlarına karşı kaygılı korkulu olma alt boyut puanı ($\bar{X}=0,55$) 6 yaşındaki çocuklara göre ($\bar{X}=2,04$) anlamlı derecede düşüktür. Bu bulguya göre güvenli bağlanan 6 yaşındaki

çocuklarda akranlarına karşı kaygılı korkulu olma davranışını gösterme durumu daha yüksek görülmüştür.

Güvenli bağlanan çocuklarda aşırı hareketlilik alt boyut puanı bakımından çocuğun yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Güvenli bağlanan çocuklarda 5 yaşındaki çocuğun aşırı hareketlilik alt boyut puanı ($\bar{X}=0,80$) 6 yaşındaki çocuklara göre ($\bar{X}=1,62$) anlamlı derecede düşüktür. Bu bulguya göre güvenli bağlanan 6 yaşındaki çocuklarda aşırı hareketlilik davranışını gösterme durumu daha yüksek görülmüştür.

Güvenli bağlanan çocuklarda akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme alt boyut puanı bakımından çocuğun yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (5 yaş $\bar{X}=15,07$, 6 yaş $\bar{X}=15,29$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvenli bağlanan çocukların akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvenli bağlanan çocuklarda akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme alt boyut puanı bakımından çocuğun yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (5 yaş $\bar{X}=0,34$, 6 yaş $\bar{X}=0,96$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvenli bağlanan çocukların akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvenli bağlanan çocuklarda akranları tarafından dışlanma alt boyut puanı bakımından çocuğun yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (5 yaş $\bar{X}=0,05$, 6 yaş $\bar{X}=0,20$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvenli bağlanan çocukların akranları tarafından dışlanma alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvenli bağlanan çocuklarda akranlarına karşı saldırganlık alt boyut puanı bakımından çocuğun yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (5 yaş $\bar{X}=0,66$, 6 yaş $\bar{X}=0,89$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvenli bağlanan çocukların akranlarına karşı saldırganlık alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Tablo 4 incelendiğinde güvenli bağlanan çocuklarda akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme, akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme, akranları

tarafından dışlanma ve akranlarına karşı saldırganlık alt boyutlarında çocuğun yaşı etkili olmazken akranlarına karşı kaygılı korkulu olma ve aşırı hareketlilik alt boyutlarında çocuğun yaşının etkili olduğu görülmüştür. Diğer bir anlatımla güvenli bağlanan 6 yaşındaki çocukların akranlarına karşı kaygılı korkulu olma ve aşırı hareketlilik alt boyut puanlarının 5 yaşındaki çocuklara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Bu bulguya göre güvenli bağlanmayla beraber hem 5 hem de 6 yaş çocukların akran ilişkilerinin olumlu olduğu söylenebilir. Ayrıca tablo 4’de yer alan araştırma bulgularına bakıldığında güvenli bağlanan 6 yaşındaki çocukların akranlarına karşı kaygılı korkulu olma ve aşırı hareketlilik alt boyut puanlarının 5 yaşındaki çocuklara göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

6-7 yaş okul öncesi dönemin sonu, okul döneminin başlangıcı ve gelişimin kritik dönemlerinden biridir. Önceki yıllarda rahat, uyumlu, sakin görünen çocuğun, bu yaşın ortalarına doğru değişmeye, daha uyumsuz ve hareketli bir görünüm almaya başladığı dikkat çekmektedir (Oktay, 1999). Bu doğrultuda Tablo 4’de araştırma bulgularına bakıldığında 6 yaşındaki çocukların gelişimsel özelliklerinden dolayı kaygılı korkulu olma ve aşırı hareketlilik alt boyutlarında yüksek puan almış oldukları söylenebilir. Araştırma bulgularıyla paralel olarak Kanlıklıçer (2005), yaşları 3-6 arasında değişen toplam 654 çocuk üzerinde yaptığı araştırmada 6 yaş grubu çocukların diğer yaş gruplarına oranla daha fazla aşırı hareketli-dikkatsiz ve de saldırgan oldukları belirlenmiştir. Kargı ve Erkan (2004), Ankara’da yaşları 3-5 yaş arasında değişen 338 çocuğun davranış sorunlarını inceledikleri çalışmalarında toplam sorun davranışlarda 4 yaş ile 5 yaş çocukları arasında anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. Sorun davranışların 5 yaş çocuklarında daha çok olduğu belirlenmiştir.

Literatür incelendiğinde araştırmanın bulgularıyla çelişen çalışmalar da bulunmaktadır. Zupan vd. (2000) yaşları 2 ile 6 arasında değişen 95 çocuğun davranış problemleri ile çeşitli değişkenler açısından ilişkilerin değerlendirildiği bir araştırma sonucunda davranış problemleri ile yaş ve cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını belirtmişlerdir.

New York’ta 455 okul öncesi dönem çocukların davranış sorunları üzerine yapılan araştırmada okul öncesi dönem çocuklarının hiperaktivite, dikkatsizlik ve ağır davranış problemleri gösterme düzeyleri incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, yaşı küçük olan çocukların yaşı büyük olan çocuklardan daha fazla davranış problemi gösterdikleri belirlenmiştir (Miller, Koplewicz ve Klein, 1997).

Tablo 5

Güvensiz Bağlanan Çocukların Yaşına Göre Akran İlişkileri Puanlarına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Akran İlişkileri	Yaş	Mann Whitney U Testi					
		n	$\bar{X}$	ss	Sıra Ort.	z	p
Akranlarına Karşı Yardımı	5	53	11,09	3,59	39,19	-4,169	0,001
Amaçlayan Sosyal Davranış Gösterme	6	47	14,02	3,45	63,26		
	Toplam	100	12,47	3,80			
Akranlarına Karşı Asosyal Davranış Geliştirme	5	53	4,34	3,20	57,92	-2,751	0,006
	6	47	2,72	3,34	42,13		
	Toplam	100	3,58	3,35			
Akranları Tarafından Dışlanma	5	53	4,00	3,78	59,43	-3,55	0,001
	6	47	1,38	2,98	40,43		
	Toplam	100	2,77	3,66			
Akranlarına Karşı Kaygılı Korkulu Olma	5	53	5,91	4,35	56,53	-2,217	0,027
	6	47	3,98	2,96	43,7		
	Toplam	100	5,00	3,87			
Aşırı Hareketlilik	5	53	3,09	2,31	55,45	-1,838	0,066
	6	47	2,38	2,52	44,91		
	Toplam	100	2,76	2,43			
Akranlarına Karşı Saldırganlık	5	53	4,34	3,54	59,88	-3,485	0,001
	6	47	2,17	3,14	39,93		
	Toplam	100	3,32	3,52			

Tablo 5 incelendiğinde, güvensiz bağlanan çocuklarda akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme alt boyut puanı bakımından çocuğun yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Güvensiz bağlanan çocuklarda 5 yaşındaki çocuğun akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme alt boyut puanı ($\bar{X}=11,19$) 6 yaşındaki çocuklara göre ($\bar{X}=14,02$) anlamlı derecede düşüktür.

Güvensiz bağlanan çocuklarda akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme alt boyut puanı bakımından çocuğun yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Güvensiz bağlanan çocuklarda 6 yaşındaki çocuğun akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme alt boyut puanı ($\bar{X}=2,72$) 5 yaşındaki çocuklara göre ($\bar{X}=4,34$) anlamlı derecede düşüktür.

Güvensiz bağlanan çocuklarda akranları tarafından dışlanma alt boyut puanı bakımından çocuğun yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Güvensiz bağlanan çocuklarda 6 yaşındaki çocuğun akranları tarafından dışlanma alt boyut puanı ($\bar{X}=1,38$) 5 yaşındaki çocuklara göre ($\bar{X}=4,00$) anlamlı derecede düşüktür.

Güvensiz bağlanan çocuklarda akranlarına karşı kaygılı korkulu olma alt boyut puanı bakımından çocuğun yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Güvensiz bağlanan çocuklarda 6 yaşındaki çocuğun akranlarına karşı kaygılı korkulu olma alt boyut puanı ($\bar{X}=3,98$) 5 yaşındaki çocuklara göre ($\bar{X}=5,91$) anlamlı derecede düşüktür.

Güvensiz bağlanan çocuklarda aşırı hareketlilik alt boyut puanı bakımından çocuğun yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (5 yaş $\bar{X}=3,09$, 6 yaş $\bar{X}=2,38$) Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvensiz bağlanan çocukların aşırı hareketlilik alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvensiz bağlanan çocuklarda akranlarına karşı saldırganlık alt boyut puanı bakımından çocuğun yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Güvensiz bağlanan çocuklarda 6 yaşındaki çocuğun akranlarına karşı saldırganlık alt boyut puanı ($\bar{X}=2,17$) 5 yaşındaki çocuklara göre ($\bar{X}=4,34$) anlamlı derecede düşüktür.

Tablo 5’de araştırma bulgularına bakıldığında, güvensiz bağlanan çocuklarda çocuğun yaşının akran ilişkileri üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir. Buna göre 6 yaşta çocuklar 5 yaşa göre daha olumlu akran ilişkileri kurabilmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında çocuğun yaşı ilerledikçe akran ilişkilerinin olumlu yönde değişim gösterdiği söylenebilir. Bu ilişkilerin en yoğun olduğu dönemlerden biri okul öncesi dönemdir. Okul öncesi dönemde akran ilişkileri birçok faktöre bağlı olarak değişkenlik gösterebilir. Çocuğun yaşına göre akran ilişkilerinin gelişimi incelendiğinde, yaş ilerledikçe çocuklarda akran ilişkilerinin yapısının geliştiği görülmektedir. Bu durumun birçok faktöre bağlı olarak değişkenlik gösterdiği söylenebilir. Bu faktörler; akranlarla geçirilen zamanın artması, yaşın ilerlemesi ve oyun yaşantısıdır. Yaş ilerledikçe gelişim alanlarında sağlanan olgunlaşma, çocukların akran ilişkilerine sosyal davranışlardaki artış olarak yansımaktadır. Ayrıca akran ilişkilerinin başlaması ve gelişmesi için önemli bir zemin görevi olan oyun da çocukların yaşına bağlı olarak gelişmektedir. Oyun gruplarının sayısı, yaşla birlikte artmakta, tek başına oyundan grup ve işbirlikli oyunlara geçilmektedir. Akranlarla geçirilen zamandaki artış ve olgunlaşma sonucunda ortaya çıkan sosyal davranışlar ve

oyunlar bir bütün olarak okul öncesi dönemdeki akran ilişkilerinin zamanla artmasını ve olumlu yönde gelişmesini sağlamaktadır.

Erten Sarıkaya ve Gülay Ogelman (2013) “Okul Öncesi Eğitimi Almış Çocukların Akran İlişkileri Değişkenlerinin 5 ve 6 Yaşta İncelenmesi: İki Yıllık Boylamsal Çalışma” isimli bir çalışma yapmışlardır. Araştırmalarının genel sonucuna göre; okulöncesi eğitimi almış çocukların saldırganlık düzeyleri, sosyal olmayan davranış düzeyleri, korkulu-kaygılı olma düzeyleri, dışlanma düzeyleri 6 yaşta düşüş göstermekte iken olumlu sosyal davranış düzeyleri 6 yaşta artış göstermektedir.

Schrepferman ve arkadaşları (2006), tarafından yapılan boylamsal araştırmada beş buçuk yaşındaki 133 kız ve 134 erkek çocuğun anaokulundan, ilköğretim 4. sınıfa dek izlendiği araştırmada akran ilişkileri ile depresyon arasındaki ilişki incelenmiştir. Sonuçlarda, anaokulunda akranlarla etkileşimin, yakınlığın, çocukları ileriki yıllarda depresyondan koruyucu bir faktör olduğu belirlenmiştir. Akranlarla yakın ilişkilerin, destek, sosyal beceri gelişimi ve güven duygusunu sağladığı ortaya konulmuştur. Araştırma bulgularıyla benzer olarak Gülay (2011) tarafından yaş ve cinsiyet açısından 5-6 yaş çocuklarının akran ilişkilerinin incelenmesi amacıyla yapılan araştırma sonucunda; 6 yaş çocukları 5 yaşa göre ilişkilerinde daha olumlu davranışlar göstermektedir.

Ayrıca tablo 5’de araştırma bulgularına bakıldığında güvensiz bağlanan çocukların akranlarına karşı saldırganlık ve akranları tarafından dışlanma alt boyut puanlarının 5 yaş çocuklarında 6 yaşındaki çocuklara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Monks ve arkadaşları (2002), 4-6 yaş arası İspanyol anaokuluna devam eden çocuklarda saldırganlık, şiddete maruz kalma, şiddeti destekleme, maruz kalanı savunma ve izleyici olma gibi saldırganlık ile ilgili rollerinin incelediği araştırma bu bulguyu desteklemektedir. Araştırma sonucunda, 4-5 yaşındaki saldırgan çocukların sosyal açıdan da reddedilmiş çocuklar olduğu bulunmuştur.

Tablo 4 ve 5’de araştırma bulgularına bakıldığında güvensiz bağlanan çocuklarda akranlarına karşı kaygılı korkulu olma alt boyut puanı 5 yaşta 6 yaştan daha yüksek olduğu görülmekte iken aynı alt boyut puanı güvenli bağlanan çocuklarda 6 yaşta 5 yaştan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu şekilde farklı sonuçların alınmasında örneklemdeki çocukların bireysel farklılıklarının ve akranlarıyla geçirmiş oldukları olumlu veya olumsuz yaşantılarının etkili olduğu söylenebilir.

Güvenli ve güvensiz bağlanan çocukların akran ilişkileri çocuğun cinsiyetlerine göre farklılık göstermekte midir?

Araştırma kapsamında çocukların Ladd ve Profilet Davranış Ölçeği akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış, akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme, akranları tarafından dışlanma, akranlarına karşı kaygılı korkulu olma, aşırı hareketlilik ve akranlarına karşı saldırganlık alt boyut puanları ve çocuğun cinsiyeti arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. İnceleme sürecinde önce varyansların homojen olup olmadığı test edilmiştir. Varyanslar homojen olmadığından dolayı Mann Whitney U testi hesaplanmıştır. Sonuçlar Tablo 6 ve Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 6

Güvenli Bağlanan Çocukların Cinsiyetine Göre Akran İlişkileri Puanlarına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Akran İlişkileri	Cinsiyet	Mann Whitney U Testi					
		n	$\bar{X}$	ss	Sıra Ort.	z	p
Akranlarına Karşı	Kız	54	15,65	3,21	53,75		
Yardımlı Amaçlayan	Erkek	46	14,65	3,59	46,68	-1,224	0,221
Sosyal Davranış Gösterme	Toplam	100	15,19	3,41			
Akranlarına Karşı Asosyal	Kız	54	0,76	1,81	51,92		
Davranış Geliştirme	Erkek	46	0,61	1,18	48,84	-0,647	0,517
	Toplam	100	0,69	1,55			
Akranları Tarafından	Kız	54	0,06	0,23	50,25		
Dışlanma	Erkek	46	0,22	1,19	50,79	-0,227	0,820
	Toplam	100	0,13	0,82			
Akranlarına Karşı Kaygılı	Kız	54	1,15	2,23	48,54		
Korkulu Olma	Erkek	46	1,65	2,71	52,8	-0,841	0,400
	Toplam	100	1,38	2,46			
Aşırı Hareketlilik	Kız	54	1,04	1,41	48,42		
	Erkek	46	1,52	2,13	52,95	-0,832	0,405
	Toplam	100	1,26	1,78			
Akranlarına Karşı Saldırganlık	Kız	54	0,52	0,64	45,29		
	Erkek	46	1,11	2,00	56,62	-2,170	0,030
	Toplam	100	0,79	1,46			

Tablo 6 incelendiğinde, güvenli bağlanan çocuklarda akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme alt boyut puanı bakımından çocuğun cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (Kız $\bar{X}=15,65$, Erkek $\bar{X}=14,65$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvenli bağlanan çocukların akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvenli bağlanan çocuklarda akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme alt boyut puanı bakımından çocuğun cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (Kız $\bar{X}=0,76$, Erkek $\bar{X}=0,61$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvenli bağlanan çocukların akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvenli bağlanan çocuklarda akranlarına akranları tarafından dışlanma alt boyut puanı bakımından çocuğun cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (Kız $\bar{X}=0,06$, Erkek $\bar{X}=0,22$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvenli bağlanan çocukların akranları tarafından dışlanma alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvenli bağlanan çocuklarda akranlarına karşı kaygılı korkulu olma alt boyut puanı bakımından çocuğun cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (Kız $\bar{X}=1,15$, Erkek $\bar{X}=1,65$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvenli bağlanan çocukların akranlarına karşı kaygılı korkulu olma alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvenli bağlanan çocuklarda aşırı hareketlilik alt boyut puanı bakımından çocuğun cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (Kız $\bar{X}=1,04$, Erkek $\bar{X}=1,52$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvenli bağlanan çocukların aşırı hareketlilik alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvenli bağlanan çocuklarda akranlarına karşı saldırganlık alt boyut puanı bakımından çocuğun cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Güvenli bağlanan çocuklarda kız çocukların akranlarına karşı saldırganlık alt boyut puanı ($\bar{X}=0,52$) erkek çocuklarına göre ($\bar{X}=1,11$) anlamlı derecede düşüktür.

Tablo 7

Güvensiz Bağlanan Çocukların Cinsiyetine Göre Akran İlişkileri Puanlarına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Akran İlişkileri	Cinsiyet	Mann Whitney U Testi					
		n	$\bar{X}$	ss	Sıra Ort.	z	p
Akranlarına Karşı Yardımı Amaçlayan Sosyal Davranış Gösterme	Kız	45	13,02	3,6	54,76	-1,336	0,182
	Erkek	55	12,02	3,94	47,02		
	Toplam	100	12,47	3,80			
Akranlarına Karşı Asosyal Davranış Geliştirme	Kız	45	3,33	3,02	49,30	-0,379	0,705
	Erkek	55	3,78	3,61	51,48		
	Toplam	100	3,58	3,35			
Akranları Tarafından Dışlanma	Kız	45	2,07	3,18	44,99	-1,865	0,062
	Erkek	55	3,35	3,94	55,01		
	Toplam	100	2,77	3,66			
Akranlarına Karşı Kaygılı Korkulu Olma	Kız	45	5,04	3,86	51,28	-0,244	0,808
	Erkek	55	4,96	3,91	49,86		
	Toplam	100	5,00	3,87			
Aşırı Hareketlilik	Kız	45	1,96	1,91	41,34	-2,894	0,004
	Erkek	55	3,42	2,62	57,99		
	Toplam	100	2,76	2,43			
Akranlarına Karşı Saldırganlık	Kız	45	2,33	2,53	43,51	-2,213	0,027
	Erkek	55	4,13	4,00	56,22		
	Toplam	100	3,32	3,52			

Tablo 7 incelendiğinde, güvensiz bağlanan çocuklarda akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme alt boyut puanı bakımından çocuğun cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (Kız $\bar{X}=13,02$, Erkek $\bar{X}=12,02$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvensiz bağlanan çocukların akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvensiz bağlanan çocuklarda akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme alt boyut puanı bakımından çocuğun cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (Kız $\bar{X}=3,33$, Erkek $\bar{X}=3,78$). Diğer bir anlatımla araştırmaya

alınan güvensiz bağlanan çocukların akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvensiz bağlanan çocuklarda akranlarına akranları tarafından dışlanma alt boyut puanı bakımından çocuğun cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (Kız $\bar{X}=2,07$, Erkek $\bar{X}=3,35$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvensiz bağlanan çocukların akranları tarafından dışlanma alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvensiz bağlanan çocuklarda akranlarına karşı kaygılı korkulu olma alt boyut puanı bakımından çocuğun cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (Kız $\bar{X}=5,04$, Erkek $\bar{X}=4,96$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvensiz bağlanan çocukların akranlarına karşı kaygılı korkulu olma alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvensiz bağlanan çocuklarda aşırı hareketlilik alt boyut puanı bakımından çocuğun cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Güvensiz bağlanan çocuklarda kız çocukların aşırı hareketlilik alt boyut puanı ($\bar{X}=1,96$) erkek çocuklarına ($\bar{X}=3,42$) göre anlamlı derecede düşüktür.

Güvensiz bağlanan çocuklarda akranlarına karşı saldırganlık alt boyut puanı bakımından çocuğun cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Güvensiz bağlanan çocuklarda kız çocukların akranlarına karşı saldırganlık alt boyut puanı ($\bar{X}=2,33$) erkek çocuklarına göre ($\bar{X}=4,13$) anlamlı derecede düşüktür.

Araştırma bulgularına göre çocuğun cinsiyeti güvenli bağlanan çocuklarda akran ilişkilerinde akranlarına karşı saldırganlık alt boyutunda, güvensiz bağlanan çocuklarda ise akranlarına karşı saldırganlık ve aşırı hareketlilik alt boyutlarında etkili olmaktadır. Erkek çocuklarda aşırı hareketlilik ve akranlarına karşı saldırganlık alt boyut puanları kız çocuklarına göre daha yüksek tespit edilmiştir. Bu durumun ortaya çıkmasında ülkemizde ailelerin kız ve erkek çocuklarını yetiştirme tarzlarından, kız çocuklarının mizaç olarak erkek çocuklarına göre daha fazla prososyal davranış gösterme eğilimleri olmasından ve ayrıca toplumumuzda erkek çocuklarının göstermiş olduğu aşırı hareketlilik ve saldırganlık davranışlarına daha toleranslı yaklaşılmasından kaynaklandığı düşünülebilir.

Araştırmada elde edilen bu bulgu bazı çalışmaların sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Crick, Casas ve Mosher, (1997) Okulöncesi Sosyal Davranış Ölçeği' nin (Preschool Social Behavior Scale) ve öğretmen-akran formlarının güvenilirlik geçerlik çalışmalarının yapıldığı çalışmaları erkeklerin saldırganlığa kızlara göre daha eğilimli oldukları belirlenmiştir. Walker (2004) tarafından Avusturyalı okul öncesi çocuklarının cinsiyet, sosyal konum ve sosyal davranışları arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmanın sonuçlarına göre, erkekler, kızlara göre akran grubu içerisinde anlaşmazlıkları çözerken saldırgan ve zarar verici stratejileri daha sık kullanmaktadırlar.

3-5 yaş arası (48 erkek, 63 kız) 111 çocuğun katıldığı bir çalışmada da (Walker, 2005), sosyal yeterlikle cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki incelenmiştir. Sonuçlara göre, erkekler, kızlara göre saldırgan ve zarar verici davranışları daha sık, başkalarına yardımı amaçlayan sosyal davranışları da daha seyrek gerçekleştirmektedirler. Saldırgan davranışta, yaş ve cinsiyet farklılık ile ilgili yapılan bir çalışmada (Tallandini, 2004), erkekler fiziksel saldırganlıkta, kızlara göre daha yüksek puanlar almışlardır. Gülay (2008), akran ilişkilerini çeşitli değişkenler açısından incelemek için yapmış olduğu araştırmada erkek çocukların kız çocuklarına göre daha hareketli ve daha saldırgan olduklarını tespit etmiştir.

Anaokulu öğrencisi 92 erkek ve 90 kızın katıldığı bir araştırmada (Walker, Berthelsen ve Irwing, 2001), yaş ortalaması 62 ay olan çocukların mizaçları, cinsiyetleri ve sosyal statüleri karşılaştırılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre cinsiyet farklılıkları ile mizaç arasında ilişki bulunmuştur. Şöyle ki erkekler, kızlara göre daha tepkisel, baskıcı bulunmuşlardır. 4-6 yaşlarındaki 104 çocuğun katıldığı bir diğer araştırmada (Monks, Smith ve Swettenham, 2005), çocukların akran şiddetinde alabilecekleri roller (saldırgan, savunan, şiddete maruz kalan) ile sosyal bilişsel becerileri, bağlanma profilleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Sonuçlara göre çocukların % 30' u hiçbir role girmemektedir. Çocukların % 32' si saldırgan, % 22' si şiddete maruz kalan, % 16'sı ise savunucu rolünde oldukları tespit edilmiştir. Genel anlamda, erkekler, kızlardan daha saldırgan bulunmuşlardır. Saldırgan erkekler, fiziksel saldırıya başvururken, kızlar ilişkisel saldırganlıklar göstermişlerdir.

Bunların yanı sıra saldırganlıkta cinsiyetler arasında farklılığın bulunmadığını ya da kız çocukların aleyhine farklılığın bulunduğunu ifade eden araştırma sonuçlarına da rastlanılmaktadır. Vaillancourt ve arkadaşları (2007) tarafından yapılan, dolaylı saldırganlığın gelişiminin incelendiği, uzun süreli bir araştırmaya 1401 (665 kız, 736 erkek) Kanadalı çocuk katılmıştır. Çocuklar 2 yaşlarından 10 yaşlarına kadar

gözlemlenmişlerdir. Araştırmanın sonuçlarına göre dolaylı saldırganlık, ileriki yaşlardaki psikososyal uyumu etkileyebilmektedir. Yapılan her ölçümde, kızların erkeklere göre dolaylı saldırganlığa daha sık başvurdukları belirlenmiştir.

İki aşamada gerçekleştirilen diğer bir araştırmada (Giles ve Heyman, 2005), ise cinsiyet ve saldırganlık arasındaki ilişki incelenmiştir. İlk çalışmada, anaokulu öğrencilerinin (41 çocuk, 3,5-5 yaş arası) cinsiyet ve saldırganlık üzerine görüşleri değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda, kız çocuklarının, erkeklere göre fiziksel saldırganlığa daha sık başvurduklarını belirtmişlerdir. Çalışmanın son aşamasında da 3-5, 5 yaş arasında 40 anaokulu öğrencisi ile 7-8 yaşlarında 40 ilköğretim 1. ve 2. sınıf öğrencisi yer almıştır. Bu çalışmada da anaokulu öğrencileri, ilköğretim öğrencilerine göre kızları ilişkisel saldırganlığa, erkekleri de fiziksel saldırganlığa yatkın bulmuşlardır. Ostrov ve Keating (2004) tarafından yapılan, 64 aylık, 48 çocuğun katıldığı bir araştırmada, çocukların cinsiyetlerine göre sosyal konumları ve saldırganlıkları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, kızlar erkeklere göre fiziksel ve sözel saldırganlığa daha sık başvurumaktadırlar.

Bu araştırmanın ve yukarıdaki çalışmaların sonuçlarına bakıldığında cinsiyet faktörüne göre kız çocuklarının erkeklere oranla daha az akranlarına karşı saldırganlık ve aşırı hareketlilik davranışı göstermelerinin, aile ve toplumun çocuklardan cinsiyet rolüyle ilgili beklentilerinin ve yaşadıkları olumlu akran ilişkilerinin bir sonucu olduğu düşünülebilir.

Güvenli ve güvensiz bağlanan çocukların akran ilişkileri çocuğun okulöncesi kuruma devam etme süresine göre farklılık göstermekte midir?

Araştırma kapsamında çocukların Ladd ve Profilet Davranış Ölçeği akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış, akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme, akranları tarafından dışlanma, akranlarına karşı kaygılı korkulu olma, aşırı hareketlilik ve akranlarına karşı saldırganlık alt boyut puanları ve çocuğun okulöncesi kuruma devam etme süresi arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. İnceleme sürecinde önce varyansların homojen olup olmadığı test edilmiştir. Varyanslar homojen olmadığından dolayı Kruskal Wallis H testi hesaplanmıştır. Kruskal Wallis-H Testinde anlamlı farklılıkların görülmesi durumunda Post-Hoc Çoklu Karşılaştırma Testi ile aralarında farklılık olan gruplar belirlenmiştir. Sonuçlar Tablo 8 ve Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 8
Güvenli Bağlanan Çocukların Okulöncesi Kuruma Devam Etme Süresine Göre Akran İlişkileri Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Akran İlişkileri	Okulön. Eğt. Devam Süresi	Kruskal Wallis H Testi					
		n	Mean	ss	Sıra Ort.	H	p
Akranlarına Karşı Yardımı	Yeni başladı	41	15,24	2,82	49,40	1,824	0,61
	1 yıl	20	14,55	3,65	44,68		
	2 yıl	23	15,96	2,88	56,07		
	3 yıl	16	14,75	4,99	52,59		
	Toplam	100	15,19	3,41			
Akranlarına Karşı Amaçlayan Sosyal Davranış Gösterme	Yeni başladı	41	0,41	0,97	44,38	12,031	0,007
	1 yıl	20	0,50	0,69	52,70		
	2 yıl	23	0,78	2,50	47,33		
	3 yıl	16	1,50	1,59	68,00		
	Toplam	100	0,69	1,55			
Akranları Tarafından Dışlanma	Yeni başladı	41	0,02	0,16	48,71	7,161	0,067
	1 yıl	20	0,00	0,00	47,50		
	2 yıl	23	0,09	0,29	51,8		
	3 yıl	16	0,63	2,00	56,97		
	Toplam	100	0,13	0,82			
Akranlarına Karşı Kaygılı Korkulu Olma	Yeni başladı	41	0,49	1,14	42,11	18,178	0,001
	1 yıl	20	1,35	1,79	54,05		
	2 yıl	23	0,91	2,17	46,67		
	3 yıl	16	4,38	3,67	73,06		
	Toplam	100	1,38	2,46			
Aşırı Hareketlilik	Yeni başladı	41	1,05	1,30	49,91	15,030	0,002
	1 yıl	20	1,20	1,79	49,33		
	2 yıl	23	0,52	1,12	37,74		
	3 yıl	16	2,94	2,57	71,81		
	Toplam	100	1,26	1,78			
Akranlarına Karşı Saldırganlık	Yeni başladı	41	0,73	0,74	53,51	4,239	0,237
	1 yıl	20	0,80	1,06	51,18		
	2 yıl	23	0,39	0,50	41,00		
	3 yıl	16	1,50	3,16	55,59		
	Toplam	100	0,79	1,46			

Tablo 8 incelendiğinde, güvenli bağlanan çocuklarda akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme alt boyut puanı bakımından çocuğun okulöncesi kuruma devam etme süresi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (Yeni başladı $\bar{X}=15,24$, 1 yıl $\bar{X}=14,55$, 2 yıl $\bar{X}=15,96$, 3 yıl $\bar{X}=14,75$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvenli bağlanan çocukların akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvenli bağlanan çocuklarda akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme alt boyut puanı bakımından çocuğun okulöncesi kuruma devam etme süresi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Güvenli bağlanan çocuklarda okulöncesi kuruma yeni başlayan çocukların akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme alt boyut puanı ($\bar{X}=0,41$) okulöncesi kuruma 3 yıldır devam eden çocukların akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme alt boyut puanından ($\bar{X}=1,50$) düşüktür. Ayrıca okulöncesi kuruma 2 yıldır devam eden çocukların akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme puanı ($\bar{X}=0,78$) okulöncesi kuruma 3 yıldır devam eden çocukların akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme alt boyut puanından ($\bar{X}=1,50$) düşüktür. Bu bulguya göre çocuğun okulöncesi kuruma devam etme süresi arttıkça akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme düzeyinin de arttığı görülmektedir.

Güvenli bağlanan çocuklarda akranları tarafından dışlanma alt boyut puanı bakımından çocuğun okulöncesi kuruma devam etme süresi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (Yeni başladı $\bar{X}=0,02$, 1 yıl $\bar{X}=0,00$, 2 yıl $\bar{X}=0,09$, 3 yıl $\bar{X}=0,63$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvenli bağlanan çocukların akranları tarafından dışlanma alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvenli bağlanan çocuklarda akranlarına karşı kaygılı korkulu olma alt boyut puanı bakımından çocuğun okulöncesi kuruma devam etme süresi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Güvenli bağlanan çocuklarda okulöncesi kuruma yeni başlayan çocukların akranlarına karşı kaygılı korkulu olma alt boyut puanı ($\bar{X}=0,49$) okulöncesi kuruma 3 yıldır devam eden çocukların akranlarına karşı kaygılı korkulu olma alt boyut puanından ($\bar{X}=4,38$) düşüktür. Ayrıca okulöncesi kuruma 2 yıldır devam eden çocukların akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme puanı ($\bar{X}=0,91$) okulöncesi kuruma 3 yıldır devam eden çocukların akranlarına karşı kaygılı korkulu olma alt boyut puanından ($\bar{X}=4,38$) düşüktür. Bu bulguya göre çocuğun okulöncesi kuruma

devam etme süresi arttıkça akranlarına karşı kaygılı korkulu olma düzeyinin de arttığı görülmektedir.

Güvenli bağlanan çocuklarda aşırı hareketlilik alt boyut puanı bakımından çocuğun okulöncesi kuruma devam etme süresi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Güvenli bağlanan çocuklarda okulöncesi kuruma yeni başlayan çocukların aşırı hareketlilik alt boyut puanı ($\bar{X}=1,05$) okulöncesi kuruma 3 yıldır devam eden çocukların aşırı hareketlilik alt boyut puanından ($\bar{X}=2,94$) düşüktür. Ayrıca okulöncesi kuruma 2 yıldır devam eden çocukların aşırı hareketlilik alt boyut puanı ($\bar{X}=0,52$) okulöncesi kuruma 3 yıldır devam eden çocukların akranlarına karşı kaygılı korkulu olma alt boyut puanından ($\bar{X}=2,94$) düşüktür. Bu bulguya göre çocuğun okulöncesi kuruma devam etme süresi arttıkça aşırı hareketlilik düzeyinin de arttığı görülmektedir.

Güvenli bağlanan çocuklarda akranlarına karşı saldırganlık alt boyut puanı bakımından çocuğun okulöncesi kuruma devam etme süresi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (Yeni başladı $\bar{X}=0,73$, 1 yıl $\bar{X}=0,80$, 2 yıl $\bar{X}=0,39$, 3 yıl $\bar{X}=1,50$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvenli bağlanan çocukların akranları tarafından dışlanma alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Araştırma bulgularına bakıldığında güvenli bağlanan çocuklarda okul öncesi kuruma yeni başlayan çocukların akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme, akranlarına karşı kaygılı, korkulu olma ve aşırı hareketlilik alt boyut puanlarının okulöncesi kuruma 2 yıl ve 3 yıl devam eden çocukların puanından daha düşük olduğu görülmektedir.

Yapılan araştırmalarda (Peisner-Feinberg vd. 2001; Ramazan vd. 2004, Tuğrul, 1991) uzun süre nitelikli bir şekilde verilen okulöncesi eğitimin çocukların sosyal ve duygusal yönden gelişimlerini olumlu yönde desteklediği yönünde bulgular mevcuttur. Ancak araştırmada okul öncesi eğitim kurumuna yeni başlayan güvenli bağlanan çocukların iki ve üç yıldan beri okulöncesi eğitimi kurumuna devam eden çocuklara göre daha az akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme, akranlarına karşı kaygılı, korkulu olma ve aşırı hareketlilik alt boyut puanlarına sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulgu şimdiye kadar yapılan araştırma bulgularını desteklememektedir. Bu durumun farklı nedenlerinin olacağı düşünülmektedir.

Çocuklar biyolojik faktörler, aile içi iletişim eksikliği, dağılmış aile, anne baba tutumları gibi birçok farklı nedene dayalı olarak olumsuz akran ilişkileri gösterebilirler. Sınıf

içindeki diğer çocuklar arkadaşlarının uzun süre devam eden saldırgan davranışlarına karşı savunma amaçlı aynı şekilde karşılık verebilirler. Aileler okula yeni başlayan çocuğa olumlu davranışları kazandırmaya çalışırken ilerleyen yıllarda çocuğunun sınıf içinde bazı çocuklar tarafından ezilmemesi için, kendini savunması adına saldırgan davranışlara aynı şekilde karşılık vermesini destekledikleri de düşünülebilir.

Öğretmen-çocuk iletişimi, program ve fiziksel çevre düzenlemesi okul öncesi eğitimi kurumlarında niteliği belirleyen etkenlerdendir (Kandır, 2003, s.40). Kalabalık sınıflar, sınıf içi ve bahçede yeterli oyun alanı ve oyun araç- gerecinin olmayışı, yardımcı öğretmen ve bakıcı anne yetersizliği gibi fiziksel ve eğitimsel koşullardaki yetersizliklerin de çocukların akran ilişkileri üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Tablo 8'deki araştırma bulgularına paralel olarak Alisinanoğlu ve Özbey (2009) "Okulöncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 60–72 Aylık Çocukların Problem Davranışlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi" adlı çalışmanın sonucuna bakıldığında okulöncesi kuruma ilk yıl devam edenlerin 2 ve 3 yıl devam edenlere göre daha az problem davranışlara sahip oldukları saptanmıştır.

Kochenderfer-Ladd (2004), tarafından yapılan bir araştırmaya, anaokulundan ilköğretim 5. sınıfa kadar 145 (anaokulu, 12, 1. sınıf 20, 2. sınıf 26, 3. sınıf 28, 4.sınıf 41, 5. sınıf 18) çocuk katılmıştır. Araştırmada, çocukların akran saldırganlıklarına karşı gösterdikleri duygusal tepkiler incelenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, akran şiddetine maruz kalan çocuklar, akran saldırganlığına karşılık sadece olumsuz duygusal tepkiler vermekle kalmamakta, aynı zamanda uyumlu ya da uyumsuz baş etme stratejileri de geliştirmektedirler. Örnek olarak, akran saldırganlığı karşısında korkan çocuklar yardım istemekten ziyade öfke duymayı tercih etmektedirler. Akran saldırganlığına karşı gösterilen en yaygın duygusal tepkinin de öfke olduğu belirlenmiştir. Cinsiyetler ve yaşlar arasında en yaygın duygusal tepki açısından farklılık bulunmamıştır. Yaş ilerledikçe, saldırganlığa karşı barışçıl çözümler bulma, yardım isteme gibi çözüm yollarında azalma görülmüştür. Yaşla birlikte öfke ve üzüntünün yoğunluğunun arttığı belirlenmiştir.

Yukarıdaki çalışmaların ve Tablo 8'de araştırmanın sonuçlarına bakıldığında 5-6 yaş çocukların okulöncesi kurumlarda devam etme sürelerinde akran şiddetine maruz kalabildikleri ve bunun sonucunda da akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme, akranlarına karşı kaygılı korkulu olma ve aşırı hareketlilik davranışları sergileyebildikleri düşünülebilir.

Tablo 9

Güvensiz Bağlanan Çocukların Okulöncesi Kuruma Devam Etme Süresine Göre Akran İlişkileri Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Akran İlişkileri		Okulön. Eğt. Devam Süresi		Kruskal Wallis H Testi			
				n	$\bar{X}$	ss	Sıra Ort.
Akranlarına Karşı Yardımı	Yeni başladı	42	12,26	3,76	49,45	0,889	0,828
Amaçlayan Sosyal Davranış	1 yıl	14	12,50	4,40	52,25		
Gösterme	2 yıl	37	12,38	3,52	49,28		
	3 yıl	7	14,14	4,71	59,71		
	Toplam	100	12,47	3,80			
	Yeni başladı	42	2,83	2,99	44,36	4,854	0,183
Akranlarına Karşı	1 yıl	14	5,00	3,88	61,57		
Asosyal Davranış	2 yıl	37	3,76	3,55	51,46		
Geliştirme	3 yıl	7	4,29	2,56	60,14		
	Toplam	100	3,58	3,35			
	Yeni başladı	42	2,24	3,73	45,25	2,940	0,401
Akranları Tarafından	1 yıl	14	3,14	4,42	52,04		
Dışlanma	2 yıl	37	3,05	3,21	54,82		
	3 yıl	7	3,71	4,19	56,07		
	Toplam	100	2,77	3,66			
	Yeni başladı	42	4,29	3,97	44,20	4,198	0,241
Akranlarına Karşı Kaygılı	1 yıl	14	6,50	4,45	60,07		
Korkulu Olma	2 yıl	37	5,32	3,62	54,31		
	3 yıl	7	4,57	2,76	49,00		
	Toplam	100	5,00	3,87			
	Yeni başladı	42	2,02	2,08	41,99	9,034	0,029
	1 yıl	14	4,00	2,91	63,61		
Aşırı Hareketlilik	2 yıl	37	3,22	2,29	56,78		
	3 yıl	7	2,29	2,98	42,14		
	Toplam	100	2,76	2,43			
	Yeni başladı	42	2,81	3,19	47,52	0,792	0,851
Akranlarına Karşı	1 yıl	14	4,36	4,86	53,11		
Saldırganlık	2 yıl	37	3,54	3,40	52,59		
	3 yıl	7	3,14	2,97	52,07		
	Toplam	100	3,32	3,52			

Tablo 9 incelendiğinde, güvensiz bağlanan çocuklarda akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme alt boyut puanı bakımından çocuğun okulöncesi kuruma devam

etme süresi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (Yeni başladı $\bar{X}=12,26$, 1 yıl $\bar{X}=12,50$, 2 yıl $\bar{X}=12,38$, 3 yıl $\bar{X}=14,14$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvensiz bağlanan çocukların akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvensiz bağlanan çocuklarda akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme alt boyut puanı bakımından çocuğun okulöncesi kuruma devam etme süresi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (Yeni başladı $\bar{X}=2,83$, 1 yıl $\bar{X}=5,00$, 2 yıl $\bar{X}=3,76$, 3 yıl $\bar{X}=4,29$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvensiz bağlanan çocukların akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvensiz bağlanan çocuklarda akranları tarafından dışlanma alt boyut puanı bakımından çocuğun okulöncesi kuruma devam etme süresi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (Yeni başladı $\bar{X}=2,24$, 1 yıl $\bar{X}=3,14$, 2 yıl $\bar{X}=3,05$, 3 yıl $\bar{X}=3,71$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvensiz bağlanan çocukların akranları tarafından dışlanma alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvensiz bağlanan çocuklarda akranlarına karşı kaygılı korkulu olma alt boyut puanı bakımından çocuğun okulöncesi kuruma devam etme süresi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (Yeni başladı $\bar{X}=4,29$, 1 yıl $\bar{X}=6,50$, 2 yıl $\bar{X}=5,32$, 3 yıl $\bar{X}=4,57$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvensiz bağlanan çocukların akranlarına karşı kaygılı korkulu olma alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvensiz bağlanan çocuklarda aşırı hareketlilik alt boyut puanı bakımından çocuğun okulöncesi kuruma devam etme süresi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Güvensiz bağlanan çocuklarda okulöncesi kuruma yeni başlayan çocukların aşırı hareketlilik alt boyut puanı ($\bar{X}=2,02$) okulöncesi kuruma 2 yıldır devam eden çocukların aşırı hareketlilik alt boyut puanından ($\bar{X}=3,22$) düşüktür. Ayrıca okulöncesi kuruma yeni başlayan çocukların aşırı hareketlilik alt boyut puanı ($\bar{X}=2,02$) okulöncesi kuruma 1 yıldır devam eden çocukların akranlarına karşı kaygılı korkulu olma alt boyut puanından ($\bar{X}=4,00$) düşüktür. Bu bulguya göre çocuğun okulöncesi kuruma devam etme süresi arttıkça aşırı hareketlilik düzeyinin de arttığı görülmektedir.

Güvensiz bağlanan çocuklarda akranlarına karşı saldırganlık alt boyut puanı bakımından çocuğun okulöncesi kuruma devam etme süresi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (Yeni başladı $\bar{X}=2,81$, 1 yıl $\bar{X}=4,36$, 2 yıl $\bar{X}=3,54$, 3 yıl $\bar{X}=3,14$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvenli bağlanan çocukların akranları tarafından dışlanma alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Araştırma bulgularına bakıldığında güvensiz bağlanan çocuklarda okul öncesi kurumuna devam etme süresinin çocukların akran ilişkileri üzerinde etkili olmadığı yalnızca aşırı hareketlilik alt boyutunda okulöncesi kuruma yeni başlayan çocukların okulöncesi kuruma 2 yıl ve 3 yıl devam eden çocukların puanından daha düşük puana sahip oldukları görülmektedir. Okul öncesi eğitim kurumuna devam süresi arttıkça çocukların kuruma ve akranlarına alıştıkları bundan dolayı da rahat hareket ettikleri için araştırmada aşırı hareketlilik alt boyutunda anlamlı farklılık ortaya çıktığı söylenebilir. Ayrıca okul öncesi kuruma yeni başlayan çocukların gerek kurumla gerekse akranlarıyla yeni bir ortamda bir araya gelmesinden dolayı daha gözlemci ve daha sakin oldukları düşünülebilir. Gelişimsel olarak da 5-6 yaş çocukların bedensel hareketliliklerinin arttığı ve dikkat sürelerinin buna bağlı olarak azaldığı bundan dolayı da aşırı hareketlilik düzeyinin arttığı söylenebilir.

Tablo 9’da yer alan araştırma bulgularına paralel olarak Gürşimsek vd. (2004), problem davranışlara yönelik yaptığı araştırmada; ailenin eğitime katılımı ile çocuklarda hiperaktivite ve problem davranışlar arasında ilişki olduğunu saptamışlardır. Araştırmada ailenin eğitime katılımı azaldıkça çocuklarda dikkat eksikliği-hiperaktivite; korku ve kaygı; düşmanlık ve saldırganlık puanları gibi problem davranış puanlarında artış olduğu bulgularına ulaşılmıştır.

Güvenli ve güvensiz bağlanan çocukların akran ilişkileri anne yaşlarına göre farklılık göstermekte midir?

Araştırma kapsamında çocukların Ladd ve Profilet Davranış Ölçeği akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış, akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme, akranları tarafından dışlanma, akranlarına karşı kaygılı korkulu olma, aşırı hareketlilik ve akranlarına karşı saldırganlık alt boyut puanları ve anne yaşları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. İnceleme sürecinde önce varyansların homojen olup olmadığı test edilmiştir. Varyanslar homojen olmadığından dolayı Kruskal Wallil H testi hesaplanmıştır. Sonuçlar Tablo 10 ve Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 10

Güvenli Bağlanan Çocukların Anne Yaşlarına Göre Akran İlişkileri Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Akran İlişkileri	Anne Yaş	Kruskal Wallis H Testi					
		n	$\bar{X}$	ss	Sıra Ort.	H	p
Akranlarına Karşı Yardımı Amaçlayan Sosyal Davranış Gösterme	30 ve altı	22	14,50	4,18	46,02	0,692	0,708
	31-35	52	15,33	3,45	51,98		
	36 ve üzeri	26	15,50	2,57	51,33		
	Toplam	100	15,19	3,41			
Akranlarına Karşı Asosyal Davranış Geliştirme	30 ve altı	22	0,41	0,96	44,68	1,889	0,389
	31-35	52	0,69	1,15	52,97		
	36 ve üzeri	26	0,92	2,43	50,48		
	Toplam	100	0,69	1,55			
Akranları Tarafından Dışlanma	30 ve altı	22	0,36	1,71	49,89	0,185	0,912
	31-35	52	0,06	0,24	50,36		
	36 ve üzeri	26	0,08	0,27	51,31		
	Toplam	100	0,13	0,82			
Akranlarına Karşı Kaygılı Korkulu Olma	30 ve altı	22	1,18	2,52	47,34	1,559	0,459
	31-35	52	1,33	2,45	49,25		
	36 ve üzeri	26	1,65	2,51	55,67		
	Toplam	100	1,38	2,46			
Aşırı Hareketlilik	30 ve altı	22	1,55	2,24	52,41	0,162	0,922
	31-35	52	1,23	1,72	50,29		
	36 ve üzeri	26	1,08	1,49	49,31		
	Toplam	100	1,26	1,78			
Akranlarına Karşı Saldırganlık	30 ve altı	22	1,14	2,71	50,66	0,195	0,907
	31-35	52	0,71	0,94	49,54		
	36 ve üzeri	26	0,65	0,56	52,29		
	Toplam	100	0,79	1,46			

Tablo 10 incelendiğinde güvenli bağlanan çocuklarda akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme alt boyut puanı bakımından anne yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (30 ve altı $\bar{X}=14,50$, 31-35 yaş $\bar{X}=15,33$, 36 ve üzeri $\bar{X}=15,50$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvenli bağlanan çocukların akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvenli bağlanan çocuklarda akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme alt boyut puanı bakımından anne yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır

($p>0,05$). (30 ve altı $\bar{X}=0,41$, 31-35 yaş $\bar{X}=0,69$, 36 ve üzeri $\bar{X}=0,92$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvenli bağlanan çocukların akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvenli bağlanan çocuklarda akranlarına akranları tarafından dışlanma alt boyut puanı bakımından anne yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (30 ve altı $\bar{X}=0,36$, 31-35 yaş $\bar{X}=0,06$, 36 ve üzeri $\bar{X}=0,08$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvenli bağlanan çocukların akranları tarafından dışlanma alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvenli bağlanan çocuklarda akranlarına karşı kaygılı korkulu olma alt boyut puanı bakımından anne yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (30 ve altı $\bar{X}=1,18$, 31-35 yaş $\bar{X}=1,33$, 36 ve üzeri $\bar{X}=1,65$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvenli bağlanan çocukların akranlarına karşı kaygılı korkulu olma alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvenli bağlanan çocuklarda aşırı hareketlilik alt boyut puanı bakımından anne yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (30 ve altı $\bar{X}=1,55$, 31-35 yaş $\bar{X}=1,23$, 36 ve üzeri $\bar{X}=1,08$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvenli bağlanan çocukların aşırı hareketlilik alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvenli bağlanan çocuklarda akranlarına karşı saldırganlık alt boyut puanı bakımından anne yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (30 ve altı $\bar{X}=1,14$, 31-35 yaş $\bar{X}=0,71$, 36 ve üzeri $\bar{X}=0,65$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvenli bağlanan çocukların akranlarına karşı saldırganlık alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Tablo 11

Güvensiz Bağlanan Çocukların Anne Yaşlarına Göre Akran İlişkileri Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Akran İlişkileri	Anne Yaş	Kruskal Wallis H Testi					
		n	$\bar{X}$	ss	Sıra Ort.	H	p
Akranlarına Karşı	30 ve altı	19	12,84	4,41	53,03	2,72	0,257
Yardımlı Amaçlayan	31-35	50	11,80	3,56	45,89		
Sosyal Davranış Gösterme	36 ve üzeri	31	13,32	3,71	56,39		
	Toplam	100	12,47	3,80			
Akranlarına Karşı Asosyal	30 ve altı	19	2,63	2,59	42,89	4,067	0,131
	31-35	50	4,26	3,63	56,18		
Davranış Geliştirme	36 ve üzeri	31	3,06	3,14	46,00		
	Toplam	100	3,58	3,35			
Akranları Tarafından	30 ve altı	19	2,05	2,68	48,47	4,322	0,115
Dışlanma	31-35	50	3,50	3,95	55,76		
	36 ve üzeri	31	2,03	3,54	43,26		
	Toplam	100	2,77	3,66			
Akranlarına Karşı Kaygılı	30 ve altı	19	4,42	3,11	47,32	5,893	0,053
	31-35	50	5,90	4,12	57,23		
Korkulu Olma	36 ve üzeri	31	3,90	3,61	41,60		
	Toplam	100	5,00	3,87			
Aşırı Hareketlilik	30 ve altı	19	2,84	2,41	51,32	4,436	0,109
	31-35	50	3,18	2,54	55,57		
	36 ve üzeri	31	2,03	2,14	41,82		
	Toplam	100	2,76	2,43			
Akranlarına Karşı Saldırganlık	30 ve altı	19	3,95	3,63	55,11	1,873	0,392
	31-35	50	3,66	3,91	52,23		
	36 ve üzeri	31	2,39	2,56	44,89		
	Toplam	100	3,32	3,52			

Tablo 11 incelendiğinde güvensiz bağlanan çocuklarda akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme alt boyut puanı bakımından anne yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (30 ve altı $\bar{X}=12,84$, 31-35 yaş $\bar{X}=11,80$, 36 ve üzeri $\bar{X}=12,47$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvensiz bağlanan çocukların akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvensiz bağlanan çocuklarda akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme alt boyut puanı bakımından anne yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır

($p>0,05$). (30 ve altı $\bar{X}=2,63$, 31-35 yaş $\bar{X}=4,26$, 36 ve üzeri $\bar{X}=3,06$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvensiz bağlanan çocukların akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvensiz bağlanan çocuklarda akranlarına akranları tarafından dışlanma alt boyut puanı bakımından anne yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (30 ve altı $\bar{X}=2,05$, 31-35 yaş $\bar{X}=3,50$, 36 ve üzeri $\bar{X}=2,03$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvensiz bağlanan çocukların akranları tarafından dışlanma alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvensiz bağlanan çocuklarda akranlarına karşı kaygılı korkulu olma alt boyut puanı bakımından anne yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (30 ve altı $\bar{X}=4,42$, 31-35 yaş $\bar{X}=5,90$, 36 ve üzeri $\bar{X}=3,90$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvensiz bağlanan çocukların akranlarına karşı kaygılı korkulu olma alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvensiz bağlanan çocuklarda aşırı hareketlilik alt boyut puanı bakımından anne yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (30 ve altı $\bar{X}=2,84$, 31-35 yaş $\bar{X}=3,18$, 36 ve üzeri $\bar{X}=2,03$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvensiz bağlanan çocukların aşırı hareketlilik alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvensiz bağlanan çocuklarda akranlarına karşı saldırganlık alt boyut puanı bakımından anne yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (30 ve altı $\bar{X}=3,95$, 31-35 yaş $\bar{X}=3,66$, 36 ve üzeri $\bar{X}=2,39$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvensiz bağlanan çocukların akranlarına karşı saldırganlık alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Tablo 10 ve 11’de araştırma bulgularına bakıldığında güvenli ve güvensiz bağlanan çocuklarda akran ilişkilerine anne yaşının etkili olmadığı görülmektedir. Bu bulguya göre akran ilişkilerinin gelişiminde anne yaşından daha önce çocuğun yaşı, cinsiyeti, anne babanın öğrenim durumu, çocuk sayısı ve mizaç gibi akran ilişkilerine etki eden başka faktörlerin olduğu düşünülebilir. Lopez Turley (2003), çalışmasında davranış problemleri olan çocukların davranış problemleri göstermelerinin annelerinin annelik yaşının genç olmasından dolayı değil, ailevi geçmişi ile ilgili olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Buton, Pianta ve Marvin'ın (2001) anne çocuk iletişimini değerlendirmek için 14 -52 aylık serebral palsi, epilepsi ve kontrol grubu olan 112 çocuğun annesiyle yaptıkları çalışmada başarı, güvenlik, acı, üzüntü gibi göstergelerin çocuğun cinsiyeti, yaşı, annenin öğrenimi, yaşı ya da ebeveynlik stresiyle ilişkili olmadığını saptamışlardır. Çakıcı'nın (2006) alt ve üst sosyoekonomik düzeydeki 6 yaş grubunda çocuğa sahip ailelerin aile işlevlerini, anne-çocuk ilişkilerini ve aile işlevlerinin anne- çocuk ilişkilerine etkilerini incelemek amacı ile yapmış olduğu tez çalışmasında anne çocuk ilişkileri açısından, alt sosyoekonomik düzeydeki annelerin tüm boyutlarda üst sosyoekonomik düzeydeki annelere göre anlamlı düzeyde sağlıksızlık gösterdikleri ancak annelerin yaşları, meslek grupları ve çocukların cinsiyetlerinin anne-çocuk ilişkilerini etkilemediğini tespit etmiştir.

Vaizoğlu (2008)'nin, yaptığı çalışmada da anaokuluna devam eden 4-5 yaş çocuklarda annenin yaşının çocuğun sosyal davranışlarına ilişkin puanlarda anlamlı farklılık yaratmadığını saptamıştır. Günindi (2008)'nin, yaptığı çalışmada okul eğitim kurumlarına devam eden 6 yaş grubu çocukların sosyal uyum ve becerileri arasında anne yaş gruplarına göre anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Bu çalışmalar araştırma bulgusunu desteklemektedir.

Literatürde araştırma bulgularının tersine anne çocuk ilişkisinin çocuk üzerindeki olumlu veya olumsuz etkisini tespit eden araştırmalar da bulunmaktadır. Sarı (2007) çalışmasının sonucunda, annesi 30 yaş ve altındaki çocukların sosyal uyum puan ortalamalarının, 36 – 40 yaş grubundaki annelerin çocuklarından daha düşük olduğunu belirlemiştir. Morrison ve arkadaşlarının (2003) yaptıkları bir çalışmada anne ile etkileşimin kalitesinin, çocuğun ileriki yaşlarda sosyal davranışları ve akademik başarısıyla çok yüksek düzeyde anlamlı ilişki gösterdiği bulunmuştur.

Brook ve arkadaşlarının (2012) yapmış oldukları “Anne Çocuk İlişkisi ve Dışsallaştırılmış Davranış Problemleri” konulu boylamsal çalışma üç kuşak boyunca devam etmiştir. Araştırmada anneanne, anne ve çocuk üçlüsünün birbirleriyle olan ilişkileri ve dışsallaştırılmış davranış problemleri 20 yıl boyunca incelenmiştir. Sonuçta çarpıcı bulgular ortaya konmuştur. Kendi annesi ile negatif ilişkileri olan katılımcıların çocukları ile de negatif ilişkileri olduğu ve annesi dışsallaştırılmış davranış problemi gösteren çocukların da dışsallaştırılmış davranış problemleri gösterdikleri bulunmuştur. Ayrıca davranış problemi gösteren çocukların anneleri ile ilişkilerinin olumsuz olduğu da bulgular arasındadır.

Güvenli ve güvensiz bağlanan çocukların akran ilişkileri baba yaşlarına göre farklılık göstermekte midir?

Araştırma kapsamında çocukların Ladd ve Profilet Davranış Ölçeği akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış, akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme, akranları tarafından dışlanma, akranlarına karşı kaygılı korkulu olma, aşırı hareketlilik ve akranlarına karşı saldırganlık alt boyut puanları ve baba yaşları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. İnceleme sürecinde varyanslar homojen olmadığından dolayı Kruskal Wallis H testi hesaplanmıştır. Sonuçlar Tablo 12 ve Tablo 13’de gösterilmiştir.

Tablo 12

Güvenli Bağlanan Çocukların Baba Yaşlarına Göre Akran İlişkileri Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Akran İlişkileri	Baba Yaş	Kruskal Wallis H Testi					
		n	$\bar{X}$	ss	Sıra Ort.	H	p
Akranlarına Karşı Yardımı Amaçlayan Sosyal Davranış Gösterme	35 ve altı	48	14,63	3,80	46,65	1,671	0,434
	36-40	38	15,71	3,06	54,36		
	41 ve üzer	14	15,71	2,73	53,25		
	Toplam	100	15,19	3,41			
Akranlarına Karşı Asosyal Davranış Geliştirme	35 ve altı	48	0,60	1,18	49,05	1,189	0,552
	36-40	38	0,63	0,94	53,67		
	41 ve üzer	14	1,14	3,23	46,86		
	Toplam	100	0,69	1,55			
Akranları Tarafından Dışlanma	35 ve altı	48	0,21	1,17	50,66	0,078	0,962
	36-40	38	0,05	0,23	50,11		
	41 ve üzer	14	0,07	0,27	51,04		
	Toplam	100	0,13	0,82			
Akranlarına Karşı Kaygılı Korkulu Olma	35 ve altı	48	1,29	2,27	50,26	0,156	0,925
	36-40	38	1,53	2,65	51,54		
	41 ve üzer	14	1,29	2,73	48,50		
	Toplam	100	1,38	2,46			
Aşırı Hareketlilik	35 ve altı	48	1,40	2,04	51,73	1,164	0,559
	36-40	38	1,29	1,63	51,62		
	41 ve üzer	14	0,71	1,14	43,25		
	Toplam	100	1,26	1,78			
Akranlarına Karşı Saldırganlık	35 ve altı	48	0,96	1,97	51,35	1,484	0,476
	36-40	38	0,71	0,77	52,29		
	41 ve üzer	14	0,43	0,51	42,71		
	Toplam	100	0,79	1,46			

Tablo 12 incelendiğinde güvenli bağlanan çocuklarda akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme alt boyut puanı bakımından baba yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (35 ve altı $\bar{X}=14,63$, 36-40 yaş $\bar{X}=15,71$, 41 ve üzeri $\bar{X}=15,71$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvenli bağlanan çocukların akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvenli bağlanan çocuklarda akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme alt boyut puanı bakımından baba yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (35 ve altı $\bar{X}=0,60$, 36-40 yaş $\bar{X}=0,63$, 41 ve üzeri $\bar{X}=1,14$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvenli bağlanan çocukların akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvenli bağlanan çocuklarda akranlarına akranları tarafından dışlanma alt boyut puanı bakımından baba yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (35 ve altı $\bar{X}=0,21$, 36-40 yaş $\bar{X}=0,05$, 41 ve üzeri $\bar{X}=0,07$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvenli bağlanan çocukların akranları tarafından dışlanma alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvenli bağlanan çocuklarda akranlarına karşı kaygılı korkulu olma alt boyut puanı bakımından baba yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (35 ve altı $\bar{X}=1,29$, 36-40 yaş $\bar{X}=1,53$, 41 ve üzeri $\bar{X}=1,29$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvenli bağlanan çocukların akranlarına karşı kaygılı korkulu olma alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvenli bağlanan çocuklarda aşırı hareketlilik alt boyut puanı bakımından baba yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (35 ve altı $\bar{X}=1,40$, 36-40 yaş $\bar{X}=1,29$, 41 ve üzeri $\bar{X}=1,26$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvenli bağlanan çocukların aşırı hareketlilik alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvenli bağlanan çocuklarda akranlarına karşı saldırganlık alt boyut puanı bakımından baba yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (35 ve altı $\bar{X}=0,96$, 36-40 yaş $\bar{X}=0,71$, 41 ve üzeri $\bar{X}=0,43$). Diğer bir anlatımla

araştırmaya alınan güvenli bağlanan çocukların akranlarına karşı saldırganlık alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Tablo 13

Güvensiz Bağlanan Çocukların Baba Yaşlarına Göre Akran İlişkileri Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Akran İlişkileri	Baba Yaş	Kruskal Wallis H Testi					
		n	$\bar{X}$	ss	Sıra Ort.	H	p
Akranlarına Karşı Yardımı	35 ve altı	46	12,17	4,04	49,09		
	36-40	34	12,68	3,51	51,53	0,208	0,901
	41 ve üzeri	20	12,80	3,86	52,00		
	Toplam	100	12,47	3,80			
Akranlarına Karşı Asosyal Davranış Geliştirme	35 ve altı	46	3,96	3,36	54,04		
	36-40	34	2,85	3,46	43,04	3,504	0,173
	41 ve üzeri	20	3,95	3,09	55,03		
	Toplam	100	3,58	3,35			
Akranları Tarafından Dışlanma	35 ve altı	46	2,96	3,48	53,23		
	36-40	34	2,59	3,75	48,41	0,895	0,639
	41 ve üzeri	20	2,65	4,06	47,78		
	Toplam	100	2,77	3,66			
Akranlarına Karşı Kaygılı Korkulu Olma	35 ve altı	46	5,41	3,76	54,65		
	36-40	34	4,62	4,05	46,53	1,782	0,41
	41 ve üzeri	20	4,70	3,89	47,70		
	Toplam	100	5,00	3,87			
Aşırı Hareketlilik	35 ve altı	46	2,91	2,37	52,52		
	36-40	34	2,38	2,44	45,82	1,404	0,496
	41 ve üzeri	20	3,05	2,56	53,80		
	Toplam	100	2,76	2,43			
Akranlarına Karşı Saldırganlık	35 ve altı	46	3,37	3,29	51,45		
	36-40	34	3,59	4,26	49,37	0,105	0,949
	41 ve üzeri	20	2,75	2,59	50,25		
	Toplam	100	3,32	3,52			

Tablo 13 incelendiğinde güvensiz bağlanan çocuklarda akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme alt boyut puanı bakımından baba yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (35 ve altı $\bar{X}=12,17$, 36-40 yaş $\bar{X}=12,68$, 41 ve üzeri $\bar{X}=12,80$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvensiz

bağlanan çocukların akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvensiz bağlanan çocuklarda akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme alt boyut puanı bakımından baba yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (35 ve altı $\bar{X}=3,96$, 36-40 yaş $\bar{X}=2,85$, 41 ve üzeri $\bar{X}=3,95$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvensiz bağlanan çocukların akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvensiz bağlanan çocuklarda akranlarına akranları tarafından dışlanma alt boyut puanı bakımından baba yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (35 ve altı $\bar{X}=2,96$, 36-40 yaş $\bar{X}=2,59$, 41 ve üzeri $\bar{X}=2,65$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvensiz bağlanan çocukların akranları tarafından dışlanma alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvensiz bağlanan çocuklarda akranlarına karşı kaygılı korkulu olma alt boyut puanı bakımından baba yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (35 ve altı $\bar{X}=5,41$, 36-40 yaş $\bar{X}=4,62$, 41 ve üzeri $\bar{X}=4,70$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvensiz bağlanan çocukların akranlarına karşı kaygılı korkulu olma alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvensiz bağlanan çocuklarda aşırı hareketlilik alt boyut puanı bakımından baba yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (35 ve altı $\bar{X}=2,91$, 36-40 yaş $\bar{X}=2,38$, 41 ve üzeri $\bar{X}=3,05$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvensiz bağlanan çocukların aşırı hareketlilik alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvensiz bağlanan çocuklarda akranlarına karşı saldırganlık alt boyut puanı bakımından baba yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (35 ve altı $\bar{X}=3,37$, 36-40 yaş $\bar{X}=3,59$, 41 ve üzeri $\bar{X}=2,75$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvensiz bağlanan çocukların akranlarına karşı saldırganlık alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Araştırma bulgularına bakıldığında güvenli ve güvensiz bağlanan çocukların (Tablo 10 – 11 – 12 – 13) akran ilişkilerinde anne-baba yaşının etkili olmadığı görülmektedir. Bu bulguya göre akran ilişkilerine etki eden çocuğun yaşı, cinsiyeti, anne babanın öğrenim durumu, çocuk sayısı ve mizaç gibi daha öncelikli faktörlerin olduğu düşünülebilir. Ayrıca çocukların akran ilişkilerinde anne-baba yaşlarına göre anlamlı farklılık çıkmamasının

anne ve babalar hangi yaşta olursa olsun çocuklarına karşı duyduğu ilgi ve onlarla kurduğu olumlu ilişkinin değişmemesinden kaynaklandığı söylenebilir.

Tablo 12 ve 13’de araştırmanın bulgularına paralel olarak Sevil ve Özkan (2009); Kuruçırak (2010), araştırmalarında baba yaşının artmasının, babanın çocuk bakımına ve eğitimine katılımı üzerinde etkili olmadığını ve hangi yaşta olursa olsun babaların benzer sosyo kültürel babalık algısına sahip oldukları sonucunu tespit etmişlerdir.

Litaratür incelendiğinde Tablo 10-11-12 ve 13’de yer alan bulguların tersine çalışmalar da bulunmaktadır.

Dursun (2010)’un çalışmasında anne babanın yaşına göre çocuklarda görülen endişeli/ağlamaklı davranışlara bakıldığında, annelerden “41-50” yaş arasında olanların çocuklarında endişeli davranışlar gösterdiği bulunmuştur. En düşük ortalamanın da “31-40” yaş arası olan annelerin çocuklarına ait olduğu saptanmıştır. Babaların yaşı ele alındığında, babalardan “51 ve üstü” yaş aralığında olanların çocuklarının endişeli/ağlamaklı davranışları olduğu bulunmuştur.

Castillo ve arkadaşları’nın (2011) babaların yaş, ırk ve etnik köken, eğitim düzeyi, finansal durumu ile baba katılımı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yaptıkları araştırmada yaşı daha büyük olan babaların çocuğun eğitime daha fazla özen gösterdiği ortaya konulmuştur. Benzer şekilde Şahin (2012) araştırmasında 40 yaş ve üzerindeki babaların aile katılımlarının 40 yaş altı babalara göre önemli düzeyde yüksek olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Bu sonuçlara göre ileri yaştaki babaların çocukların eğitime verdikleri önemin ve bu sürece katılımlarının yaşı küçük babalara göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

Güvenli ve güvensiz bağlanan çocukların akran ilişkileri anne öğrenim düzeylerine göre farklılık göstermekte midir?

Araştırma kapsamında çocukların Ladd ve Profilet Davranış Ölçeği akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış, akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme, akranları tarafından dışlanma, akranlarına karşı kaygılı korkulu olma, aşırı hareketlilik ve akranlarına karşı saldırganlık alt boyut puanları ve anne öğrenim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. İnceleme sürecinde önce varyansların homojen olup olmadığı test edilmiştir. Varyanslar homojen olmadığından dolayı Kruskal Wallis H testi hesaplanmıştır. Kruskal Wallis-H Testinde anlamlı

farklılıkların görülmesi durumunda Post-Hoc Çoklu Karşılaştırma Testi ile aralarında farklılık olan gruplar belirlenmiştir. Sonuçlar Tablo 14 ve Tablo 15’de gösterilmiştir.

Tablo 14

Güvenli Bağlanan Çocukların Anne Öğrenim Düzeylerine Göre Akran İlişkileri Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Akran İlişkileri	Anne Öğrenim Düzeyi	Kruskal Wallis H Testi					
		n	$\bar{X}$	ss	Sıra Ort.	H	p
Akranlarına Karşı Yardımı Amaçlayan Sosyal Davranış Gösterme	İlkokul ve altı	6	16,67	2,94	63,25	6,152	0,104
	Ortaokul	13	14,08	3,01	38,58		
	Lise	42	14,86	3,12	46,45		
	Üniversite	39	15,69	3,83	56,87		
	Toplam	100	15,19	3,41			
Akranlarına Karşı Asosyal Davranış Geliştirme	İlkokul ve altı	6	0,83	1,33	53,67	1,310	0,727
	Ortaokul	13	0,54	0,97	50,00		
	Lise	42	0,57	1,21	47,57		
	Üniversite	39	0,85	2,02	53,33		
	Toplam	100	0,69	1,55			
Akranları Tarafından Dışlanma	İlkokul ve altı	6	0,00	0,00	47,50	2,591	0,459
	Ortaokul	13	0,00	0,00	47,50		
	Lise	42	0,05	0,22	49,86		
	Üniversite	39	0,28	1,30	52,65		
	Toplam	100	0,13	0,82			
Akranlarına Karşı Kaygılı Korkulu Olma	İlkokul ve altı	6	0,50	0,84	45,33	1,170	0,760
	Ortaokul	13	1,31	2,02	51,19		
	Lise	42	1,19	2,31	48,20		
	Üniversite	39	1,74	2,89	53,54		
	Toplam	100	1,38	2,46			
Aşırı Hareketlilik	İlkokul ve altı	6	1,67	2,66	47,67	1,997	0,573
	Ortaokul	13	1,54	1,76	56,54		
	Lise	42	1,21	1,62	52,95		
	Üniversite	39	1,15	1,87	46,28		
	Toplam	100	1,26	1,78			
Akranlarına Karşı Saldırganlık	İlkokul ve altı	6	0,67	0,52	53,67	4,084	0,253
	Ortaokul	13	1,08	1,04	62,62		
	Lise	42	0,62	0,58	50,50		
	Üniversite	39	0,90	2,17	45,97		
	Toplam	100	0,79	1,46			

Tablo 14 incelendiğinde güvenli bağlanan çocuklarda akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme alt boyut puanı bakımından anne öğrenim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (İlkokul ve altı $\bar{X}=16,67$, ortaokul $\bar{X}=14,08$, lise $\bar{X}=14,86$, üniversite $\bar{X}=15,69$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvenli bağlanan çocukların akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvenli bağlanan çocuklarda akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme alt boyut puanı bakımından anne öğrenim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (İlkokul ve altı $\bar{X}=0,83$, ortaokul $\bar{X}=0,54$, lise $\bar{X}=0,57$, üniversite $\bar{X}=0,85$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvenli bağlanan çocukların akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvenli bağlanan çocuklarda akranlarına akranları tarafından dışlanma alt boyut puanı bakımından anne öğrenim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (İlkokul ve altı $\bar{X}=0,00$, ortaokul $\bar{X}=0,00$, lise $\bar{X}=0,05$, üniversite $\bar{X}=0,28$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvenli bağlanan çocukların akranları tarafından dışlanma alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvenli bağlanan çocuklarda akranlarına karşı kaygılı korkulu olma alt boyut puanı bakımından anne öğrenim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (İlkokul ve altı $\bar{X}=0,50$, ortaokul $\bar{X}=1,31$, lise $\bar{X}=1,19$, üniversite $\bar{X}=1,74$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvenli bağlanan çocukların akranlarına karşı kaygılı korkulu olma alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvenli bağlanan çocuklarda aşırı hareketlilik alt boyut puanı bakımından anne öğrenim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (İlkokul ve altı $\bar{X}=1,67$, ortaokul $\bar{X}=1,54$, lise $\bar{X}=1,21$, üniversite $\bar{X}=1,15$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvenli bağlanan çocukların aşırı hareketlilik alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvenli bağlanan çocuklarda akranlarına karşı saldırganlık alt boyut puanı bakımından anne öğrenim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (İlkokul ve altı $\bar{X}=0,67$, ortaokul $\bar{X}=1,08$, lise $\bar{X}=0,62$, üniversite $\bar{X}=0,90$). Diğer

bir anlatımla araştırmaya alınan güvenli bağlanan çocukların akranlarına karşı saldırganlık alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Tablo 15

Güvensiz Bağlanan Çocukların Anne Öğrenim Düzeylerine Göre Akran İlişkileri Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Akran İlişkileri	Anne Öğrenim Düzeyi	Kruskal Wallis H Testi					
		n	$\bar{X}$	ss	Sıra Ort.	H	p
Akranlarına Karşı Yardımı Amaçlayan Sosyal Davranış Gösterme	İlkokul ve altı	15	13,07	2,89	55,20	1,470	0,689
	Ortaokul	17	12,35	4,33	48,94		
	Lise	36	12,56	4,41	53,13		
	Üniversite	32	12,16	3,24	46,17		
	Toplam	100	12,47	3,80			
Akranlarına Karşı Asosyal Davranış Geliştirme	İlkokul ve altı	15	2,27	2,87	37,87	3,730	0,292
	Ortaokul	17	3,53	3,68	49,38		
	Lise	36	3,94	3,66	53,24		
	Üniversite	32	3,81	3,00	53,94		
	Toplam	100	3,58	3,35			
Akranları Tarafından Dışlanma	İlkokul ve altı	15	1,20	2,51	36,90	4,629	0,201
	Ortaokul	17	2,82	3,54	51,82		
	Lise	36	3,11	4,23	52,68		
	Üniversite	32	3,09	3,42	53,72		
	Toplam	100	2,77	3,66			
Akranlarına Karşı Kaygılı Korkulu Olma	İlkokul ve altı	15	2,93	3,97	32,20	8,914	0,030
	Ortaokul	17	6,18	4,19	59,15		
	Lise	36	4,75	3,77	48,94		
	Üniversite	32	5,63	3,50	56,23		
	Toplam	100	5,00	3,87			
Aşırı Hareketlilik	İlkokul ve altı	15	1,73	1,83	39,13	3,423	0,331
	Ortaokul	17	3,18	2,24	56,85		
	Lise	36	3,00	2,59	52,68		
	Üniversite	32	2,75	2,54	50,00		
	Toplam	100	2,76	2,43			
Akranlarına Karşı Saldırganlık	İlkokul ve altı	15	2,27	2,55	44,47	1,140	0,767
	Ortaokul	17	3,53	4,05	48,94		
	Lise	36	3,58	3,79	53,58		
	Üniversite	32	3,41	3,35	50,69		
	Toplam	100	3,32	3,52			

Tablo 15 incelendiğinde güvensiz bağlanan çocuklarda akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme alt boyut puanı bakımından anne öğrenim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (İlkokul ve altı $\bar{X}=13,07$, ortaokul $\bar{X}=12,35$, lise $\bar{X}=12,56$, üniversite $\bar{X}=12,16$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvensiz bağlanan çocukların akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvensiz bağlanan çocuklarda akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme alt boyut puanı bakımından anne öğrenim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (İlkokul ve altı $\bar{X}=2,27$, ortaokul $\bar{X}=3,53$, lise $\bar{X}=3,94$, üniversite $\bar{X}=3,81$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvensiz bağlanan çocukların akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvensiz bağlanan çocuklarda akranlarına akranları tarafından dışlanma alt boyut puanı bakımından anne öğrenim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (İlkokul ve altı $\bar{X}=1,20$, ortaokul $\bar{X}=2,82$, lise $\bar{X}=3,11$, üniversite $\bar{X}=3,09$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvensiz bağlanan çocukların akranları tarafından dışlanma alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvensiz bağlanan çocuklarda akranlarına kaygılı korkulu olma alt boyut puanı bakımından anne öğrenim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Güvensiz bağlanan çocuklarda annesi ilkököl ve altı mezunu olanların kaygılı korkulu olma alt boyut puanı ($\bar{X}=2,93$) annesi üniversite mezunu olanlara göre ($\bar{X}=5,63$) anlamlı derecede düşüktür. Bu bulguya göre annenin öğrenim düzeyi yükseldikçe güvensiz bağlanan çocukların akranlarına karşı kaygılı korkulu olma düzeyi de yükselmektedir.

Güvensiz bağlanan çocuklarda aşırı hareketlilik alt boyut puanı bakımından anne öğrenim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (İlkokul ve altı $\bar{X}=1,73$, ortaokul $\bar{X}=3,18$, lise $\bar{X}=3,00$, üniversite $\bar{X}=2,75$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvensiz bağlanan çocukların aşırı hareketlilik alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvensiz bağlanan çocuklarda akranlarına karşı saldırganlık alt boyut puanı bakımından anne öğrenim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (İlkokul ve altı $\bar{X}=2,27$, ortaokul $\bar{X}=3,53$, lise $\bar{X}=3,58$, üniversite $\bar{X}=3,41$). Diğer

bir anlatımla araştırmaya alınan güvenli bağlanan çocukların akranlarına karşı saldırganlık alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Araştırma bulgularına göre güvenli bağlanan çocukların akran ilişkilerine anne öğrenim düzeylerinin etkisi olmadığını yalnızca güvensiz bağlanan çocuklarda akranlarına karşı kaygılı korkulu olma alt boyutunda annesi üniversite mezunu olanların puanı ($\bar{X} = 5,63$) annesi ilköğretim ve altı mezunu olanların puanından ($\bar{X} = 2,93$) daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 15’de araştırma bulgularında güvensiz çocuklarda annenin öğrenim durumuyla çocukların akranlarına karşı kaygılı korkulu olma alt boyutu arasındaki farkın anlamlı çıkması dikkat çeken bir bulgudur. Günümüz koşullarında annelerinin iş hayatı yoğunluklarından dolayı çocukların anneleriyle yeterince vakit geçiremedikleri düşünülebilir. Bundan dolayı çocuklar okul ortamında akranlarına karşı gergin, kaygılı bir tutum içinde olabilir. Ebeveyn çocuk ilişkisini etkileyen faktörlerin içinde çocuklarıyla iletişimi engelleyen, yetersiz ebeveyn olmaya neden olan ve güçsüzlük ile stresin olduğu ebeveynlik stresi yer almaktadır. Ebeveynlik stresi anne babanın rolleri ve ebeveynlikten beklentileri ile kendilerini nasıl hissettikleri nasıl düşündüklerini vurgulamaktadır (Aunola, Nurmi, Onatsu-Artilommi ve Pulkkinen, 1999). Böylelikle artan ebeveynlik stresinin de etkisiyle annenin de çocuğa karşı daha olumsuz bir tutumda olmasından dolayı çocuğun kendini rahatsız ve güvensiz hissetmesine neden olduğu söylenebilir. Özellikle güvensiz bağlanan çocuklarda bu bulgunun ortaya çıkması bağlanma stillerinin akran ilişkilerine etkisini vurgulamaktadır. Bununla birlikte öğrenim düzeyi yüksek olan annelerin çocuklarının gelişimi, eğitimi ve akranlarıyla ilişkileri konusunda daha hassas oldukları ve annelerin bu kaygılarının çocuklarına da yansımış olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın bulgularıyla paralel olarak bazı çalışmalarda da akran ilişkileri ile eğitim durumu arasında düşük anlamlı ilişki görülmüş veya hiçbir anlamlı ilişki görülmemiştir (Fletcher vd, 1995; Pettit vd, 1991). Bu araştırmalarda, anne ve babanın öğrenim durumuyla akran ilişkileri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Ayrıca araştırma bulgularının tersine pek çok araştırmaya göre eğitim seviyesi ve ebeveynlik, akran ilişkileri ve sosyal beceri gelişimine etki etmektedir (Cousins vd, 1993; Fox vd, 1995). Bu araştırmaların sonuçları yüksek derecede eğitimle akran ilişkilerinin ve sosyal becerilerin değerlendirilmesi arasında ilişki olduğunu göstermektedir. Bu bulgular, eğitim seviyesi lise ve üstü olan ebeveyn veya bakıcıların baktıkları çocukların daha düşük

disiplin problemleri yaşadıklarını ve daha az davranışsal problemler sergilediklerini ortaya çıkarmıştır.

Güvenli ve güvensiz bağlanan çocukların akran ilişkileri baba öğrenim düzeylerine göre farklılık göstermekte midir?

Araştırma kapsamında çocukların Ladd ve Profilet Davranış Ölçeği akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış, akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme, akranları tarafından dışlanma, akranlarına karşı kaygılı korkulu olma, aşırı hareketlilik ve akranlarına karşı saldırganlık alt boyut puanları ve baba öğrenim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. İnceleme sürecinde önce varyansların homojen olup olmadığı test edilmiştir. Varyanslar homojen olmadığından dolayı Kruskal Wallis H testi hesaplanmıştır. Kruskal Wallis-H Testinde anlamlı farklılıkların görülmesi durumunda Post-Hoc Çoklu Karşılaştırma Testi ile aralarında farklılık olan gruplar belirlenmiştir. Sonuçlar Tablo 16 ve Tablo 17’de gösterilmiştir.

Tablo 16

Güvenli Bağlanan Çocukların Baba Öğrenim Düzeylerine Göre Akran İlişkileri Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Akran İlişkileri	Baba Öğrenim Düzeyi	Kruskal Wallis H Testi					
		n	$\bar{X}$	ss	Sıra Ort.	H	p
Akranlarına Karşı	Ortaokul ve altı	15	15,00	4,60	51,73	0,069	0,966
Yardımlı Amaçlayan	Lise	37	15,41	2,88	50,96		
Sosyal Davranış	Üniversite	48	15,08	3,43	49,76		
Gösterme	Toplam	100	15,19	3,41			
Akranlarına Karşı	Ortaokul ve altı	15	0,80	1,15	55,47	0,795	0,672
Asosyal Davranış	Lise	37	0,81	2,12	49,20		
Geliştirme	Üniversite	48	0,56	1,09	49,95		
	Toplam	100	0,69	1,55			
Akranları Tarafından	Ortaokul ve altı	15	0,67	2,06	57,60	6,320	0,042
Dışlanma	Lise	37	0,03	0,16	48,84		
	Üniversite	48	0,04	0,20	49,56		
	Toplam	100	0,13	0,82			
Akranlarına Karşı	Ortaokul ve altı	15	1,53	2,53	52,13	1,517	0,468
Kaygılı Korkulu Olma	Lise	37	1,14	2,39	46,46		
	Üniversite	48	1,52	2,53	53,10		
	Toplam	100	1,38	2,46			
Aşırı Hareketlilik	Ortaokul ve altı	15	1,53	2,64	45,53	0,689	0,709
	Lise	37	1,14	1,36	52,42		
	Üniversite	48	1,27	1,78	50,57		
	Toplam	100	1,26	1,78			
Akranlarına Karşı	Ortaokul ve altı	15	1,40	3,27	51,30	2,112	0,348
Saldırganlık	Lise	37	0,78	0,79	55,01		
	Üniversite	48	0,60	0,82	46,77		
	Toplam	100	0,79	1,46			

Tablo 16 incelendiğinde güvenli bağlanan çocuklarda akranlarına karşı yardımcı amaçlayan sosyal davranış gösterme alt boyut puanı bakımından baba öğrenim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (Ortaokul ve altı $\bar{X}=15,00$, lise $\bar{X}=15,41$, üniversite $\bar{X}=15,08$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan

güvenli bağlanan çocukların akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvenli bağlanan çocuklarda akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme alt boyut puanı bakımından baba öğrenim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (Ortaokul ve altı $\bar{X}=0,80$, lise $\bar{X}=0,81$, üniversite $\bar{X}=0,56$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvenli bağlanan çocukların akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvenli bağlanan çocuklarda akranları tarafından dışlanma alt boyut puanı bakımından baba öğrenim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Güvenli bağlanan çocuklarda babası lise mezunu olanların akranları tarafından dışlanma alt boyut puanı ($\bar{X}=0,03$) babası ortaokul ve altı mezunu olanlara göre ($\bar{X}=0,67$) anlamlı derecede düşüktür. Bu bulguya göre baba öğrenim düzeyi yükseldikçe akranları tarafından dışlanma düzeyi düşmektedir.

Güvenli bağlanan çocuklarda akranlarına karşı kaygılı korkulu olma alt boyut puanı bakımından baba öğrenim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (Ortaokul ve altı $\bar{X}=1,53$, lise $\bar{X}=1,14$, üniversite $\bar{X}=1,52$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvenli bağlanan çocukların akranlarına karşı kaygılı korkulu olma alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvenli bağlanan çocuklarda aşırı hareketlilik alt boyut puanı bakımından baba öğrenim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (Ortaokul ve altı $\bar{X}=1,53$, lise $\bar{X}=1,14$, üniversite $\bar{X}=1,27$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvenli bağlanan çocukların aşırı hareketlilik alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvenli bağlanan çocuklarda akranlarına karşı saldırganlık alt boyut puanı bakımından baba öğrenim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (Ortaokul ve altı $\bar{X}=1,40$, lise $\bar{X}=0,78$, üniversite $\bar{X}=0,60$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvenli bağlanan çocukların akranlarına karşı saldırganlık alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Tablo 17

Güvensiz Bağlanan Çocukların Baba Öğrenim Düzeylerine Göre Akran İlişkileri Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Akran İlişkileri	Baba Öğrenim Düzeyi	Kruskal Wallis H Testi					
		n	$\bar{X}$	ss	Sıra Ort.	H	p
Akranlarına Karşı	Ortaokul ve altı	19	12,74	4,33	55,55		
Yardımlı Amaçlayan	Lise	45	12,40	3,99	48,76	0,76	0,684
Sosyal Davranış	Üniversite	36	12,42	3,35	50,01		
Gösterme	Toplam	100	12,47	3,80			
Akranlarına Karşı	Ortaokul ve altı	19	2,84	4,41	38,13		
Asosyal Davranış	Lise	45	3,80	3,13	53,96	4,408	0,11
Geliştirme	Üniversite	36	3,69	3,00	52,71		
	Toplam	100	3,58	3,35			
Akranları	Ortaokul ve altı	19	2,00	3,87	41,58		
Tarafından	Lise	45	3,27	3,68	55,09	3,497	0,174
Dışlanma	Üniversite	36	2,56	3,52	49,47		
	Toplam	100	2,77	3,66			
Akranlarına Karşı	Ortaokul ve altı	19	4,00	4,82	39,45		
Kaygılı Korkulu	Lise	45	5,33	3,95	53,02	3,437	0,179
Olma	Üniversite	36	5,11	3,16	53,18		
	Toplam	100	5,00	3,87			
Aşırı Hareketlilik	Ortaokul ve altı	19	1,84	2,36	38,21		
	Lise	45	3,31	2,24	58,01	6,975	0,031
	Üniversite	36	2,56	2,56	47,60		
	Toplam	100	2,76	2,43		1-2	
Akranlarına Karşı	Ortaokul ve altı	19	2,42	3,44	41,24		
Saldırganlık	Lise	45	3,78	3,15	57,14	4,946	0,084
	Üniversite	36	3,22	3,96	47,08		
	Toplam	100	3,32	3,52			

Tablo 17 incelendiğinde güvensiz bağlanan çocuklarda akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme alt boyut puanı bakımından baba öğrenim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (Ortaokul ve altı $\bar{X}=12,74$, lise $\bar{X}=12,40$, üniversite $\bar{X}=12,50$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvensiz bağlanan çocukların akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvensiz bağlanan çocuklarda akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme alt boyut puanı bakımından baba öğrenim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (Ortaokul ve altı $\bar{X}=2,84$, lise $\bar{X}=3,80$, üniversite $\bar{X}=3,69$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvensiz bağlanan çocukların akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvensiz bağlanan çocuklarda akranları tarafından dışlanma alt boyut puanı bakımından baba öğrenim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (Ortaokul ve altı $\bar{X}=2,00$, lise $\bar{X}=3,27$, üniversite $\bar{X}=2,56$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvensiz bağlanan çocukların akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvensiz bağlanan çocuklarda akranlarına karşı kaygılı korkulu olma alt boyut puanı bakımından baba öğrenim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (Ortaokul ve altı $\bar{X}=4,00$, lise $\bar{X}=5,33$, üniversite $\bar{X}=5,11$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvenli bağlanan çocukların akranlarına karşı kaygılı korkulu olma alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvensiz bağlanan çocuklarda aşırı hareketlilik alt boyut puanı bakımından baba öğrenim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Güvensiz bağlanan çocuklarda babası ortaokul ve altı mezunu olanların aşırı hareketlilik alt boyut puanı ($\bar{X}=1,84$) babası lise mezunu olanlara göre ($\bar{X}=3,31$) anlamlı derecede düşüktür. Bu bulguya göre baba öğrenim düzeyi arttıkça aşırı hareketlilik düzeyi de artmaktadır.

Güvensiz bağlanan çocuklarda akranlarına karşı saldırganlık alt boyut puanı bakımından baba öğrenim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (Ortaokul ve altı $\bar{X}=2,42$, lise $\bar{X}=3,78$, üniversite $\bar{X}=3,22$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvensiz bağlanan çocukların akranlarına karşı saldırganlık alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Araştırma bulgularına göre (Tablo 16) çocukların akran ilişkilerine baba öğrenim düzeylerinin etkisine bakıldığında güvenli bağlanan çocuklarda akranları tarafından dışlanma alt boyut puanı babanın öğrenim düzeyi arttıkça düşmektedir. Bu bulgu anne öğrenim düzeyleri sonuçlarında olduğu gibi bağlanma stillerinin akran ilişkisine etkisini vurgulamaktadır. Bu doğrultuda baba çocuk arasında kurulan güvenli bağın çocuğun akran ilişkilerini olumlu yönde etkilediği söylenebilir. Literatüre bakıldığında araştırmanın

bulgularına paralel olarak babalarının eğitim seviyesi yüksek olan çocukların, babalarının eğitim seviyesi düşük olan çocuklara oranla sosyal becerilerin daha çok yükseldiği görülmektedir. Babaların eğitim seviyesi düştükçe problem davranışlarının daha çok görüldüğü görülmektedir (Dervişoğlu, 2007). Malin ve arkadaşları (2013), düşük gelirli ailelerde babaların çocuklarıyla ilişkilerini farklı değişkenler açısından inceledikleri araştırmalarında eğitim düzeyi yüksek babaların çocuklarıyla daha fazla iletişim içinde olup dil becerilerine destek oldukları ve bunun yanında düşük eğitim düzeyine sahip babaların daha çok depresif belirtiler gösterdikleri sonucuna varmışlardır.

Telli (2014), üniversite mezunu babaların, diğer babalara göre, kendilerini çocukların bakımında ilgili ve daha yeterli gördüklerini belirtmiştir. Albükrek (2002) anne, baba ve çocuk tarafından algılanan babanın çocuğuna karşı tutumu ile çocuğun benlik kavramı arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada, babaların çocuklarına karşı sıcak davranma boyutunda lisansüstü mezunu babaların lise mezunu babalara göre daha yüksek puan aldığını saptamıştır. Benzer şekilde Nkwake (2009) babaların çocuk bakım görevlerine katılım sağladığı durumları incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre eğitim düzeyi arttıkça babaların katılımı ve çocuklarıyla olan ilişkileri artmaktadır. Bu doğrultuda babaların çocuklarıyla olan olumlu ilişkileri çocukların akran ilişkilerini de olumlu yönde etkilediği söylenebilir.

Araştırmada güvensiz bağlanan çocuklarda (Tablo 17) babanın öğrenim düzeyi arttıkça aşırı hareketlilik düzeyi artmaktadır. Anne-baba ile olumsuz ilişki içinde olan çocuk, kendini dışlanmış, reddedilmiş hissedebilir. Bundan dolayı çocuk ebeveyninin dikkatini çekebilme adına aşırı hareketlilik vb. davranışlar sergileyebilir. Harris ve Morgan (1991) eğitilmiş babanın iş kalitesi arttığından ve yüksek ücretli bir işte çalışmanın daha çok zaman gerektirdiğinden, babaya çocuğu ile ilgilenmek için az bir zaman kaldığını belirtmiştir. Babanın eğitim seviyesi yükseldikçe işi ile daha çok meşgul olmasına bağlı olarak çocuğu ile arasındaki mesafe de artmakta ve çocuğundan uzaklaşmaktadır. Bundan dolayı çocuklarda aşırı hareketlilik davranışlarının ortaya çıktığı düşünülebilir.

Güvenli ve güvensiz bağlanan çocukların akran ilişkileri çocuk sayısına göre farklılık göstermekte midir?

Araştırma kapsamında çocukların Ladd ve Profilet Davranış Ölçeği akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış, akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme, akranları tarafından dışlanma, akranlarına karşı kaygılı korkulu olma, aşırı hareketlilik ve akranlarına karşı saldırganlık alt boyut puanları ve çocuk sayısı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. İnceleme sürecinde önce varyansların homojen olup olmadığı test edilmiştir. Varyanslar homojen olmadığından dolayı Kruskal Wallil H testi hesaplanmıştır. Sonuçlar Tablo 18 ve Tablo 19’da gösterilmiştir.

Tablo 18

Güvenli Bağlanan Çocukların Çocuk Sayısına Göre Akran İlişkileri Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Akran İlişkileri	Çocuk Sayısı	Kruskal Wallis H Testi					
		n	$\bar{X}$	ss	Sıra Ort.	H	p
Akranlarına Karşı Yardımı Amaçlayan Sosyal Davranış Gösterme	1	16	14,31	4,09	43,81	3,622	0,164
	2	52	15,75	3,37	55,74		
	3 ve üzeri	32	14,72	3,04	45,33		
	Toplam	100	15,19	3,41			
Akranlarına Karşı Asosyal Davranış Geliştirme	1	16	0,37	0,62	48,66	1,490	0,475
	2	52	0,52	1,00	48,47		
	3 ve üzeri	32	1,12	2,35	54,72		
	Toplam	100	0,69	1,55			
Akranları Tarafından Dışlanma	1	16	0,00	0,00	47,50	1,286	0,526
	2	52	0,21	1,13	51,37		
	3 ve üzeri	32	0,06	0,25	50,59		
	Toplam	100	0,13	0,82			
Akranlarına Karşı Kaygılı Korkulu Olma	1	16	1,13	2,36	47,28	0,327	0,849
	2	52	1,40	2,48	51,40		
	3 ve üzeri	32	1,47	2,55	50,64		
	Toplam	100	1,38	2,46			
Aşırı Hareketlilik	1	16	1,19	1,33	53,88	1,430	0,489
	2	52	1,15	1,81	47,38		
	3 ve üzeri	32	1,47	1,97	53,88		
	Toplam	100	1,26	1,78			
Akranlarına Karşı Saldırganlık	1	16	0,88	0,89	56,69	3,456	0,178
	2	52	0,77	1,87	45,88		
	3 ve üzeri	32	0,78	0,79	54,91		
	Toplam	100	0,79	1,46			

Tablo 18 incelendiğinde güvenli bağlanan çocuklarda akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme alt boyut puanı bakımından çocuk sayıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (Tek çocuk $\bar{X}=14,31$, 2 çocuk $\bar{X}=15,75$, 3 ve üzeri $\bar{X}=14,72$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvenli bağlanan çocukların akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvenli bağlanan çocuklarda akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme alt boyut puanı bakımından çocuk sayıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (Tek çocuk $\bar{X}=0,37$, 2 çocuk $\bar{X}=0,52$, 3 ve üzeri $\bar{X}=1,12$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvenli bağlanan çocukların akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvenli bağlanan çocuklarda akranları tarafından dışlanma alt boyut puanı bakımından çocuk sayıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (Tek çocuk $\bar{X}=0,00$, 2 çocuk $\bar{X}=0,21$, 3 ve üzeri $\bar{X}=0,06$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvenli bağlanan çocukların akranları tarafından dışlanma alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvenli bağlanan çocuklarda akranlarına karşı kaygılı korkulu olma alt boyut puanı bakımından çocuk sayıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (Tek çocuk $\bar{X}=1,13$, 2 çocuk $\bar{X}=1,40$, 3 ve üzeri $\bar{X}=1,47$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvenli bağlanan çocukların akranlarına karşı kaygılı korkulu olma alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvenli bağlanan çocuklarda aşırı hareketlilik alt boyut puanı bakımından çocuk sayıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (Tek çocuk $\bar{X}=1,19$, 2 çocuk $\bar{X}=1,15$, 3 ve üzeri $\bar{X}=1,47$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvenli bağlanan çocukların aşırı hareketlilik alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvenli bağlanan çocuklarda akranlarına karşı saldırganlık alt boyut puanı bakımından çocuk sayıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (Tek çocuk $\bar{X}=0,88$, 2 çocuk $\bar{X}=0,77$, 3 ve üzeri $\bar{X}=0,78$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvenli bağlanan çocukların akranlarına karşı saldırganlık alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Tablo 19

Güvensiz Bağlanan Çocukların Çocuk Sayısına Göre Akran İlişkileri Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Akran İlişkileri	Çocuk Sayısı	Kruskal Wallis H Testi					
		n	$\bar{X}$	ss	Sıra Ort.	H	p
Akranlarına Karşı Yardımı Amaçlayan Sosyal Davranış Gösterme	1	11	12,73	3,69	49,73	0,009	0,996
	2	59	12,46	3,52	50,60		
	3 ve üzeri	30	12,4	4,45	50,58		
	Toplam	100	12,47	3,80			
Akranlarına Karşı Asosyal Davranış Geliştirme	1	11	3,64	3,04	53,36	0,519	0,771
	2	59	3,63	3,31	51,51		
	3 ve üzeri	30	3,47	3,63	47,47		
	Toplam	100	3,58	3,35			
Akranları Tarafından Dışlanma	1	11	2,09	3,59	44,27	0,768	0,681
	2	59	2,93	3,71	51,90		
	3 ve üzeri	30	2,70	3,67	50,03		
	Toplam	100	2,77	3,66			
Akranlarına Karşı Kaygılı Korkulu Olma	1	11	5,45	4,59	52,23	0,138	0,933
	2	59	4,88	3,86	49,62		
	3 ve üzeri	30	5,07	3,72	51,60		
	Toplam	100	5,00	3,87			
Aşırı Hareketlilik	1	11	3,36	2,84	56,77	1,111	0,574
	2	59	2,61	2,51	48,17		
	3 ve üzeri	30	2,83	2,12	52,78		
	Toplam	100	2,76	2,43			
Akranlarına Karşı Saldırganlık	1	11	2,82	3,34	46,95	0,231	0,891
	2	59	3,54	3,69	51,37		
	3 ve üzeri	30	3,07	3,30	50,08		
	Toplam	100	3,32	3,52			

Tablo 19 incelendiğinde güvensiz bağlanan çocuklarda akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme alt boyut puanı bakımından çocuk sayıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (Tek çocuk $\bar{X}=12,73$, 2 çocuk $\bar{X}=12,46$, 3 ve üzeri $\bar{X}=12,40$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvensiz bağlanan çocukların akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvensiz bağlanan çocuklarda akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme alt boyut puanı bakımından çocuk sayıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık

bulunmamaktadır ($p>0,05$). (Tek çocuk $\bar{X}=3,64$, 2 çocuk $\bar{X}=3,63$, 3 ve üzeri $\bar{X}=3,47$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvensiz bağlanan çocukların akranlarına karşı sosyal davranış geliştirme alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvensiz bağlanan çocuklarda akranları tarafından dışlanma alt boyut puanı bakımından çocuk sayıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (Tek çocuk $\bar{X}=2,09$, 2 çocuk $\bar{X}=2,93$, 3 ve üzeri $\bar{X}=2,70$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvensiz bağlanan çocukların akranları tarafından dışlanma alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvensiz bağlanan çocuklarda akranlarına karşı kaygılı korkulu olma alt boyut puanı bakımından çocuk sayıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (Tek çocuk $\bar{X}=5,45$, 2 çocuk $\bar{X}=4,88$, 3 ve üzeri $\bar{X}=5,07$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvensiz bağlanan çocukların akranlarına karşı kaygılı korkulu olma alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvensiz bağlanan çocuklarda aşırı hareketlilik alt boyut puanı bakımından çocuk sayıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (Tek çocuk $\bar{X}=3,36$, 2 çocuk $\bar{X}=2,61$, 3 ve üzeri $\bar{X}=2,83$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvensiz bağlanan çocukların aşırı hareketlilik alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvensiz bağlanan çocuklarda akranlarına karşı saldırganlık alt boyut puanı bakımından çocuk sayıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). (Tek çocuk $\bar{X}=2,82$, 2 çocuk $\bar{X}=3,54$, 3 ve üzeri $\bar{X}=3,07$). Diğer bir anlatımla araştırmaya alınan güvensiz bağlanan çocukların akranlarına karşı saldırganlık alt boyutunda aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Tablo 18 ve 19 incelendiğinde güvenli ve güvensiz bağlanan çocukların akran ilişkileri üzerinde çocuk sayısının etkisinin anlamlı olmadığı görülmüştür. Çalışmada örneklem grubundaki çocukların 2 ve daha fazla kardeş sayısına sahip oldukları göz önünde bulundurulduğunda olumlu kardeş ilişkilerinin çocukların sosyal ilişkilerine ve akran ilişkilerine olumlu yansımaları olduğu söylenebilir. Çalışmada çocuk sayısının akran ilişkilerine etkili olmamasının bu durumdan kaynaklandığı düşünülebilir.

Bu çalışmanın sonuçlarına paralel olarak Gültekin (2008), kardeş sayısı değişkenini incelemiş; işbirliği, kendini ifade/atılmanlık, özdenetim, sosyal beceri toplam puanı,

problem davranışlar toplam puanı, içsel ve dışsal davranışlar puanları açısından tek çocuk olanlarla kardeşi olanlar arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır.

Öztürk (2008)'ün araştırmasında okul öncesi eğitim alıp almama, cinsiyet, kardeşe sahip olup olmama, okul öncesi eğitim kurumuna devam etme süresi değişkenlerinin ilköğretim 1. ve 3. sınıf çocukların “Temel Sosyal” ve “Bilişsel Becerilerini” etkileyip etkilemediği incelenmiştir. Araştırma sonucunda 3. sınıf öğrencilerinin Temel Sosyal Beceriler ve Bilişsel Beceriler alt ölçekleri puan ortalamalarında kardeşe sahip olup olmama durumu anlamlı düzeyde farklılaşmaya yol açmazken 1. sınıf öğrencilerinin ise Temel Sosyal Beceriler ve Bilişsel Beceriler alt ölçeklerinde kardeşi olmayanların puanı kardeşi olanlara göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Alisinanoğlu ve Kesicioğlu (2010), araştırmalarında okulöncesi dönem çocuklarının davranış sorunları belirlemeye yönelik yapılan çalışma da kardeş sayısının çocukların davranış sorunları üzerinde bir anlamlı bir farklılık yaratmadığını bulmuşlardır.

Araştırma bulgularının tersine Ada (2010), ilköğretim 6, 7, 8. Sınıf öğrencilerinin akran zorbalıklarının akademik başarı, disiplin durumu değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını ve yordayıcı değişken olarak analize sokulan yaş ve kardeş sayısı değişkenlerinin akran zorbalığını yordayıp yordamadığının belirlenmesini amaçladığı çalışmasında disiplin durumlarına göre zorbalık yapmanın ceza alanlarda anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Yordayıcı değişken olarak analize sokulan yaş ve kardeş sayısının birlikte akran zorbalığı yapma puanlarını anlamlı düzeyde yordadığı sonucuna ulaşmıştır.

BÖLÜM 5

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1 Sonuç

Bu çalışma Ankara Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki ilkokullara bağlı anasınıfına devam eden 5-6 yaş çocukların bağlanma stillerinin akran ilişkilerine etkisini incelemek amacıyla yapılmıştır. Bu kapsamda araştırma evrenini 2015-2016 eğitim öğretim yılında Ankara Yenimahalle ve Keçiören merkez ilçelerinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki ilkokullara bağlı anasınıfına devam eden 5-6 yaş çocukları oluşturmuştur.

Tabakalı örnekleme yöntemine göre 2015-2016 eğitim öğretim yılında Ankara Yenimahalle ve Keçiören merkez ilçelerinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki ilkokullara bağlı anasınıfına devam eden 5-6 yaş çocuklarından 100 güvenli bağlanan, 100 güvensiz bağlanan toplam 200 çocuk araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Araştırmada anasınıfına devam eden çocukların ve ailelerinin demografik bilgilerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen Genel Bilgi Formu, kullanılmıştır. Ayrıca çocukların bağlanma stillerinin belirlenmesi amacıyla Uluç (2005) tarafından geliştirilen “Güvenli Yer Senaryoları Testi” ve çocukların akran ilişkilerini incelemek amacıyla orijinali Ladd ve Profilet (1996) tarafından geliştirilen (Ladd and Profilet Child Behavior Scale) Türkçe’ye uyarlama çalışması Gülay (2008) tarafından yapılan “Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği” kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS paket programında, çocukların Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği’nden aldıkları puanların değişkenlere göre farklılık yaratıp yaratmadığı Mann Whitney U ve Kruskal Wallis-H ile sınanmıştır. Güvenli ve güvensiz bağlanan çocuklarda değişkenlerin gruplar arasındaki ilişkileri incelenirken Post-Hoc Çoklu Karşılaştırma Testi ile aralarında farklılık olan

gruplar belirlenmiştir. Yapılan istatistiklerde anlamlılık düzeyi olarak 0,05 seçilmiş ve $p>0,05$ olması durumunda ise anlamlı farklılığın olmadığı belirtilmiştir.

Araştırmada şu sonuçlara ulaşılmıştır;

Güvenli bağlanan çocukların akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme alt puanı bakımından güvensiz bağlanan çocuklara göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmüştür ($p<0,05$). Güvenli bağlanan çocukların akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme alt boyut puanı güvensiz bağlanan çocuklara göre yüksektir. Güvenli bağlanan çocukların akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme, akranları tarafından dışlanma, akranlarına karşı kaygılı korkulu olma, aşırı hareketlilik ve akranlarına karşı saldırganlık alt boyut puanları bakımından güvensiz bağlanan çocuklara göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmüştür ($p<0,05$). Güvenli bağlanan çocukların akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme, akranları tarafından dışlanma, akranlarına karşı kaygılı korkulu olma, aşırı hareketlilik ve akranlarına karşı saldırganlık alt boyut puanları güvensiz bağlanan çocuklara göre düşüktür.

Güvenli bağlanan çocuklarda akranlarına karşı kaygılı korkulu olma ve aşırı hareketlilik alt boyut puanları bakımından çocuğun yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmüştür ($p<0,05$). Güvenli bağlanan 6 yaşındaki çocuklarda akranlarına karşı kaygılı korkulu olma ve aşırı hareketlilik alt boyut puanları 5 yaşındaki çocuklara göre yüksektir. Güvensiz bağlanan çocuklarda akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme, akranları tarafından dışlanma, akranlarına karşı kaygılı korkulu olma ve akranlarına karşı saldırganlık alt boyut puanları bakımından çocuğun yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmüştür ($p<0,05$). Güvensiz bağlanan 6 yaşındaki çocuklarda akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme, akranları tarafından dışlanma, akranlarına karşı kaygılı korkulu olma ve akranlarına karşı saldırganlık alt boyut puanları 5 yaşındaki çocuklara göre düşüktür.

Güvenli ve güvensiz bağlanan çocuklarda akranlarına karşı saldırganlık ve aşırı hareketlilik alt boyut puanları bakımından cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmüştür ($p<0,05$). Güvenli ve güvensiz bağlanan kız çocuklarda akranlarına karşı saldırganlık ve aşırı hareketlilik alt boyut puanları erkek çocuklara göre düşüktür.

Güvenli bağlanan çocuklarda akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme, akranlarına karşı kaygılı korkulu olma ve aşırı hareketlilik alt boyut puanları bakımından okulöncesi kuruma devam etme süresine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmüştür

($p<0,05$). Güvenli bağlanan çocuklarda okulöncesi kuruma yeni başlayanların ve 2 yıldır devam edenlerin akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme, akranlarına karşı kaygılı korkulu olma ve aşırı hareketlilik alt boyut puanları 3 yıldır okulöncesi kurumuna devam edenlere göre düşüktür. Güvensiz bağlanan çocuklarda aşırı hareketlilik alt boyut puanı bakımından okulöncesi kuruma devam etme süresine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmüştür ($p<0,05$). Güvensiz bağlanan çocuklarda okulöncesi kuruma yeni başlayanların aşırı hareketlilik alt boyut puanı 1 ve 2 yıldır okulöncesi kuruma devam edenlere göre düşüktür.

Güvenli ve güvensiz bağlanan çocuklarda akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme, akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme, akranları tarafından dışlanma, akranlarına karşı kaygılı korkulu olma, aşırı hareketlilik ve akranlarına karşı saldırganlık alt boyut puanları bakımından anne ve baba yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0,05$). Bir başka deyişle araştırmaya alınan güvenli ve güvensiz bağlanan çocukların anne ve baba yaşına göre akranlarına karşı yardımı amaçlanan sosyal davranış gösterme, akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme, akranları tarafından dışlanma, akranlarına karşı kaygılı korkulu olma, aşırı hareketlilik ve akranlarına karşı saldırganlık alt boyutlarından aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

Güvenli bağlanan çocuklarda akranları tarafından dışlanma alt boyut puanı bakımından baba öğrenim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmüştür ($p<0,05$). Güvenli bağlanan çocuklarda baba öğrenim düzeyi yükseldikçe çocukların akranları tarafından dışlanma alt boyut puanları düşmektedir. Güvensiz bağlanan çocuklarda aşırı hareketlilik alt boyut puanı bakımından baba öğrenim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmüştür ($p<0,05$). Güvensiz bağlanan çocuklarda ise baba öğrenim düzeyi arttıkça çocukların aşırı hareketlilik alt boyut puanları artmaktadır.

Güvenli bağlanan çocuklarda akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme, akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme, akranları tarafından dışlanma, akranlarına karşı kaygılı korkulu olma, aşırı hareketlilik ve akranlarına karşı saldırganlık alt boyut puanları bakımından anne öğrenim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). Bir başka deyişle güvenli bağlanan çocukların anne öğrenim düzeyine göre akranlarına karşı yardımı amaçlanan sosyal davranış gösterme, akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme, akranları tarafından dışlanma, akranlarına

karşı kaygılı korkulu olma, aşırı hareketlilik ve akranlarına karşı saldırganlık alt boyutlarından aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır. Güvensiz bağlanan çocuklarda akranlarına karşı kaygılı korkulu alt boyut puanı bakımından anne öğrenim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmüştür ($p<0,05$). Güvensiz bağlanan çocuklarda annenin öğrenim düzeyi arttıkça çocukların akranlarına karşı kaygılı korkulu olma alt boyut puanları artmaktadır.

Güvenli ve güvensiz bağlanan çocuklarda akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme, akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme, akranları tarafından dışlanma, akranlarına karşı kaygılı korkulu olma, aşırı hareketlilik ve akranlarına karşı saldırganlık alt boyut puanları bakımından çocuk sayısına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). Bir başka deyişle güvenli ve güvensiz bağlanan çocukların çocuk sayısına göre akranlarına karşı yardımı amaçlanan sosyal davranış gösterme, akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme, akranları tarafından dışlanma, akranlarına karşı kaygılı korkulu olma, aşırı hareketlilik ve akranlarına karşı saldırganlık alt boyutlarından aldıkları puanların benzer olduğu saptanmıştır.

5.2 Öneriler

Bu çalışmada, anasınıfına devam eden 5-6 yaş çocukların akran ilişkilerinde anneye karşı geliştirilen güvenli ve güvensiz bağlanma stillerinin etkisi olduğu sonucu bulunmuştur. Olumlu akran ilişkilerinin çocuğun sağlıklı kişilik oluşturmadaki önemi ve mutlu bir yaşam için gerekliliği, bu özelliklerin kritik öğeleri olan bağlanma stilleri ve akran ilişkilerini ön plana çıkarmaktadır. Bağlanma stilleri ve akran ilişkilerine yönelik yapılacak çalışmalar toplumda sağlıklı gelişim gösteren bireylerin artmasını sağlayacaktır. Bu doğrultuda öneriler aşağıda sunulmuştur.

Anne babalar çocuk sahibi olacaklarını öğrendikleri andan itibaren doğum yapacakları özel ve devlet hastanelerinde, aile sağlık merkezlerinde doğum öncesi dönemden itibaren anne çocuk ilişkisi, bağlanma stilleri ve bu bağlanma stillerinin ve ilişkinin çocuğun gelişimine etkileri hakkında eğitimler düzenlenebilir.

Hamilelik sürecinde anne babalara gebelik okulları ve büyükanne-büyükbabalara hem hamilelik sürecinde hem de doğum sonrasında anne-baba-çocuk ilişkisine nasıl destek olabilecekleri konusunda bilgilendirmek amacıyla büyükanne ve büyükbaba okulları oluşturulabilir. Ayrıca anne babalar kendilerini ebeveyn olarak geliştirebilecekleri kurs,

seminer, panel gibi etkinliklere katılabilir, çocukla iletişim ve çocuklarda akran ilişkileri ile ilgili hem görsel hem de yazılı medyayı takip edebilirler.

Doğum sonrasında aile sağlık merkezi çalışanları tarafından anneyi gerek bebek bakımı ve takibi gerekse doğum sonrası anne bebek ilişkisi hakkında bilgilendirmek amacıyla anneye ev ziyaretleri temelli eğitim programları düzenlenebilir.

Okulöncesi kurumlara devam eden çocukların öğretmenleri aileyle işbirliği içinde olarak çocuğun akran ilişkilerinin olumlu gelişimi için aile katılımı etkinlikleri ve eğitim seminerleri düzenleyebilir.

Ebeveynlerin, hem maddi hem de manevi olarak onlara destek olmaları ve onlarla beraber kaliteli zaman geçirmeleri için çocuklarıyla sosyal faaliyetlerde bulunmaları, ev ortamında birebir etkinlikler yapmaları ve çocuklarıyla birlikte değişik sosyal çevrelere girmeleri önerilebilir.

Öğretmenler, çocukların olumlu akran ilişkileri geliştirebilmeleri için etkinlikler düzenleyebilir, çocukların akran ilişkilerini düzenli olarak gözlemleyerek gerekli durumlarda önlemler alabilirler.

Bu araştırma okul öncesi eğitim alan beş-altı yaş çocukları ile yapılmıştır. Benzer araştırmalar farklı yaş gruplarıyla ve okulöncesi eğitim kurumuna devam etmeyen çocuklarla yapılabilir.

Bu çalışmada bağlanma stillerinin akran ilişkileri üzerine etkisi incelenmiştir. Benzer araştırmalarda bağlanma stilleri ile birlikte çocuğun mizacı, aile tipi, kültürel özellikler ve çocuk yetiştirme tutumları, çocuğun sosyal becerileri gibi faktörlerin akran ilişkilerine etkisi ve bu faktörlerin birbirleri arasındaki ilişki incelenebilir.

Bu araştırmada, bağlanma figürü, anne ile sınırlı tutulmuştur. Baba-çocuk, öğretmen-çocuk veya ailede çocuk için önemli bir başka kişi de bağlanma figürü olarak görülebilir. Bunun için ileriki araştırmalarda bu konularla ilgili araştırmalar yapılabilir.

Araştırma kapsamında çocukların akran ilişkileriyle ilgili bilgiler sadece öğretmenlerden toplanmıştır. Yapılacak yeni araştırmalarda öğretmenlerin yanında çocukla etkileşimde bulunan anne-baba, arkadaş gibi bilgi kaynaklardan da bilgi toplanılması bulguların güvenilirliğini artırabilir.

KAYNAKLAR

- Ada, Ş. (2010). Erzurum'daki ilköğretim 6, 7, 8. sınıf öğrencilerinin akran zorbalığının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi, *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 35(158), 90-100.
- Akgün, S. (2005). *Akran zorbalığının anne-baba tutumları ve anne-baba ergen ilişkisi açısından değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akyol, A. K., (2005), Erken çocukluk döneminde empatinin gelişimi, *Çoluk Çocuk Dergisi*, 51,12-13.
- Albukrek, İ. (2002). *Anne, baba ve çocuk tarafından algılanan babanın çocuğuna karşı tutumu ile çocuğun benlik kavramı arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Alisinanoğlu, F. ve Kesicioğlu, O.S. (2010). Okul öncesi dönem çocuklarının davranış sorunlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Giresun İli Örneği). *Kuramsal Eğitimbilim*, 3(1), 93-110.
- Altınmakas, B. (2010). Çekingenlik ve saldırganlığa karşı atılganlık, *Eğitimde Yansımalar*. 28, 4-6.
- Anlıak, Ş., & Dinçer, Ç. (2005). Farklı eğitim yaklaşımları uygulayan okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların kişiler arası problem çözme becerilerinin değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 38(1), 149-166.
- Aunola, K., Nurmi, J.-E., Onatsu-Arviolommi, T., & Pulkkinen, L. (1999). The role of parents' self-esteem, mastery-orientation and social background in their parenting styles. *Scandinavian Journal of Psychology*, 40(4), 307-317.
- Aral, N., & Baran, G. (2012). *Çocuk gelişimi*. İstanbul: Ya-pa.

- Arı, R. (2005). Çocuk ve ergende sosyal ve ahlaki gelişim (1. Baskı). Konya: *Selçuk Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesini Yaşatma Ve Geliştirme Vakfı*.
- Arıkoğlu, A. A. P. (2003). *Üniversite öğrencilerinde sosyal-duygusal uyum ve bağlanma stilleri*. Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Arseven, A. D. (2001). *Alan araştırma yöntemi*. Ankara: Gündüz Eğitim.
- Aydın, B. (2005). *Çocuk ve ergen psikolojisi*. Ankara: Nobel.
- Baş, A. U., & Siyez, D. M. (2011). Akranları tarafından kabul gören ve görmeyen ilköğretim okulu öğrencilerinin akran ilişkilerine yönelik algılarının incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(1), 43-70.
- Bayhan, S., & Artan, G. (2007). *Çocuk gelişimi ve eğitimi*. İstanbul: Morpa Kültür.
- Beyazyürek, F. Ş. (2009). Urie Bronfenbrenner'in insan gelişimde çevresel yaklaşımı. *Seyhan Rehberlik ve Araştırma Merkezi*, Adana.
- Beyazkürk, D., Anlıak, Ş., & Dinçer, Ç. (2007). Çocuklukta akran ilişkileri ve arkadaşlık. *Eurasian Journal of Educational Research*, 26, 13-26.
- Bierman, K. L. (2005). *Peer rejection. Developmental processes and intervention strategies*. The Guilford Press:USA.
- Bilgiç, E., & Yurtal, F. (2008). İlköğretimde zorbalığın sınıf atmosferine göre incelenmesi. *In VII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, (pp. 270-274). Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi. İstanbul: Nobel.
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik*. Kaknüs.
- Button S., Pianta, R.C., Marvin, R.S. (2001). Mothers' Representations of Relationships with Their Children: Relations with Parenting Behavior, Mother Characteristics, and Child Disability Status. *Social Development*. pp. 455 – 472.
- Can, G., & Akdoğan, R. (2007). Öğretmen adaylarının empatik eğilim ve saldırganlık düzeyleri ile uyum düzeyleri arasındaki ilişkiler. *In Erginer, (Ed.), XVI. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildiriler Kitabı*, (pp.568-575). Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi.

- Castillo, J., Welch, G., & Sarver, C. (2011). Fathering: the relationship between fathers' residence, fathers' sociodemographic characteristics, and father involvement. *Maternal and Child Health Journal*, 15(8), 1342-1349.
- Crick, N. R., Casas, J. F. & Mosher, M. (1997). Relational and overt aggression in preschool, *Developmental Psychology*, 33(4), 579-588.
- Cousins, J.H., Power, T.G., Olvera-Ezzell, N. (1993). Mexican-American Mothers' Socialization Strategies: Effects of Education, Acculturation, and Health Locus of Control. *Journal of Experimental Child Psychology*, 55, 258-276.
- Cüceloğlu, D. (1997). *Yeniden insan insana*. (14. b.) Basım. İstanbul: Remzi.
- Çağdaş, A. (1997). *İletişim dilinin 4-5 yaş çocuklarının sosyal gelişimine etkileri*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Çağdaş, A. (2002). *Anne baba çocuk iletişimi*. Nobel.
- Çağdaş, A. (2003). *Anne baba çocuk iletişimi*. Konya: Eğitim.
- Çelik, H. (2006). *Üniversite birinci sınıf öğrencilerinin saldırganlık tepkileri, bağlanma tarzları ve kişilerarası şemalarının incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı. İstanbul.
- Çetinkaya, S. (2009). Sosyoekonomik durumu farklı üç ilköğretim okulu öğrencilerinde akran zorbalığının depresyon ve benlik saygısı düzeyiyle ilişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 10, 151-158.
- Darling, N., & Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative Model, *Psychological Bulletin*, 113, 487-496.
- Denham, S. A., Blair, K. A., De Mulder, E., Levitas, J. Sawyer, K., Major, S. A., & Patrick, Q. (2003). Preschool emotional competence: Pathway to social competence? *Child Development*, 74(1), 238-256.
- Denham, S. A. (2007). Dealing with feelings: How children negotiate the worlds of emotions and social relationships. *Cognition, Brain, Behavior*, XI, (1), 1-48.
- Dervişoğlu, C.M. (2007). *Okulöncesi kurumlarına devam eden 6 yaş çocuklarının, sosyal becerilerini ve problem davranışlarını etkileyen faktörlerin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Dursun, A. (2010). *Okulöncesi dönemdeki çocukların davranış problemleriyle anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Ergün, M., & Özsüer, S. (2006). Vygotsky'nin yeniden değerlendirilmesi. *Afyon Karahisar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 269-292.
- Erten, H. (2012). *Okulöncesi eğitime devam eden 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri, akran ilişkileri ve okula uyum düzeyleri arasındaki ilişkilerin izlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Denizli.
- Ertokuş Delikara, I. (2000). *Ergenlerin akran ilişkileri ile suç kabul edilen davranışlar arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi , Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Feldman, P. S. (2005). *Development across the life span. (3 th. edition)*. USA: Peerson Education.
- Fletcher , A.C., Steinberg, L., Darling, N., Dornbusch, S.M. (1995). The company they keep: impact of authoritative parenting in the a do lescent's social network on individual adjustment and behavior. *Developmental Psychology*, 31, 300-310.
- Fox, R.A., Platz, D.L., Bentley, K.S. (1995). Maternal factors related to parenting practices, developmental expectations, and perceptions of child behavior problems. *Journal of Genetic Psychology*, 156, 431-441.
- Giles, J.W., Heyman, G.D. (2005). Preschoolers use of trait-relevant information to evaluate the appropriateness of an aggressive response. *Aggressive Behavior*, 31, 498-509.
- Görgü, E. (2005). Bağlanma kuramı, *Çoluk Çocuk Dergisi*, 49, 90-100.
- Gülay, H. (2004). *Korunmaya muhtaç çocuklarla ailesi ile yaşayan 6 yaş çocuklarının sosyal becerilerinin karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gülay, H. (2008). *5-6 yaş çocuklarına yönelik akran ilişkileri ölçeklerinin geçerlik güvenirlik çalışmaları ve akran ilişkilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Gülay, H. (2009). 5-6 yaş çocuklarının sosyal konumlarını etkileyen çeşitli değişkenler. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 104-121.
- Gülay, H. (2010). *Okulöncesi dönemde akran ilişkileri* (1. b.). Ankara:Pegem
- Gülay, H. (2011). The peer relations of 5-6 year old children in relation to age and gender. *Eurasian Journal of Educational Research*, 43, 107-124.
- Gülay, H., & Erten, H. (2013). Okulöncesi eğitimi almış çocukların akran ilişkileri değişkenlerinin 5 ve 6 yaşta incelenmesi: iki yıllık boylamsal çalışma. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 2013, p. 1859-1871.
- Gülay, H., & Erten, H. (2011). Okul öncesi dönem çocuklarının akran kabullerinin okula uyum değişkenliği üzerindeki yordayıcı etkisi. *E-International Journal of Educational Research*, 2(1), 81-92.
- Gültekin, Z. (2003). *Akran zorbalığını belirleme ölçeği geliştirme çalışması*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gültekin, S. (2008). *5 yaş çocuklarının sosyal becerilerinin bazı değişkenler açısından değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Günaydın, B., & Yöndem, Z. (2007). Ergenlerin akran bağlılığının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Aibu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 141-153.
- Güner, A. (2011). *Okulöncesi çocuklar ve ebeveynlerinin bağlanma güvenlikleri ile çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Hamamcı, E., & Hamamcı, Z. (2015). Çocuk gelişimi kuramları ve dil öğretmenleri için yansımaları. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(1),13.
- Haris, K. M., & Morgan, S. P. (1991). Fathers, sons and daughters differential paternal involvement in parenting. *Journal Of Marriage And The Family*, 53, 531-544.
- Hartup, W. (2000). *The company they keep friendship and their developmental signifiance*, Childhood Socail Development, Massachusetts and Oxford, Blackwell Publishers.

- Haris, K. M. & Morgan, S. P. (1991). Fathers, sons and daughters differential paternal involvement in parenting. *Journal Of Marriage And The Family*(53), 531-544.
- Hay, D. F., & Pawlby, S. (2003). Prosocial development in relation to children's and mothers' psychological problems. *Child Development*, 74(5), 1314- 1327.
- Hazan, C., & Shaver, P. R. (1994). Attachment as an Organizational Framework for Research on Close Relationships. *Psychology Inquiry*. 5. 1-22
- Hortaçsu, N. (2003). *Çocuklukta İlişkiler Ana baba, kardeş ve arkadaşlar*. Ankara: İmge
- İlaslan, Ö. (2009). *Çocukların bağlanma davranışlarının özlük nitelikleri ve anne bağlanma stillerine göre incelenmesi*. Doktora Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- James, Y. (2009). African american children's attachment security, depression and behavior problems, Doktora Tezi, Alliant International University.
- Kabasakal, Z., Girli, A., Okun, B., Çelik, N., & Vardarlı, V. (2008). Kaynaştırma öğrencileri, akran ilişkileri ve akran istismarı, *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 169-176.
- Kağıtçıbaşı Ç. (1996). *İnsan, aile, kültür*. İstanbul: Remzi.
- Kandır, A. (2004). *Gelişimde 3-6 yaş çocuğum büyüyor*. İstanbul: Morpa Kültür.
- Kanlıkılıçer, P. (2005). Okul öncesi davranış sorunları tarama ölçeği: geçerlik ve güvenirlik çalışması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Okul Öncesi Anabilim Dalı, İstanbul.
- Kaptan, S. (1999). *Bilimsel araştırma teknikleri* . Ankara: Gazi.
- Karasar, N. (2002). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Kargı, E. (2009). *Bilişsel yaklaşıma dayalı kişiler arası sorun çözme becerileri kazandırma (bilişsel sorun çözme) programının etkililiği. Okul öncesi dönem çocukları üzerinde bir araştırma*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kargı, E. & Erkan, S. (2004). Okul öncesi dönem çocukların davranış sorunlarının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 27, s.135-144.

- Körükçü, S. Ö. & Aral N.,(2005), Altı yaş grubundaki çocukların annelerinin empatik becerilerinin incelenmesi, *XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*.
- Kuruçırak, Ş. (2010). *4-12 aylık bebeği olan babaların, babalık rolü algısı ile bebek bakımına katılımı arasındaki ilişki*, Yüksek Lisans Tezi Akdeniz Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Kochanska, G. (2001). Emotional development in children with different attachment histories: the first three years. *Child Development*, (72: 2). 479-490
- Kochenderfer- Ladd, B. (2004) Peer victimization: The role of emotions in adaptive and maladaptive coping. *Social Development*, 13, (3), 329-349.
- Ladd, G. W., & Profilet, S. M. (1996). The child behavior scale: A teacher-report measure of young children's aggressive, withdrawn, and prosocial behaviors. *Developmental Psychology*, 32, (6), 1008-1024.
- Ladd, G. W., Kochenderfer-Ladd, B., & Coleman, C. C. (1996). Friendship quality as a predictor of young children's early school adjustment, *Child Development*, 67, 1103-1118.
- Ladd, G. W., Birch, S. H. and Bush, E. S. (1999). Children's social and scholastic lives in kindergarten: related spares of influence?, *Child Development*, 70, 6, 1373-1400.
- Lindsey, W. E. (2002). Preschool children's friendship and peer acceptance: links to social competence, *Child Study Journal*, 32, 3, 145.
- Lindsey, E. W., & Colwell, M. J. (2003). Preschoolers' emotional competence links to pretend and physical play. *Child Study Journal*, 33, (1), 39-53.
- Maccoby, E. E., & Martin, J. (1983). "Socialization in the Context of the Family: Parent-Child Interaction", in P. Mussen and E. M. Hetherington (Eds.), *Handbook of Child Psychology*, 1-101.
- Malin, J. L., Karberg, E., Cabrera, N. J., Rowe, M., Cristaforo, T., & Tamis-LeMonda, C. (2013). Father-toddler communication in low-income families: The role of paternal education and depressive symptoms. *Family Science*, 3(3-4), 155-163.
- Mendez, J. L., Fantuzzo, J., & Cicchetti, D. (2002). Profiles of social competence among low-income African- American preschool children. *Child Development*, 73, (4), 1085-1100.

- Mercan, S.Ç. (2007). *Bilişsel - Davranışçı yaklaşımla bütünleştirilmiş sosyal beceri eğitiminin ergenlerin sosyal kaygı düzeyine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Miller, P. H. (1993). *Theories of developmental psychology*, New York: W. H. Freeman and Company.
- Miller, L.S., Koplewicz, H.S. & Klein, R.G. (1997). Teacher rating of hyperactivity, inattention and conduct problems in preschoolers. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 25(2),113.
- Monks, C. P., Ruiz, R. O. & Val, E. T. (2002). Unjustified aggression in preschool, *aggressive behavior*, 28, 458-476.
- Moss, E., Smolla, N., Cyr, C., Dubois-Comtois, K., Mazzarello, T. & Berthiaume, C. (2006). Attachment and behavior problems in middle childhood as reported by adult and child informants, *Development And Psychopathology*, 18, 425-444.
- Muris, P., Mayer, B. & Meesters, C. (2000). Self reported attachment style, anxiety and depression in children, *Social Behavior And Personality*, 28 (2), 157-162.
- Muris, P., Meesters, C., Van Melick, M. & Zwambag, L. (2001). Self-reported attachment style, attachment quality, and symptoms of anxiety and depression in young adolescents, *Personality And Individual Differences*, 30, 809-818.
- Nkwake, A. (2009). Maternal employment and fatherhood: What influences paternal involvement in child-care work in Uganda? *Gender & Development*, 17(2), 255-267.
- Ogelman, H.G., Körükçü, Ö. & Ersal, C. (2015). Anne ve öğretmen ile olan ilişkilerin okul öncesi dönem çocuklarının akran ilişkilerini yordayıcı etkisinin incelenmesi. *TSA dergisi*, 1.
- Oktay, A. (1999). Yaşamın sihirli yılları: okul öncesi dönem. İstanbul: Epsilon.
- Ostrov, J. M. & Keating C. F. (2004). Gender differences in preschool aggression during free play and structured interactions: an observational study. *Social Development*, 13, 255-277.
- Ömeroğlu, E., & Kandır, A. (2007). *Bilişsel gelişim*. İstanbul: Morpa Kültür.

- Önder A. (2005). *Okul çağı çocuğu ile iletişim, sorunların iletişimle çözümü*, İstanbul: Morpa Kültür.
- Önder, A., & Gülay, H. (2006). Altı yaş çocuklarının depresif eğilim düzeyleri ile sosyometri puanları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *In Aral and Tuğrul, (Eds.), Avrupa Birliği Sürecinde Okul Öncesi Eğitimin Bugünü ve Geleceği Sempozyumu*, (pp. 198-207). İstanbul: Ya-pa.
- Önder, A., & Gülay, H. (2008). İlköğretime devam eden öğrencilerin okula uyumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *In VII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, (pp. 275-279). İstanbul: Nobel.
- Özer, A., Gürkan, C. & Ramazanoğlu, O. (2006). Oyunun çocuk gelişimi üzerine etkileri. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları Dergisi*.
- Özgüven, İ. E.,(2001), *Ailede iletişim ve yaşam*. Ankara: PDREM
- Pekel, N. (2004). *Akran zorbalığı grupları arasında sosyometrik statü, yalnızlık ve akademik başarı durumlarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Persson, G. E. B. (2005). Developmental perspectives on prosocial and aggressive motives in preschoolers' peer interactions. *International Journal of Behavioral Development*, 29, (1), 80-91.
- Rhodes, J. B. (2003). *Young children's representations of parental and peer relationships: a story completion task with four years olds*. Unpublished Master Thesis, Sarah Lawrence College, USA.
- Ronnlund, M. & Karlsson, E. (2006). The relation between dimensions of attachment and internalizing or externalizing problems during adolescence, *The Journal Of Genetic Psychology*, 167 (1), 47–63.
- Salı, G. (2014). Okulöncesi dönem çocuklarında akran ilişkilerinin ve akran şiddetine maruz kalmanın çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43(2), 2014, 195-216.
- Sarı, E. (2007). *Anasınıfına devam eden 5 – 6 yaş grubu çocukların, annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarının, çocuğun sosyal uyum ve becerilerine etkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

- Seven, S. (2006). *6 yaşı çocuklarının sosyal beceri düzeyleri ile bağlanma durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sevil, U., & Özkan, S. (2009). Fathers' functional status during pregnancy and the early postnatal period. *Midwifery*, 25(6), 665-672.
- Sevimli, M. (2010). *Annelerin bakış açısından okul fobilerinin değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Schrepferman, L. M., Eby, J., Snyder, J., & Stropes, J. (2006). Early affiliation and social engagement with peers: prospective risk and protective factors for childhood depressive behaviors. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 14, (1), 50-61.
- Simons, K. J., Paternite, C. E. & Shore, C. (2001). Quality of parent/adolescent attachment and aggression in young adolescents, *The Journal Of Early Adolescence*, 21 (2), 182-203.
- Sözügeçer, Z. (2011). *Çocuklardaki davranış problemlerinin bağlanma stilleri aile işlevleri ve anne kabul algıları açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Sümer, N. & Şendağ, M. A. (2009). Orta çocukluk döneminde ebeveynlere bağlanma, benlik algısı ve kaygı, *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(63), 86-101.
- Sümer, N. (2006). Yetişkin bağlanma ölçeklerinin kategoriler ve boyutlar düzeyinde karşılaştırılması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 21, 1-22.
- Sümer, N., & Güngör, D. (1999). Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin Türk örneklemini üzerinde psikometrik değerlendirmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14 (43), 71-106
- Şahin, H. (2012). *Beş- altı yaşlarında çocuğu olan babaların babalık rolünü algılamaları ile aile katılım çalışmalarını gerçekleştirmeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Telli, A. A. (2014). *3-6 yaş grubu çocuğu olan babaların babalık rolü algısı ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

- Trentacosta, C. J. (2006). *Kindergarten children's emotion competence as a predictor of their academic competence in first grade*. Unpublished Doctoral Thesis. University of Delaware, USA.
- Tuğrul, B.(1991). Anaokulu eğitimi alan ve almayan çocukların ilkököl birinci sınıftaki akademik başarı ve ruhsal uyum davranışlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Troisi, A. & D'argenio, A. (2004). The relationship between anger and depression in a clinical sample of young men: the role of insecure attachment, *Journal Of Affective Disorders*, 79, 269–272.
- Vando, J., Rhule-Louie, D. M., McMahon, R. J. & Spieker, S. J. (2008). Examining the link between infant attachment and child conduct problems in grade 1, *Journal Of Child And Family Studies*, 17, 615–628.
- Vaillancourt T, McDougall P, Hymel S, Krygsman A, Miller J. & Stiver K. (2007). Bullying: are researchers and children/youth talking about the same thing? *International Journal of Behavior*; 32:48695.
- Uluç, S., & Öktem, F. (2009). Okulöncesi çocuklarda güvenli yer senaryolarının değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(63), 69-83.
- Uluyurt, F. (2012). *Bazı değişkenlere göre okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubu çocuklarının akran ilişkileri*. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Ummanel, A. (2007). *Okulöncesi çocuklarda akran kabulünün çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Uysal, H. (2011). *Okul öncesi dönemde görülen akran zorbalığının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Walker, S. (2004). Teacher reports of social behaviour and peer acceptance in early childhood: sex and social status differences, *Childhood Study Journal*, 1, 34, 13-28.

- Walker, S., Berthelsen, A. and Irving, K. (2001). Temperament and peer acceptance in early childhood: sex and social status differences, *Child Study Journal*, 3, 31, 177-192.
- Weiss, E. M., Maciolek, L. C. & Reio, T. G. (2001). *The prevalence of anxiety and prosocial behaviors in child-centered and basic skills classrooms*, Overhead Project, John Hopkins University.
- Yavuzer, H. (2004). *Ana – baba okulu*. İstanbul. Remzi.
- Yavuzer, H. (2006). *Çocuk psikolojisi*, İstanbul: Remzi.
- Yavuzer, H. (2010). *Çocuk psikolojisi* (32. b.). İstanbul: Remzi.
- Yörükoğlu, A., (2010). *Çocuk ruh sağlığı* (30. b.). İstanbul: Özgür.
- Zupan,M., Gril,A. & Kav,T.(2000) The slovenian version of the social competence and behavior evaluation scale preschool edition (OLSP): *The Second Preliminary Validation. Horizons of Psychology*, 9(4) 7-23.

EKLER

EK 1. ARAŞTIRMA İZİN YAZISI

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 14588481-605.99-E.5762095
Konu : Araştırma İzni

25.05.2016

GAZİ ÜNİVERSİTESİNE
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü)

İlgi: a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2012/13 nolu Genelgesi.
b) 28/03/2016 tarihli ve 11317 sayılı yazınız.

Enstitünüz İlköğretim Anabilim Dalı, Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Semiha ÖNDER'in "5-6 Yaş Çocukların Bağlanma Stillerinin Akran İlişkilerine Etkisi" konulu araştırma kapsamında uygulama talebi Müdürlüğümüzce uygun görülmüş ve uygulamanın yapılacağı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bilgi verilmiştir.

Görüşme formunun (13 sayfa) araştırmacı tarafından uygulama yapılacak sayıda çoğaltılması ve çalışmanın bitiminde bir örneğinin (cd ortamında) Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme (1) Şubesine gönderilmesini arz ederim.

Müberra OĞUZ
Müdür a.
Şube Müdürü

Güvenli Elektronik İmza
Aşlı ile Aynıdır.
25.05.2016

ŞUBELERİ
Ş e f

Konya yolu Başkent Öğretmen Evi arkası Beşevler ANKARA
e-posta: istatistik06@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için
Tel: (0 312) 221 02 17/135

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden fdbb-9c82-30a9-ab0b-4dbd kodu ile teyit edilebilir.